حامداً و مصلیاً و مسلماً

الحمد للہ کہ درین ایام بہجت انضمام از ارشاد نقطہ دائرہ وجود۔ گوہر کن فکان شہود۔ اسوۃ المحققین الکرام
سراج السالکین العظام۔ امام الواصلین۔ تاج العارفین۔ کاشف اسرار طریقت۔ واقف
اسرار حقیقت۔ حامی شرع مبین۔ رکن رکین دین متین۔ ناشر انوار ارشاد و ہدایت۔ ماحی آثار بدعت و ضلالت
مجتہد میدان مجاہدہ مجاہد ایوان مشاہدہ۔ مولانا و مقتدانا و سیدنا حضرت سید شاہ ابو الحسین احمد نوری الملقب
بہ میاں صاحب سجادہ نشین سرکار برکاتیہ مارہرہ مطہرہ افاضاتہ ماطرۃ ابداً این ہدیہ رضیہ و تحفہ ضیئہ مفید سالک و عارف نامی

سراج العوارف فی الوصایا والمعارف

۱۳۰۹ھ

حسب فرمایش واقف حقائق معقول و منقول کاشف دقائق فروع و اصول مظہر حسنات فیضان
مصدر برکات شریعت غرا صاحب القوۃ القدسیہ ذو النفس الزکیہ فاضل متین ماہر فطین مصنف نبیل
ذو الباع الطویل حبر متمام بحر طمطام عالم المعی فاضل لوذعی۔ علامہ جلیل فہامہ نبیل بدر الاوائل
والاواخر حائز الکمالات والمفاخر جناب مولانا مولوی محمد عبد المقتدر صاحب مطیع الرسول قادری
بدایونی مدظلہم العالی بالجاہ والمعالی باہتمام منشی محمد آغا جان صاحب لکھنوی مالک و مہتمم

وکٹوریہ پریس بدایون طبع گردید

قیمت فی جلد ۹

فہرست اجمالی مطالب کتاب سراج العوارف

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْاِنْسَ اِلَّا لِيَعْبُدُوْنَ

الحمد للہ علی احسانہ کتاب فیض انتساب مصنفہ جناب حضرۃ قدوۃ الکاملین زبدۃ العارفین خلاصہ خاندان مصطفوی نقاوہ دودمان مرتضوی واقف اسرار شریعت کاشف استار حقیقت ماہر رموز طریقت سیدی سندی ملجائی وماوائی مرشد المسترشدین فی الدین حضرت سید شاہ ابو الحسین احمد نوری الملقب بہ میاں صاحب سجادہ نشین سجادہ برکاتیہ مارہرہ مدظلہ العالی الموسوم بہ

سراج العوارف فی الوصایا والمعارف

سنہ ۱۳۰۹ ہجری

درین ایام میمنت التزام بحسن سعی وانتظام مالا کلام حافظ سراج الدین۔ محمد ذاکر نام تاجر کتب خطہ ہمایون بدایون خادم مصنف کتاب ہذا صرف بغرض استفادہ طالبان راہ عرفان وسالکان طریق ایقان باہتمام منشی محمد آغا جان لکھنوی مالک و مہتمم

وکٹوریا پریس بدایون وفق طبع گرفتہ مطبوع جہان گردید

بسم اللہ الرحمن الرحیم

الحمد للہ الذی اوقد سراج العوارف۔ فی قلوب اہل المعارف۔ فاوضح سبل الدین۔ لمن تنورت
عیونهم بدلیل الیقین۔ وجعل الشریعة منهاج المهتدین۔ تتضائل دونها شبهة الملحدین۔ وجعل الحقیقة
المحققة بطناً وظهراً۔ عین الشریعة ورداً وصدراً۔ فسائر الابواب دونها مسدودة۔ وکل حقیقة تردها زندقة
مردودة۔ وجعل بفضله سبیل السلوک۔ توصل المملوک۔ الی مجالس الملوک۔ وزین التصوف
بزین الاتباع۔ وحمی حماه عن شین الابتداع۔ فخص بنعمة القرب والولایة۔ اهل السنة والقدم
والهدایة۔ فبهم یقتدی۔ وبنورهم یهتدی۔ ومن اقتفی اثرهم فلن یهلک ابداً۔ جعلنا اللہ سبحانه بهم عنده
من الفائزین بجنات نعیم العرفان والیقین۔ وافضل صلوات اللہ واکمل تسلیمات اللہ وازکی
تحیات اللہ وانمی برکات اللہ علی خیر خلق اللہ وسراج افق اللہ ومعدن رفق اللہ الذی منه بدی الخلق
وعلیه انتهی۔ وبه عرف الیه المنتهی بل منه ظهر وفیه بطن ثم تجلی وفیه کمن فبه الکل وفیه الکل ومنه الکل وله الکل والیه الکل
وعلیه الکل۔ وهو الکل۔ به فاض الجود۔ واستفاض الوجود فبجوده اینعت اثمار الشریعة والطریقة
واورقت اشجار المعرفة والحقیقة۔ وعلی آله الکرام۔ وصحبه العظام۔ واولیاء امته السادة الکاملین

القادة العاملین - لاسیما علی مرکز دائرة الولایة - وقطب مدار العرفان والهدایة - المحیط بطرفیها

والاسد لقربیها - الذی منه تفتتح وبه تختتم - وعلیه تدور ومنه تقتسم - فلا ولی فی الکون الا وهو محتاج

الیه - ومتادب فی سره بین یدیه - صاحب قدم علت فی التمکین - فظلت الاعناق لها خاضعین

سیدنا ومولانا غوث الثقلین - وغیث الکونین - وغیاث الدارین - ومغیث الملهوفین - ولی الاولیاء

وفرد الاصفیاء - القطب الربانی - ابی محمد السید الشیخ الامام عبد القادر الجیلانی رضی الله تعالی عنه

وارضاه - وحشرنا فی خدمه یوم تنعم عبدا سمی فی ظله وحماه - وعلینا معهم - وبهم ولهم - ما طلعت طوالع شمس الاله

فی مطالع القلوب - وشرقت شوارق الانوار من مشارق الغیوب - آمین آمین یا ارحم الراحمین

اما بعد میگوید فقیر **سید ابو الحسین احمد نوری** ملقب به میاں صاحب مارہروی

قادری برکاتی چشتی نظامی ثبته الله تعالی علی طریقة اسلافه الکرام ورضی عنهم وعنه بهم الی

یوم القیام که دنیا گذشتنی وگذاشتنی ست وکار باقی قیوم داشتنی هر که را شربت خوشگوار

حیات بکام جان ریخته اند لاجرم روزے ساغر تلخ مرگش نیز چشانند - سواء احب ذلک او کره

فان احب احب الله تعالی لقائه وان کره کره الله تعالی لقائه وذلک حین الغرغرة اخبر به

الصادق المصدوق صلی الله تعالی علیه وسلم فی الاحادیث الصحاح - پس واجب افتاد بر هر متنفس

تلاش چیزے که آن تلخی را بر وے شیرین تر از شهد شیرین نماید و هنگام غرغره به لقای مولی تقدس

تعالی سخت آرزومند فرماید چنانکه تشنه بسته روزه در شدت تموز وتپش ریگ ووزش سموم

به آب خنک سرد خوشگوار شیرین بلکه از نیهم بیشتر که چون اینچنین باشد بحکم حدیث حضرت

احدیت جل وعلی نیز لقای این بنده را دوست دارد و هر که لقای او محبوب ومرضی خداوند

عزوجل شد تا که ایرا نا کین جنت وملائکت هست بلکه خود حضرت رسالت علیه افضل الصلوة

والتحیة به لقاے او مسرور وشادان شوند از نهایت همین معنی سر حدیث اشتاقت الجنة

الی اربعة وحدیث یا لیتنی رایت اخوانی پدید آید وانیکار زنهار نیست تا قلب از عقاید

زائغه صاف ومنزه نبود که در حدیث ست اهل البدع شر الخلق والخلیقة ودر حدیث دیگر

اصحاب البدع کلاب اہل النار چگونه روا باشد که حق جل و علی و محبوبان او و نعمت را بہایین بت النعیم

لقا بہترین جہانیان یا سگی از سگان جہنم را دوست دارند والعیاذ باللہ تعالے اینجو مجالست پس

واجب اوّل تصحیح عقائد مطابق مذہب اہلسنت و جماعت آمد که حق منحصر در اہلسنت و ہمه اولیا از اکمل الاولیا

سیدنا صدیق اکبر و امام الاولیا سیدنا علی مرتضی رضی اللہ تعالے عنہم تا این زمان و از نبوت تا عصر

حضرت امام مہدی وبعد ان ہمبرین مذہب بوده اند و خواہند بود و کیف لا که من فارق الجماعة

شبرا فقد خلع ربقة الاسلام من عنقه ناسعادتمندان بہوائے خود شان مخالفت جماعت اہلسنت کنند

و باز بنا بحزوہی و ہم از سنیت زنند و طرفه آنکه بجوارے و حواشی خویش وانمایند که طریقه اولیائے کرام و مشائخ عظام

ہمین ست که ما براہیم و انچه کتب و خطب از ایشان در موافقت علمائے سنیان منقول ست

ہمه بر تقیه و زمانه سازی محمول ست تعلیم آنہا در خلوتہا بر خلافش بود اینان خود بمثابه منافقان باشند

در اسلام سوگند بعزت و جلال خداوندی که ما و مشائخ ما و سائر اولیائے کرام در ظاہر و باطن و خلوت

و جلوت ہم بر مذہب اہلسنت و جماعت بوده اند و ہستیم و خواہند بود ہمبرین زیم و ہمبرین میریم

و ہمبرین برانگیخته شویم ان شاء اللہ تعالے ہرکه غیر این از ایشان نقل کند کذاب و مفتری ست

ما و مشائخ ما و جمله اولیا در دنیا و آخرت از وی و از افترائے او بیزار و بیزار و بیزار ان

ہزار بار بیزاریم الا فلیبلغ الشاہد الغائب **واجب دوم** اعمال جوارح باعمال

صوالح و اتباع شریعت و اقتفائے سنت که ہر راہے که ازین راه مخالفت و بر کرانست

لا واللہ نه بسوئے خدا که بسوئے شیطان ست ؎

ترسم نرسی بکعبه اے اعرابی | کاین ره که تو میروی بترکستانست ؎
محالست سعدی که راه صفا | توان رفت جز در پے مصطفی

صلی اللہ تعالے علیه علی آله وصحبه بارک وسلم خدا ناترسان باغوائے شیطان بیباکیہا ورزند و شریعت

را فضول و بیضرورت گیرند بگمان آنکه حقیقت خلاف شریعت ست یا شریعت آله وصول

چون واصل شد بشریعت چه احتیاج جواب این ناپاکان به از آن نتوان گفت که حضرت سیدنا

سید الطائفه جنید بغدادی رضی الله تعالی عنه فرمود چون او را گفتند اینجا قومی گویند
شریعت از بهر رسیدن ست ما که رسیده ایم بشریعت چه کار فرمود آنکه رسیدن گفتند
راست گفتند اما تا کجا تا جهنم والعیاذ بالله تبارک وتعالی **واجب سوم** تخلیه باطن
از عادات رذیله و تحلیه جانش باخلاق جمیله کم فهمان دانند چون نماز و روزه کردیم احکام
شریعت همه بجا آوردیم و ندانند که شرع مطهر چنانکه نماز و روزه فرض و ریا و زنا حرام فرموده است
همچنان اخلاص و تواضع و وفا و صفا و غیرها اخلاق فاضله فرض و ریا و تکبر و غدر
و غش و غیرها عادات رذیله حرام علم و عمل اینها نیز جزو اعظم از شرع و اتباع اوست
آن یکی رو بجوارح ظاهره دارد و این دگر بسرائر باطنه تا ظاهر و باطن هر دو را بتازیانه شرع
تثقیف نکنی زنهار که دم از اتباع شریعت نه زنی. **واجب چهارم** تصفیه سر از غیر
خدا که اقصی المرادات و منتهی النهایات ست حصول همین معنی را راهی نهاده اند که نامش
سلوک ست و بمقامی میرسد که نقشش تصوف مغز این علم و مرکز دائره اش ایمان
یک سخن ست که باو ایما رفت اعنی مراعات دقائق شرع و تخلیه قلب از بقایای شرک خفی
که در حدیث او را نهان تر از رفتار مور فرموده اند تمامی علوم سلوک بر تفاوت طرق و تنوع
اوضاع شرع همین یک کلمه صاحب جوامع الکلم صلی الله تعالی علیه وسلم ست که الشرک اخفی
من دبیب النمل تا بدانی که شرع مطهر محتوی بر همه علوم ست و هر چه بیرون از وست
باطل و مذموم ست بیقیدان آزادی پسند نفس و شیطان را در قید و بند بهانه زدن عربده
کردن و موی سر تا بکمر رسانیدن و ریش تراشیدن و حریر پوشیدن و مزامیر شنیدن
و رقص فواحش دیدن را سلوک گرفته اند و استهزا به شرع و تحقیر و عداوت علما
شرع و اعتقاد حلول و اتحاد و نعره الی انا الله را کمال تصوف ساخته بوقت صبح شود همچو روز
معلوم ست که با که باخته عشق در شب دیجور هذا فقیر درین جزو زمان بحالت هجوم هموم و آلام
و تراکم اقسام اسقام برای یادگار خود تذکیر پس ماندگان و متوسلین خاندان

بطور انموذج کتابے مختصر مشتمل بر ہفت لمعہ در وصایا و عقاید و تصوف و سلوک و فقہیات و اخلاق و فوائد پرداختہ و بلحاظ تاریخ بنام **سراج العوارف فی الوصایا والمعارف** مسمی ساختہ والمسئول من اللہ تعالے ان یجعلہ خالصاً لوجہہ الکریم ینفعنی بہ وقارئہ وکاتبہ والناظر فیہ یوم لاینفع مال ولابنون الامن اتی اللہ بقلب سلیم وصلی اللہ تعالے علی سیدنا محمد وآلہ وصحبہ اجمعین الی یوم الدین والحمد للہ رب العالمین

لمعۂ اولی در وصایا

اعلموا ایہا الاخوان - کہ فقیر را سفر آخرت در پیش ست بلکہ قریب رسید لہذا حسب سنت نبوی علیہ التحیۃ والثنا وہم بہ تقلید اسلاف کرام وآبا واجداد خویش بوصایا پردازم ودل از دنیاے دنی بر داشتم واز جمیع معصیات وسیئات توبہ کردم وآئندہ مادام حیات اجتناب ورزیدم او تعالی جل جلالہ وعم نوالہ توبہ فقیر قبول فرمودہ بخشد وبطفیل مرشدان طریقت عالیہ قادریہ مرا ومحبان مرا بیامرزد - وبمراتب علیا ومدارج اولیا رسانا وبجوار قدس انبیا وصدیقین وشہداء وصالحین جای قرار دہد وحسن اولئک رفیقا آمین یارب العالمین **نصیحت و وصیت** اوّل آنکہ بعد قبول ایمان واسلام بمذہب اہلسنت وجماعت استقامت کنند وبر مسلک حنفیہ ومشرب قادریہ ظاہر وباطن خود را آراستہ وپیراستہ وارند - یعنی ظاہر بشریعت غرا وباطن بطریقت علیا موافق سازند ودر شریعت متبع امام اعظم ابوحنیفہ کوفی ودر طریقت متبع حضرت غوث الاعظم جیلی رضی اللہ تعالی عنہما باشند ومتابعت والقیاد جملہ احکام اسلام برخود لازم گیرند - ودر آداب علماء وفقرا کوشند وخدمت خانقاہ ودرگاہ بجا آرند وحاضری مساجد برائے نماز جماعت اختیار کنند - بالخصوص در ادب الدین وشیخ طریقت واستاد علوم دین واولاد ایشان باقصی غایت کوشش نمایند وشیخ طریقت خود را افضل از ہمہ شیوخ طریقت زمانہ در حق خود بدانند وخود را از ہمہ خلق اللہ ذلیل ومبتذل تر شمارند وبدام

متواضع و منکسر باشند **دوم** آنکه بعد از متابعت شریعت مصطفوی چه در اقوال و چه در افعال
و مواظبت بر احکام طریقت بر دست پیرے مرید شوند که در وے سه شرائط باشند یکی
مسلم سنی المذہب دوم مستقیم علی الشریعت سوم صحیح المسلک یعنی در اسلام مذہب
اہلسنت و جماعت داشته باشد و بظاہر پابند شریعت و در طریقت مرید و خلیفه شیخ
صحیح السلسله باشد نه آنکه بغیر ارادت و بیعت و خلافت از شیخ خود بخود بلا اجازت مرید
میکند و مردمان را از راه فریب در سلک ارادت آرد۔ اللهم احفظنا من سوء اعمالنا
پس واضح باد که بعد حصول بیعت بر دست اینچنین شخصی که صفات او گذشت بحضور وے چندے قیام پذیرفته
به مجاہده باطن متوجه شوند و بعد حصول نسبت این راه منصب استخلاف حاصل کرده مدام
بیاد الٰهی مشغول باشند و از خدا بجز خدا طلب نکنند چون خدا را یافت همه اشیا را یافت
چه ماسوی الله چیزی نیست و هرچه که هست همه اوست یعنی تنها همه اوست الا کل شیء
ما خلا الله باطل پس طلب غیر بیفائده و لاطائل و یک لمحه و یک آن از یاد او تعالے
غافل نمانند و دمی بغفلت روا ندارند و خود را فرصت ندهند تا که فرصت نیابند **سوم** آنکه
بیعت بجز خاندان خود چه از اولاد شیخ خاندانی خود که خلافت از اب و جد خود داشته باشد و چه
خلفاء شیخ خاندانی خود بجای دیگر نکنند بهرحال غلامی شیخ خاندانی خود حتی الوسع والامکان
نگذارند و بجز پیر خود با پیران اقران و امثال دیگر درین کار سروکار ندارند ؎ باغ مرا چه حاجت
سرو و صنوبر است + شمشاد خانه پرور ما از که کمتر است۔ ای پسر چون شرف بیعت حاصل کردی
پس به پیر دیگر رجوع مکن مشو تا هرجائی مشهور نشوی۔ الا ما شاء الله زیرا که الضرورات تبیح
المحذورات اگرچه این وصیت حسب مفہومش عام ست مگر خصوصیت با ولاد خاندان برکاتیه
مارہرویه وارد **چہارم** آنکه در حصول علم دین بقدر ضرورت از کتاب و سنت جهد بلیغ
نمایند و اینکار را از جمله امور مقدم دانند بعده در طریقه باطنی قدم نهند زیرا که صوفی جاهل و عابد
بے علم مسخره شیطان ست و محض هیچکاره و ناقابل قبول علاوه ازین آن ترقی مدارج و

ترفع معاریج و درک غوامض که عالم را درین راه حاصل میشود جاہل را ازان نصیبی نیست و آن تخیلات و دقایق که سالک با علم را میسر شود بعلم را ازان چه نصیب الا ما شاء الله شاید که او تعالی از فضل خود بنوازد و بمرتبه اعلی رساند و از صاحب علم ہم مرتبه بلندتر سازد محال نیست مگر نادر الوقوع ست و النادر کالمعدوم اللهم ارزقنی علما نافعا و فهما کاملا و هو فانا تاما و لا تهلکنی بالجهالة و الغفلة انک رب عالم و انا عبد جاہل غافل برحمتک یا ارحم الرحمین مناسب این مقام حکایتی بیاد آمد که تحریرش مفید مینماید از زبان فیض ترجمان جدی و مرشدی حضرت سید شاه آل رسول احمدی قدس سره العزیز شنیده بودم که روزی در شهر حضرت مودود چشتی رحمة الله علیه درویشی وارد شد که نسبت قوی و حالی خوب داشت چندانکه گروه کثیر از اہل شهر معتقد کمالاتش شده بسویش رجوع آوردند بالآخر مردمان شهر صاحبزاده را شورانیدند که این درویش در شهر بایان چرا آمده و مردمان شهر را چگونه بر کمال خویش رجوع میکند اکنون این را شهر بدر کردن مناسب است این مشوره نموده صاحبزاده را آماده کردند و ہمراه خویش بردند لیکن بوجه کمال آن درویش تازه دار و ہیچ قدر رسائی بر آزارش نیافتند و صاحبزاده در آنوقت صغیر سن بودند و محض شورانیدن مردمان شهر مخالفت درویش اختیار نموده بودند لہذا آن درویش صاحبزاده را پیش خود طلبیده مهربانیها نمود و الطافها فرمود و نصیحت کرد که بابا اول علم بخوان بعده دعوی فقیری کن چرا که عابد جاہل مسخره شیطان ست و چونکه پیشوای عالمی شدن صاحبزاده را مقدر بود لہذا بر نصیحت آن بزرگ عمل کردند و رسیدند بدرجه که رسیدند نتیجه آنکه که اگر اہل او تعالی نظر آید دست شما و دامن او باو وی به نیاز پیش آیند و خدمت او را سعادت کونین دانند لیکن بہوشیاری تام و آگاہی تمام درین مقام قدم نہند چرا که درین زمانه اصلیت این امر مفقود ست و ضبسیت ظاہریه موجود بچرب زبانی و شیرین بیانی کسی فریفته نشوند که این گروه در ہر وقت اعز من الکبریت الاحمر بوده اند پس باید که در دام تزویر کسی گرفتار نشوند و بگوشه عافیت نشسته بعبادت الہی پرداخته

و وارد مین و صادرین را به نان جوین حسب مقدور خود متواضع شوند و خدمتگاری نمایند و مسائل
را حتی الوسع محروم نگردانند و بکار ذاتی خویش به کسی از اهل دنیا چاپلوسی و تملق و لجاجت
نه نمایند که سازنده کارها کارساز ست مگر برای کار دیگران خصوصاً برادران دینی و یقینی خود
با هر کس لجاجت و تملق و چاپلوسی، نمایند و حتی الوسع و الامکان دران ساعی باشند گو خود را
دران کار مضرتی و نقصانی هم رسد تاهم ازان درگذر نکنند که حکم چنین ست و شما برادران را
درین امر همین سبب هیچ وبال و نکال نیست **ششم** آنکه بعد از اطلاع بر مضمون آیهٔ شریفه
اطیعوا الله و اطیعوا الرسول که همین آیه وصیت جامع و بالغ شیخ با بود بنا بر اصلاح خصومات
و رفع تنازعات مقدمات به محکمه جات حال رجوع نه شوند بلکه به کتاب الله یعنی قرآن شریف
و سنت و شریعت رسول صلی الله علیه وسلم که حدیث و فقه و اصول و تفسیر ست رجوع نمایند
و بران عرض کنند و بسوی او روسازند چنانچه بعد آیه مذکوره در آیه دیگر آمده که فردوه الی الله
پس رجوع در دشریعت مصطفوی علی صاحبها الف الف صلوٰة و سلام واجب العمل
و عین ایمان ست درین فکر و اندیشه بودم که دلم با من عتاب کرد و جانم هیچ و تاب خورد
بقول مشهور که خود را فضیحت و دیگران را نصیحت - ای روسیاه تو چه مسخره کرده که با دیگران
به نصائح پیش می آئی و خود را از ارباب نصائح پنداشته غلغله بند و نصیحت با وج افلاک می رسانی
اینهمه سر بسر وسوسه شیطانی ست که در دل تو جا گرفته و ترا برنید و نصائح می آرد و ترا بر می کاید
او اطلاع نیست مبادا که ترا زیان رساند بمضمون آیه شریفه یحبون ان یحمدوا بما لم یفعلوا و آیه
لم تقولون ما لا تفعلون در ذهن خود دار و از شر شیطان دور باش آنچه میکنی همان گو و هر چه
میگوئی همه کن تا ترا خلق بر همه توصیف و تعریف کنند که تو میکنی نه آنکه بر خلاف آن ستایند
و تو بران بغور راضی شوی که این امر خوب نیست لیکن با اینهمه چه باید کرد بر فعل ما منگر گنهگاریم
بر قول بنگر که شرمساریم اگر چه بد خراب و آواره شود تاهم خرابی لیسر دانید اردسه گر گوهر عقلت
نه سفتم هرگز - ور گرد گنه ز رخ نه رفتم هرگز + نومیدیم ز آستان کرمت + زیرا که یکی را دو نه گفتم هرگز

هفتم آنکه بر دین خود چنان سخت و مضبوط باشند که دیگران متعصب دانند زیرا که تصلّب در دین
حق نشان مقبولیت ست و محمود و تعصب در دین باطل علامت شقاوت ست و مذموم و با فقرا
و مساکین و غربا انس و الفت گیرند و از امرا و اهل دنیا و اغنیا بگریزند و اجتناب ورزند و از فساق
و فجار و کفره فجره و مشرکین خود را دور دارند خصوص از صحبت و انس فاسق معلن و در دین اسلام
و کافر و مشرک مطلق زیرا که صحبت بد بمثال مقناطیس و آهن دارد یعنی صحبت بد بسیرت بد چنان
میکشد که آهن را مقناطیس و نیز خداوند تعالی میفرماید لا یتخذ المؤمنون الکافرین اولیاء من
دون المؤمنین بر این آیه شریفه عمل دارند تا از ورطه هلاک نجات یابند و از ملاقات اهل دنیا
و امرا و ملوک و سلاطین اگرچه صالح و عادل هم باشند گریزان باشند چرا که صحبت فقرا
با اغنیا حکم زهر هلاهل دارد که بمجرد جرعه نوشی هلاک و تباه و دل عارف را سیاه میگرداند بلکه
عکس قلب دنیا داران هم قلب عارف را زیان رساند الناس علی دین ملوکهم هم ازین جا
گفته اند و مراد از ملوک علاوه معنی معلوم درینجا هر غالب است در حق هر مغلوب نشنیده قصه قضای
حضرت امام قاضی الانام سیدنا ابو یوسف رحمة الله تعالی علیه که چون ایشان قضای بغداد
قبول فرمودند حضرت شیخ معروف کرخی قدس سره یار همدم و هم مکتب ایشان از ایشان ترک
ملاقات کردند و گفتند رو بروی هم میائید زیرا که ترسم که دلم از ان روزی که قضا قبول کرده آید
از دیدار شما سیاه شود الله الله این چه مقام ست و چه مقال بر قضای حضرت امام قاضی الانام
غور بکنید که سراسر عدل اعم و انصاف اتم مالامال بود و بمقوله شیخ معروف رحمة الله علیه اندیشه کنید که چها گفتند لیس این
تمثیل بمقابله دیگران حجت گفته شد باز از روزی که ابو یوسف رحمة الله علیه قاضی شدند طریقه ملاقات شیخ
بر او شان بچنین طور بود که وقتیکه می آمدند جای قیام را تاریک میکردند و قاضی الانام پس پشت
شیخ می نشستند روزی بادشاه آن زمان از حضرت قاضی الانام قدس سره استدعا
کرده که میخواهم که بوساطت شما از حضرت شیخ مشرف باسلام شوم فرمودند که امید ندارم که
قبول فرمایند که با من در ملاقات چنان حال ست پس بنسبت شما چه گفته آید بهر حال

عرض خواهم نمود اگر قبول شد خواهم برد ورنه مجبوری ست روزی حضرت قاضی رحمه الله
تعالی بر سبیل تذکره استدعای شاه عرض نمودند متغض شده فرمودند که ای برادر چرا در پی
آزارم کمر بسته آید از ملاقات شاه خوف سلب ایمان ست الغرض بعد بسیاری قیل و قال و
اظهار تشبیب و فراز بپاس خاطر جناب قدس سره اجازت باین شرط داده شد که آمده پس پشت
شما بنشینند و بوساطت شما آهسته کلام کنند یعنی هرچه گویند آهسته بشما گویند و شما با من بگوئید و زیاده
نه نشینند صرف سلام کرده امر ضروری گفته بروند عاقبت الامر بهمین شرط شاه ملاقات را غنیمت دانسته
حاضر شد بعد سلام عرض نمود که میخواهم که دعوتم قبول فرمایند شیخ ابا فرمود و گفت نزد من کدامی
مال حلال دیگری جز ترکه پدرم نیست ازان پنج درهم مرا مدة العمر کفایت خواهد کرد و در صورت خرچ شدن
و باقی ماندن حیات از مال استاد خود یعنی امام اعظم رضی الله عنه که آنرا هم مثل مال پدرم از وجه حلال
میدانم قرض گرفته گذر خواهم کرد و ازان بقدر قوت لا یموت خواهم خورد این تکلف و ملاقات ختم
کرد و شاه را اذن رخصت داده خود بعبادت مشغول شد ای برادر خدا تعالی دنیا آفریده است
و ازان روز گاهی بسوی آن ندید پس مخلوق را هم اطاعت خالق واجب است که بسوی دنیا
نه نگرند و همچنین باید که با اهل دنیا اختلاط ندارد و انس نگیرد مگر آنکه برای حق تعالی باشد و شریعت
غرا بدان رخصت دهد۔ البته عند الحاجة بقدر حاجت معامله روا دارد که این را دنیا نمیگویند و خود
بحقیقت دنیا نباشد مثل جمع اموال بنا بر دادن غربا و مساکین و انصرام سفر حج و ادای حقوق الله
مثل زکوة وغیره و ادای حقوق العباد مثل نان و نفقه زن و فرزند و ذوی القربی و الیتمی و المساکین
و بقدر قوت لا یموت برای خود که فرض ست و جای واجب و جای مستحب و جای سنت
و این دنیا نیست و نه این را دنیا نامند تعریف دنیا مولانای رومی چنین کرده است ۔ چیست دنیا
از خدا غافل بدن + نی قماش و نقره و فرزند و زن پس غفلت را در معامله حق تعالی
راه ندهد که همین دنیا ست و حب الدنیا راس الخطیات گفته اند باید که ازان متنفر شود۔
هشتم آنکه تعلق خدا را از زاهد سند تا که آزار دنیا بند بمصداق مضمون حدیث شریف

الراحمون یرحمهم الرحمن تبارک و تعالی ارحموا من فی الارض یرحمکم من فی السماء ارحموا ترحموا حقوق

ذوی القربی و الیتمیٰ و المساکین و ابن السبیل و زن و فرزند و کل مومنه و مومن و مسلمه و مسلم
چنانکه او تعالی بران حکم کرده ست نگاه دارند و با ایشان به احسان و مدارا سلوک نمایند و
خود را از اخلاق حمیده مثل محبت و اخلاص و موافقت و وداد و مرافقت و احسان و غیرها معاملات
مملو دارند و از عادات ذمیمه مثل بغض و عناد و نفاق و عجب و کبر و دروغ و زنا و لواطت مما لا یحصی
پاک و منزه دارند تا که صفت ملکوتی پیدا آید و صفت حیوانی و بهیمی و شیطانی زائل گردد و از گناه
صغیره و کبیره و اصرار بر صغیره که حکم کبیره دارد محترز مانند زیرا که فاسق معلن در شریعت بدترین دنیا ست
معاذ الله اندیشه خوف سوء خاتمه دارد اللهم احفظنا من سوء خاتمتنا و از ارتکاب بدعات
سیئه و محدثات در دین باز مانند چه مبتدع از فاسق معلن هم بدتر ست و نماز خلف وی حلال نیست
ششم آنکه فاتحه سالانه فقیر که آن را در عرف عرس گویند هرگز هرگز به تکلف نه کنند زیرا که تکلف
در شریعت ممنوع ست و فقیر روادار تکلف نیست هر چه که میسر آید قدری قلیل از ان حسب مقدور
خویش صرف نمایند و مقروض نشوند و از بلا فکر و تشویش وا رهند در انجا یعنی در عرس بجز تلاوت قرآن شریف
و حدیث شریف و درود شریف و کلمه طیبه و ذکر الله چیزی دیگر از بدعات نباشد یعنی چنانکه فی زمانه
مروج ست هرگز هرگز نکنند مثل کثرت روشنی فضول و آتشبازی و مزامیر غیر مشروعه و احضار
قوالان بنا بر استماع نا اهلان هرگز هرگز روا ندارند و همچنین از دیگر اسرافات بیجا بمصداق کلوا و
اشربوا و لا تسرفوا انه لا یحب المسرفین اعراض نمایند و چیزیکه شریعت بدان رخصت نداده است
بگذارند اگرچه فقیر منکر سماع بطوریکه قدمای چشتیه رضوان الله علیهم اجمعین شنیده اند نیست گاه
گاه در مجالس مزارات اولیاء حاضر شده سماع شنیده ام است مگر چونکه درین زمانه در عامه مواضع
سماع با شرائطها اباحت یافته نمیشود لهذا بمجبوری بجز ترک علاجی ندیده زیرا که اهلیت شنیدن
سماع درین وقت پر آشوب مفقود ست و باقی شرائطهم معدوم پس ترک سماع به ناچاری ضرور
و واجب آمد و رنه عند الضرورت برای اهل رخصت هم بوده است **هفتم** آنکه منسوبان

اوراد و وظائف خانقاه و درگاه و تلاوت قرآن شریف و درود شریف خصوصاً دلائل الخیرات
و حصن حصین و حرز یمانی و حزب البحر و اسماے اربعین و مسبع و غیرہا موافق معمول خاندان
برکاتیہ مداومت کنند و حاضری مسجد نگذارند و پنج وقت نماز بہ جماعت ادا کنند و بہ ذکر
و شغل و مراقبہ وغیرہ کاربند شوند و ازین طریقۂ خاندان برکاتیہ اصلاً تخلف نورزند و بظاہر
موافق شرع شریف و بباطن موافق صوفیہ صافیہ خود را دارند و گاہے نماز جماعت و روزہ رمضان
ناغہ نکنند و بلا عذر شرعی اصلاً نگذارند و تعظیم و تکریم شیخ خود بلکہ جملۂ اولاد و برادران و قرابتیان
و غلامان و ہموطنان شیخ بر خود لازم دانند و ہمچنین بوالدین و استادان خویش پیش آیند
و بر و احسان بایشان حتی المقدور کنند و دعاے ایشان بحق خود گیرند و ہر کہ از خود
مسن و برگزیدہ تر بود بادبی در گفتار و رفتار پیش قدمی نکنند الا بضرورت مجبوری محض مثلاً
خوف فوت تکبیر اولی با جماعت و مثل این کہ در ینجا سبقت در مشی کردہ شامل شود۔ و اگر
غریبی آید و حال خود گوید باید کہ بتوجہ دل بشنوند و رفق و ملائمت باوی کنند و تنفر نکنند
و چین بر جبین نیفگنند و غصہ کہ باطاعت قریب و از معصیت بعید باشند سیما از معصیت غیبت کہ
از بدترین گناہان و محل سخت ترین وعید ست احتراز کلی دارند **یازدہم** آنکہ با یتیمان و
غریبان و مسافران و کنیزان و غلامان و ضعیفان و پیران و معذوران وغیرہم بمحبت پیش آیند
و بر و احسان نمایند کہ آخرین وصیت رسول ماست صلی اللہ علیہ وسلم و بنظر تحقیر نہ بینند و کار شکست
نگیرند و اگر گیرند خود ہم شریک شوند و ہر چہ خود خورند ایشان را نیز ہمان خورانند و مدام لباس خاندان
خود بپوشند و آن اینکہ اول تمام موی سر حلق دارند کہ عادت مستمرہ بزرگان مارہرہ بود
و حالا ہم ست و کلاہ دو پلو یا قادریہ کہ ہر دو کنارۂ آن یعنی ہر دو گوشہ اش قدری بشکل لا کشادہ
بباشد بر سر نہند و خرقہ قادریہ در تن بپوشند و سیلے بر کمر بندند و عمامہ بر سر پیچند
و ازار تہبند خواہ ازار فیل کشادہ کعبین ستر عورت پوشند و ڈوپٹہ کہ بقدر دو ذرعہ طول باشد
بصورت سلا در گلو بیاویزند۔ و این ہمہ لباس را سوای آزار کہ ضرورت ندارد و اگر برنگ گیرو

یا ملاگیری خوشبو یا سیاه یا دیگر رنگ سوائے معصفر و مزعفر که حرام ست مصبوغ کرده بپوشند
هم مضائقه ندارد و بمطالعه کتب حدیث و تفسیر و فقه و اصول و تصوف و سلوک و غیرها شرعیات
الناس و عبادت گیرند و مناسبت پیدا کنند و اوقات شبانه روزی خود اکثر بآن مصروف سازند
و در شریعت و طریقت مقلد محض خود را دانند و از دعوی اجتهاد در هیچ یک ازین هر دو طریقه انیقه زنهار
زنهار دور باشند در شریعت حنفی و در طریقت قادری خود را دارند و مقلد همین حضرات خود را فهمند
ورنه انجام بد خواهند دید چرا که انجام ترک تقلید درین اوان همانا الحاد و زندقه است و در شریعت
سر و کار به امام اعظم و در طریقت بحضور غوث اعظم رضی الله عنهما دارند و غلامی پیر دستگیر زنهار
زنهار نگذارند که از نعمت نسبت خاص الخاص این خاندان برکاتیه مارهرویه بغلامی خاندان غوثیه نسبت دارند
و با همه غلامان موروثی و نمک پروردهٔ درگاه غوثیت مآب حضرت غوث الاعظم رضی الله عنه هستیم
و حضور غوثیت مآب سر حلقهٔ جمله اولیاء الله اند چنانکه شان نبی ما صلی الله علیه وسلم در انبیا بود همچنین شان غوث الاعظم
رضی الله عنه در اولیا شمارند مگر آنکه خاتم ولایت نبوده چنانکه رسول ما صلی الله علیه وسلم خاتم نبوة و رسالت هم بودند
و اعتقاد کنند که غوث الثقلین رضی الله عنه از جمله اولیاء چه تا آخر چه معاصرین و چه حاضرین و چه غائبین از همه افضلترست
بفحوای قدمی هذه علی رقبة کل ولی الله تعالیٰ و این دعوای حقه صادقه باین کلمات طیبه را القا بامر الله
تعالیٰ از جناب الٰهی در حالت صحو یعنی هوشیاری سر برزده و باظهار آن در حالت صحو نه در سکر مامور و ماذون
بود که علی الاعلان این شان ارفع خود اظهار کنند و مامور بود که هر گز نگردد و ولایت از وی باز بگیرد
و سلب نماید. و آنکه بازمتصوفه زمانه که بظاهر صوفی و بباطن بغی اند لباس صوفی محض برنمای نمود پوشیده
و در نفس الامر با صوفیه کرام هیچ نسبتی نداشته گمان میکنند که این مقوله از سیدنا غوث الاعظم رضی الله
عنه در حالت سکر سر برزده بود پس معاذ الله هیچ اعتباری ندارد و لایعبؤ به باشد و بالفرض اگر تعمیم
هم کرده شود پس از لفظ ولی الله درین مقوله اولیاء معصر بلکه حاضرین جلسه وقت مراد خواهند بود
اولیاء غائبین از آن جلسه هم داخل نخواهند شد این کسان درین صورت بسبب هیچ ضرورت از تعمیم
بتخصیص میگرایند و میگویند که در تسلیم تعمیم افضلیت حضرت غوث پاک رضی الله عنه بر فاضلترین ازیشان

لازم می آید و آنچنانست که از متقدمین بعد استثنار انبیار علیہم السلام که بالاتفاق افضل از ہمہ عالم اند چہ ملائکہ و چہ جن و انس افضلیت بر سائر صحابہ کرام و اہلبیت عظام و ائمہ اطہار مشہورین رضی اللہ تعالی عنہم اجمعین ثابت نمیشود و از متاخرین ہم افضلیت بہ حضرت امام مہدی علی جدہ و علیہ السلام که باعتبار اخبار و آثار افضل اند وارد میگردد پس لازم ہمانست که اولیار ہمعصر یا حاضرین جلسہ وقت مراد شوند تا که ازین حادثہ مخلصی و نجات حاصل شود۔ میگوئیم که این اقوال ایشان مردود اند و محض سفاہت و ضلالت و گستاخی و بے ادبی۔ این کسان از ولایت نصیب ندارند و لو سلمنا تاہم در حالت اینچنین عقیدہ کاذبہ ولایت ایشان سلب خواہد شد مثل شیخ صنعا و غیرہ و اگر کسی شبہہ کند و گوید که اینچنین کلمات دیگر بزرگان ہم گفتہ اند پس تخصیص غوث الاعظم رضی اللہ عنہ نماندہ۔ گوئیم که اولا اینمقولہ از کسی بامر اللہ بحالت صحو سر نزدہ ہست و نخواہد شد زیرا که مخصوص بان جناب ہست و در ہیچ نقلے از ہیچ عماید متقدمین و اکابر معتمدین تصریح باین معانی نیست و حال ثقاہت و عدالت متاخرین زمانہ بمقابلہ متقدمین معلوم که نسبت ذرہ بہ آفتاب ہم ندارد پس چگونہ وثوق بر صدق مقالات ایشان کردہ شود۔ و لو فرضنا این بحد تواتر نہ رسیدہ و نہ بدرجہ قبولیت جمہور اولیار اللہ آمدہ فلہذا لائق حجت و استدلال و وثوق و تمسک گرفتن نیست بخلاف مقولہ شیخ ما رضی اللہ عنہ که بحد تواتر مع تسلیم جمہور اولیاء اللہ رسیدہ سیما خواجہ بزرگ سلطان الہند خواجہ معین الدین حسن چشتی سنجری رضی اللہ تعالی عنہ که بالاتفاق از جمیع اولیار ہند زیادہ شرف و بزرگی دارند و از ہمہ ایشان در فضل ممتاز اند چون اینمقولہ حضور شنیدند ہمان زمان بر حضرت ایشان حالتی طاری شد و در آنحالت فرمودند بل علی راسی و عینی۔ و تمامی اولیار اللہ از شرق تا غرب و از جنوب تا شمال قائل اینمقولہ شدہ اند و باعتراف آن رطب اللسان بودہ و گردن انقیاد خمیدہ اند و اصلا ازان راہ انحراف نورزیدہ اند پس از تصدیق جمہور اولیار اللہ تعالی بالخصوص سلطان الہند افضلیت حضرت غوث الاعظم رضی اللہ عنہ بر سائر اولیار بدرجہ یقین پیوست **فایدہ** در سند اینمقولہ از سلطان الہند در کتاب تفریح الخاطر فی مناقب الشیخ عبد القادر از مولفات عبد القادر بن محی الدین الاربلی با مر شیخہ

ومرشده السید عبد القادر غریب اللہ بن السید عبد الجلیل الحسنی الحسینی فی بلدہ احمد آباد فی سنۃ
الحادیۃ عشر فی المستفاضۃ خواجہ معین الحق والدین الچشتی من الغوث الاعظم رضی اللہ تعالیٰ عنہ ذکر
قدوۃ المشائخ وقطب الخلائق امیر محمد الحسنی فی کتاب لطائف الغرائب عن لسان قطب العالم الصغیر الدین
محمود نور مضجعہ الودود لما قال الغوث الاعظم بامر اللہ قدمی ہذہ علی رقبۃ کل ولی اللہ وضع
جمیع الاولیاء رقابہم وکان خواجہ معین الحق والدین فی ذلک الوقت من الشبان مجاہدا مرتاضا فی
غار جبل من بلدہ خراسان فی مجرد اطلاعہ علی ہذا الامر الالٰہی بادر الی تقدیم الاختیار راسہ عن سائر الاولیاء
ووضع راسہ علی الارض وقال بل علی راسی وکشف اللہ ہذا الحال للغوث الاعظم
فی الحال فقال فی حقہ فی مجمع من الاولیاء ان ابن غیاث الدین سبق فی وضع رقبۃ اولیاء اللہ و
احبابہ فبتواضعہ وحسن ادبہ صار محبوبا باللہ ورسولہ وسیعطی زمام تصرف الہند فی یدہ وصار کمال کما
قال رضی عنہ اللہ الملک المتعال وقال مولانا الشیخ محمد جمال الدین السہروردی فی سیر العارفین
اجتمع معین الحق والدین الچشتی مع الغوث الاعظم رضی اللہ تعالیٰ عنہ فی جبل من الجبل وصحبت معہ
حضرت سبعا وخمسین یوما مع اللیالی واستفاض من حضرۃ انواع الفیض وجمیع الباطن والکمال
ذکر السید آدم النقشبندی فی نکات الاسرار انہ جری فی مجلس الشیخ فرید الدین گنجشکر ذکر
وضع قدمیہ الشیخ علی رقاب الاولیاء فقال لین قلت فی ذالک الزمان لوضعت قدمہ علی رقبتی
وبالافتخار اقول علی صدقہ عینی لان شیخی معین الدین من الذین وضع قدمہ علی رقبۃ فینبغی ان
اقول علی صدقہ عینی وقال الشیخ نور اللہ حفید الفقیہ الشیخ حسن القطنی فی اللطائف القادریۃ شیخ الوصلین
معین الحق والدین الحسنی طلب العراق من الغوث الاعظم فقال لہ الغوث اعطیت العراق لشہاب الدین
عمر السہروردی واعطیتک الہند رضوان اللہ علیہم اجمعین۔ عزیزی از عزیزان خاندان صابری
چشتی در ضمن مذاکرہ قول ہذا روزے با فقیر گفت کہ بنا بر استیعاب یعنی احاطہ کردن این قول
کلی جملہ افراد جزئی یعنی سائر اولیاء را چہ ما تقدم وچہ ہمعصر وچہ ما تاخر سوای آنہا کہ مستثنیٰ اند
چنین معنی از ینقولہ مراد گرفتن اولی ہست کہ از ما تقدم بعد استثناء جملہ انبیاء علیہم السلام

هم حضرت عیسی علیه السلام که نکر خواهند آمد و انجمله بالاتفاق افضل کل خلایق اند قدم بر صحابه و اهلبیت ائمه
مثل قدم پسر بر پدر است و از همه حصر تا ما آخر قدم بر سائر اینان یعنی معاصرین و متاخرین مثل قدم پدر بر پسر ست
یعنی در صورت اول قدم را چنان داند که کسی پسر خود را از کمال شفقت بوجه سعادت و نیکبختی او بر دوش خود
بر نشاند درین صورت تفضیلت پسر بر پدر لازم نیاید چنانکه رسول مقبول صلی الله علیه وسلم مولی علی رض را بر دوش
خود بنا بر بت شکنی نشانده اند و حسنین رض را بر دوش خود سوار میکردند این مثل لعینه الطباق دارد. و در صورت
ثانی قدم را چنان داند که کسی قدم پدر را از کمال مرتبت و فرط رتبت او تعظیما و اجلالا بر سر خود می نهد
در صورت الثانیه تفضیلت پدر بر پسر است و همین افضلیت درینجا مقصود ست پس ازین تاویل لا قباحة
فی التعمیم انتهی منقول الغرض المذکور میگویم اگرچه این تاویل هم ممکن ست مگر حاجتی ندارد و نه آن تعمیم محتاج
تاویل و تغیر و تبدیل ست زیرا که استیعاب و احاطه مقوله مذکوره بر سائر اولیاء الله را برای صحت صرف
لفظ ولی الله در قدمی هذه علی رقبة کل ولی الله وافی و کافی ست چرا که پیغمبران مع عیسی علیهم السلام مشهور
بلفظ انبیاء و رسول اند و اصحاب کرام رضوان الله تعالی علیهم معروف بلفظ صحابه و اهلبیت عظام موسوم
بلفظ اهلبیت و ائمه اهلبیت علی جدهم و علیهم السلام معروف بلفظ امام اند و اطلاق کلمه ولی الله بر سائر مردمان
بعد از ایشان رواج یافته در نفحات ست بدانکه مسلمانان بعد از رسول صلی الله علیه وسلم افاضل خود را جز بصحبت
آنجناب بنام نه بردندی انگاه چه بی را که صحبت صحابه رسیدند تابعین خواندند و آنرا که بعد از ایشان تبع
تابعین و بعد ازان خواص است را زهاد و عباد گفتند خواص قوم باسم صوفیه و تصوف من فروگشتند و این نام
بعد از پانصد هجری بر ایشان اطلاق یافت و اول کسیکه او را صوفی گفتند ابو هاشم بود پس از لفظ ولی الله
را انبیا با خود مفهوم مستثنی شده اند بسبب آنکه تاویلی کرده شود یا تغیر داده شود هم تفضیل بر افاضل از خود
لازم نیاید

تنبیه بعضی سفیهان حضرت محبوب الهی قدس الله تعالی سره العزیز را
بر حضور پر نور محبوب سبحانی رضی الله تعالی عنه تفضیل نهند که آنجا نسبت
ذاتست و اینجا صفات . **اقول** ....

لقب پاک حضرت سیدنا عیسی علیہ الصلوٰۃ والسلام روح اللہ است ولقب اقدس حضور پرنور سید عالم
صلی اللہ تعالی علیہ وسلم روح الحق اینجا خواہند گفت حق آنست کہ مقام محبوبیت بالذات صفت
پاک حضور اقدس سید المحبوبین ست صلی اللہ تعالی علیہ وسلم دیگرے را کہ ازین مقام اعلی حظی داوہ اند
عکس وظل ہمان محبوبیت اوست صلواۃ اللہ تعالی وسلامہ علیہ لقب پاک حضور والا صلی اللہ تعالے
علیہ وسلم حبیب اللہ بود نسبت بنفس ذات چون پرتو او بر آقای مایان رضی اللہ تعالی عنہ تافت لقب جناب
محبوب سبحانی گذاشتند برای سری کہ بر عارف نہان نیست چون بعد حضور رضی اللہ تعالی عنہ حضرت
محبوب الہی قدس اللہ تعالی سرہ العزیز نیز ازین نعمت بحر رشحہ یافتند نسبت بصفاتش نخواستند تا احتمال مساوات
باحضور پرنور سیدنا غوث اعظم رضی اللہ تعالی عنہ پیدا نشود بلکہ نسبت بذات کردند کہ احتمال مساوات
باحضور اقدس سید المرسلین صلی اللہ تعالی علیہ وسلم زنہار راہ نتوان یافت چنانکہ در زینہای ممبر آمدہ است
کہ سید عالم صلی اللہ تعالی علیہ وسلم بر زینہ بالا قیام می فرمود صدیق اکبر رضی اللہ تعالی عنہ زینہ دوم گزید
فاروق اعظم رضی اللہ تعالی عنہ زینہ زیرین چون نوبت بہ عثمان غنی رسید رضی اللہ تعالی عنہ ہمہ زینہ
بالا رفت از ہمین یعنی پرسیدند فرمود زینہ فروتر بود اگر بر زینہ زیرین استادمی توہم مساوات با فاروق شدی
و بر زینہ دوم با صدیق اکنون کہ بر زینہ بالایم ہیچکس گمان تساوی با سید عالم صلی اللہ تعالی علیہ وسلم
نہ برد و ہمچنان چون صفات نزد صوفیہ عین ذات باشند حاصل ہر دو نسبت یکی ست بالجملہ ہمچو شعریات
حضرت محبوب الہی رضی اللہ تعالی عنہ را بر حضور پرنور محبوب سبحانی رضی اللہ تعالی عنہ فضل کلی نہادن
جہل عجیبی ست جمہور اولیای کرام قدست اسرارہم بر تفضیل جلیل سیدنا رضی اللہ تعالی عنہ اجماع دارند
اجماعیات را بہمچو ہوسہای خام نتوان شکست آنچنانکہ بسبب این القاب حضرات عالیہ ہر دو محبوب
رضی اللہ تعالی عنہما را بر صحابہ کرام و اہلبیت عظام رضی اللہ تعالی عنہم فضل نہند کہ ایشان را این لقب
اصلا داد نشدہ نہ منسوب بصفت نہ بذات ولاحول ولا قوۃ الا باللہ العلی العظیم ۔ و آخر دعوانا ان
الحمد للہ رب العالمین

لمعہ ثانیہ در عقائد اہلسنت

بدان - العزیز اصلحک اللہ تعالیٰ کہ صحت عقیدہ اصل کارست و فساد او موجب غضب جبار و دخول نار - والعیاذ باللہ العزیز الغفار فاسد العقیدہ اگرچہ اعبد از اہل ارض باشد پے بجائے نبرد ہمچو قاصد کعبہ کہ پشت بقبلہ راہ رود ہر چند دود دورتر شود - لہذا واجب کہ اولا جملہ عقائد خود مطابق مذہب مہذب اہلسنت حفظہم اللہ تعالیٰ درست کردہ مسلم سنی باشد انگاہ متوجہ باطن شدہ گام بہ این راہ نہد چہ عرفان الٰہی بے اختیار عقیدہ اہلسنت ناممکن ست فقیر غفر اللہ تعالیٰ لہ درین باب رسالہ مختصرہ جامعہ نافعہ مسمی بہ العسل المصفی فی عقائد ارباب سنۃ المصطفیٰ نوشتہ ام - اینجا در نور اولین از متن تکمیل الایمان حضرت شیخ محقق مولانا عبد الحق محدث دہلوی قدس سرہ انتخابی آوردہ سخنی چند در نوری چند یاد کنیم تا کتاب از ذکر این اہم الفرائض خالی نباشد

باللہ التوفیق **نور اوّل** حقائق الاشیاء ثابتۃ والعالم حادث وہو قابل للفناء ولہ صانع قدیم واجب الوجود واحد حی قادر عالم مرید متکلم سمیع بصیر صفاتہ قدیمۃ ولا یقوم بذاتہ حادث لیس بجسم ولا جوہر ولا مصور ولا مرکب ولا معدود ولا محدود ولا فی مکان ولا فی زمان لا مثل لہ ولا شبیہ ولا ضد ولا ند ولا معین ولا ظہیر ولا یتحد بغیرہ متصف بجمیع الکمال منزہ عن سمات النقص والزوال وہو مرئی للمؤمنین یوم القیمۃ خالق لجمیع الاشیاء مدبرہا لا یجب علیہ شیٔ ولا حاکم سواہ ولا غرض لفعلہ فالحسن ما حسنہ الشرع والقبیح ما قبحہ الشرع وللہ ملئکۃ ذو واجنحۃ مثنی وثلث ورباع منہم جبریل ومیکائیل واسرافیل وعزرائیل ولکل منہم مقام معلوم لا یعصون اللہ ما امرہم ویفعلون ما یؤمرون ولہ کتب انزل علی رسلہ منہا التوراۃ والانجیل والزبور والفرقان واسماؤہ توقیفیۃ وہو خالق لافعال العباد فالکفر والمعصیۃ بارادتہ وتقدیرہ ولا یرضی لعبادہ الکفر واللہ یضل من یشاء ویہدی من یشاء عذاب القبر للکافر والفاسق وتنعیم اہل الطاعۃ بما یعلم اللہ ویریدہ وسوال منکر ونکیر حق والبعث حق والوزن حق والکتاب حق والحساب حق والسوال حق والحوض حق والصراط حق والشفاعۃ حق والجنۃ حق والنار حق وکل ما اخبر بہ النبی صلی اللہ علیہ وسلم من اشراط الساعۃ واحوال الآخرۃ حق ایمان الیاس غیر مقبول والکبیرۃ لا تخرج المؤمن من الایمان اہل الکبائر من المؤمنین لا یخلدون فی النار وان ماتوا بغیر توبۃ ان اللہ لا یغفر ان

یشرک بہ ویغفر مادون ذلک لمن یشاء ویجوز العقاب علی الصغیرۃ ان اللہ ارسل رسلا من البشر
الی البشر مبشرین ومنذرین ومبینین للناس ما یحتاجون الیہ من امور الدین والدنیا اوّل الانبیاء
آدم علیہ السّلام وآخرہم محمد صلی اللہ علیہ وسلّم وعلی جمیع الانبیاء والاولی ان لا یعین عددہم کلہم کانوا
مبلغین صادقین معصومین غیر معزولین۔ افضل الانبیاء محمد صلی اللہ علیہ وسلّم وہو مبعوث الی
کافۃ الخلق شریعۃ اکمل الشرایع ودینہ ناسخ الادیان امتہ خیر الامم ومعراجہ فی الیقظۃ الی السّماء ثم
الی ما شاء اللہ حق واصحابہ خیر الامم وفضلہم علی ترتیب الخلافت والمراد بالافضلیۃ اکثریۃ الثواب ثم
الباقی من العشرۃ المبشرۃ ابو عبیدۃ بن الجراح سعید بن زید سعد بن ابی وقاص عبد الرحمن بن عوف
زبیر بن العوام طلحہ بن عبید اللہ فاہل بدر فاہل احد فاہل بیعۃ الرضوان فاطمۃ السیدۃ النساء
والحسن والحسین سید اشباب اہل الجنۃ الخلافۃ بعد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ثلثون سنۃ
ثم بعدہا ملک وامارت ونکف عن ذکر الصحابۃ الا بخیر والمجتہد یخطئ ویصیب ولا نکفر احدا من
اہل القبلۃ رسل البشر افضل من الملائکۃ ورسل الملائکۃ افضل من عامۃ البشر الکرامۃ للاولیاء
حق لا یبلغ ولی درجۃ نبی لا یصل العبد الی حیث یسقط عنہ الامر والنہی والنصوص تحمل علی ظواہرہا
والعدول عنہا الی معان یدعیہا الباطنیۃ الحاد وفی دعاء الاحیاء للاموات وصدقتہم عنہم نفع لہم
اعلموا۔ ان اللہ مجیب الدعوات وقاضی الحاجات وتجوز الصلوٰۃ خلف کل بر وفاجر وذی المسح
علی الخفین فی الحضر والسفر استحلال المعصیۃ صغیرۃ کانت او کبیرۃ واستخفافہا کفر والاستہزاء
علی الشریعۃ والاستہانۃ بہا کفر والہزل بالکفر کفر والتصدیق بما یخبرہ الکاہن عن الغیب کفر والیاس
من اللہ تعالی کفر والامن من عذاب اللہ کفر والایمان بین الخوف والرجا۔ اعلموا ان اللہ شدید العقاب
وان اللہ غفور الرحیم **نور ۲**۔ ما سنیان را اعتقاد النست کہ علم غیب بالاستقلال خاص
بجناب ذی الجلال ست وانچہ از وی مر انبیاء و اولیاء را حاصل ست بالذات نیست بلکہ بعطائے
آن ملک متعال ست و اعتقاد داریم کہ حق سبحانہ تعالے ہمہ اشیاء را می شنود وہر چیز را
می بیند و شنیدن و دیدن او بالا میست ۔ **نور ۳**۔ ما سنیان را اعتقاد ست

که معصوم بجز انبیاء کسے دیگر از اولیاء نباشد گو مرتبهٔ قطبیت و غوثیت دارد حتی که صحابه و اہلبیت نیز رضی اللہ تعالیٰ عنہم مگر آنان و سائر اولیاء اللہ موسوم باسم محفوظ میباشند و مراد بعصمت مصطلحهٔ آن ست که حفظ الہی مر ایشانرا الابدی باشد که تخلف او زنہار معقول و متصور نماند و بحمایت الہی ہیچ گناہی را امکان نباشد گرد سراپردهٔ عزت آنان گردیدن این عصمت در نوع بشر خاص بحضرت انبیاء علیہ الصلوٰة والسلام ست هر که ہیچ فرد بشر را عصمتے ہمچو عصمت ایشان ثابت کند ملحد ست **نور ۴** ۔ خبر نبی ہمچو اخبار الہی قطعاً مورث یقین ست و تصدیق او ہمین حاصل ایمان و دین هر که ہیچ خبرے از اخبار ایشانرا منکر شود کافر شود بعد آنکه ثبوتش از نبی ضروری باشد خبر ولی چنین نیست و انکار او اگرچه بعد ثبوت صحیح قابل ست اما کفر و ارتداد نیست باز خبر نبی قطعاً حق ست و ہیچگونه خطا آوردی احتمال نیست بخلاف خبر ولی زیراکه عصمت ندارد **نور ۵** ۔ سالک را ہر امرے که در خواب یا بطور کشف و الہام در ہیچ واقعه و مراقبه معلوم شود آنرا اولا بر کتاب و سنت عرض کند اگر مطابق باشد یقین داند ورنه از آن درگذرد و باو ہیچ التفاتی نکند و اضغاث احلام و وسوسهٔ شیطانی داند **نور ۶** ۔ بر شخص معین لعن مکن اگرچه مشرک و کافر بود زیراکه حال خاتمه معلوم نیست اگر بعد موت عند اللہ واجب اللعن باشد خیر ست ورنه لعن تو بر تو عود کند اری لعن بر کافر و مشرک مباح ست اما اینجا یقین بر شرک و کفر او چگونه آوردی که لعنش کردی وحی منقطع شد پس ترا که خبر داد که فلان بر شرک و کفر مرد جز اینکه از دل خود میگوئی این را چه اعتبار پس لعن بر شخص معین سخت ممنوع ست مگر کسانیکه موت شان بر کفر بانبار خدا و رسول علیہ الصلوٰة والسلام معلوم شده ہمچو ابلیس و ابولہب و فرعون و ہامان و امثالہم و لعن اللہم احفظنا من اللعن و شره امین چه انکه معنی لعن انیست ای بار خدایا فلان را از رحمت خود دور دار و بے بہره محض کن که او را در رحمت تو ہیچ نصیبه در آخرت نباشد و اینچنین دورے از رحمت نیست مگر مشرکین و کفار را پس در صورت عدم علم به خاتمه که مومن مرد یا کافر چگونه در لعن جرأت کرده شود **نور ۷** ۔ بار کان اسلام خود را بپا ار یعنی نماز و روزه و حج و زکوٰة ادا کن و به عطا ید ....

اہلسنت و جماعت محکم بے باش کہ ہمین یک فرقہ از ہفتاد و سہ ملت ناجی ست باقی ناری امام اعظم ابو حنیفہ کوفی رحمۃ اللہ تعالی عنہ را پرسیدند کہ علامت اہلسنت و جماعت چیست۔ فرمود ان تفضل الشیخین و تحب الختنین و تری المسح علی الخفین یعنی فضل ختنین از فضل شیخین کمتر است بے نقصان و قصور و محبت شیخین با محبت ختنین برابر بے تفاوت و فتور۔ ہکذا افادنا الامجد سیدنا السید عبد الواحد قدس سرہ فی سبع سنابل۔ **نور ۸**۔ برین قدر ہمہ اہل حق را اتفاق ست کہ تمامی انبیا و رسل علیہم الصلوۃ والسلام پیش از نبوت نیز از کفر و شرک و کذب و زور معصوم بودند و بعد نبوت از تعمد ہر گونہ معصیت اگرچہ صغیرہ باشد و در احکام رسانی شریعت از سہو و خطا نیز معصوم اند صلوۃ اللہ تعالی و سلامہ علیہم اجمعین **نور ۹**۔ ہیچ ولی بمرتبہ ہیچ نبی نرسید و زنہار نرسد و نتوان رسید اگرچہ قطب الاقطاب و غوث و صدیق باشد و ہیچ مکلفے پیش از موت از تکلیفات شرعیہ آزاد نخواہد شد اگرچہ نبی و ولی و مرسل باشد چنانکہ آیۂ واعبد ربک حتی یاتیک الیقین ازان خبر میدہد زیرا کہ علماء دین اینجا یقین را بمعنی موت گرفتہ اند کہ بعد موت آن یقین می آید کہ موجب آزادی میشود و از تکلیفات شرعیہ انسان را نجات میدہد و صوفیہ صافیہ ہم در عقائد خلاف علماء ظاہر نمی باشند بلکہ اعتقاد بجملہ عقائد اہلسنت شرط اول تصوف دانستہ اند و آنانکہ بعض جہلای متصوفہ گویند کہ انمقام یقین اولیا را در حیات ہم حاصل میشود و از تکلیفات شرعیہ آزاد میکند وسوسہ شیطان است ناشی از محض سفاہت و جہالت و ضلالت و خود بینی و خود نمائی و خود رائی ایشانکہ قول ائمہ سلف گذاشتہ بمشورہ شیطان عمل مینمایند و زندیق میشوند از روزہ و نماز و غیرہ ارکان اسلام خود را مستغنی دانستہ ترک میکنند و در دام ضلالت گرفتار میشوند ببین نبی ما صلی اللہ علیہ وسلم کہ افضل کل مخلوقات بود چہ ملائکہ و چہ جن و چہ انس از ہمہ افضل و اکمل و اعلی و اولی است با وجود چنین مرتبت و فضیلت در حیوۃ دنیا از تکلیفات شرعیہ معافی نخواستہ دیگران کہ نسبت ذرہ با آفتاب ہم ندارند چگونہ اینچنین لاف زنند و خود را ہیچو مجانین از زمرۂ آزادان پندارند اللہم احفظنا من شر الشیطان و وساوسہ برحمتک یا ارحم الراحمین **نور ۱۰**۔ اجملہ ملائکہ چہ سماوی

همچو جبرئیل و میکائیل و اسرافیل و عزرائیل و حملهٔ عرش و کروبین و اسمعیل سردار سمای دنیا و دیگر ملائکه که شمار آنها جز حق سبحانه تعالی کسی نداند - و چه عرضی همچو کرام کاتبین و ملائکه حفظه که بهمه حفظ انسان از جن و بلایا مامور اند کما اخبر عنهم الله تعالی فی القرآن العزیز بقوله وله معقبات من بین یدیه ومن خلفه یحفظونه من امر الله همه ها از هر گونه گناه معصوم اند لا یعصون الله ما امرهم و یفعلون ما یؤمرون وانچه از حکایات هاروت و ماروت در عوام مشهور و در بعض تفاسیر مذکور یست نزد علمای محققین اصلی ندارد چنانچه از شفای امام قاضی عیاض و شروح آن توان دریافت وانچه در فص الکلمات بیاض حضرت جد اعلی شاه حمزه قدس سره ناقلا عن تفسیر الزاهدی مذکور یست که ملائک دو قسم اند - نوری و ناری قسم اوّل از معصیت معصوم و از قسم دوم معصیت بوجود می آید الخ - این مبنی بران اصطلاح است که قومی از جن را ملائکه خوانند - و برهمین محمول است وانچه از حضرت ابن عباس رضی الله تعالی عنهما وغیره می آرند که ابلیس از ملائکه بود با آنکه نص قطعی قرآن عظیم موجود ست کان من الجن ففسق عن امر ربه -

نور ۱۱ - محمد رسول الله افضل الانبیاء پس ابراهیم پس موسی بر قول مشهور علیهم الصلوة والسلام پس انبیاء کلهم افضل اند از جمله ملائکه نزد اکثر اهلسنت وجماعت همین مذهب معتبر ست و معنی افضلیت آنست که در ثواب و کرامت و قرب الهی زیاده از غیر خود باشند همچنین ست در شرح مقاصد وغیره و رسل ملائکه افضل اند از اولیاء انسان و اولیای انسان افضل اند از سائر ملائکه و در اداب المرشد نیست که اجماع کرده اند صوفیه کرام برین امر که رسل انسانی افضل اند از جمله ملائکه و اختلاف کرده اند در تفضیل ملائکه بر مؤمنین انسان افضل البشر بعد از انبیاء ابوبکر صدیق ست پس عمر پس عثمان پس علی رضی الله تعالی عنهم اجمعین و برهمین ترتیب افضلیت خلافت ایشان واقع شده

نور ۱۲ - وافضل النساء اهل الجنة فاطمه و خدیجه و عائشه و مریم و آسیه رضی الله عنهن - و در قسطلانی ست که شیخ تقی الدین اختیار کرده ست که فاطمه افضل ست پس خدیجه پس عائشه و قومی عائشه را افضل النساء گفته اند از جهت حدیث فضل عائشة علی النساء کفضل الثرید علی سائر الطعام و قومی خدیجه را که اول من آمن ست و قومی مریم را لقوله تعالی فضلک علی نساء العالمین اما هیچ یک از نیها دلیل قاطع نیست واسلم آنست که این همه را افضل النساء دانند و در تفاضل

باهمی آنها سخن نرانند نور ۱۳ آنانکه میدانند که افضلیت بر ترتیب خلافت ست غلط ست بلکه خلافت بر ترتیب افضلیت ست و همچنین واقع شده یعنی هر افضل بر غیر خود در خلافت مقدم شد بدلیل آنکه افضلیت ایشان بهمین ترتیب در عهد رسول الله صلی الله علیه وسلم متحقق بود حالانکه در آن زمان هیچ یکے از ایشان خلیفه نبودند پس چون به ترتیب معلوم بعد رسول الله صلی الله علیه وسلم خلیفه شدند بظهور پیوست که خلافت به ترتیب افضلیت واقع شد نه آنکه افضلیت به ترتیب خلافت باشد کما لا یخفی فافهم اللهم احفظنا من سوء اعمالنا نور ۱۴ با دین استهزا کنی که کفر ست همچنان احکام دین را استخفاف نمودن چنانکه ناسفیهان بر ریش و عمامه می خندند نعوذ بالله من سوء اعمالنا نور ۱۵ فی زمانه از شروع سنه ۱۲۰۹ھ فرقه ضاله آغاز کارش بدعت و تفرقه و انجام او الحاد و زندقه ست در هندوستان پیدا شده ست که انرا در عرب وهابی میگویند منسوب با بن عبد الوهاب نجدی که شیطانی در عرب شریف پیدا شده بود زنهار زنهار با این فرقه گمراه اختلاط نکنند و برای شناخت این طائفه تالفه همین یک کلمه میگویم کافیست این فرقه عم بزرگوار روافض ست رافضیان در خدمت صحابه بے ادبیها میکنند و اینان بخدمت حضرت رسول مقبول صلی الله علیه وسلم بلکه به بارگاه خدای عز وجل هم بگستاخی و بی ادبی پیش می آیند چنانچه بذات خداوند تعالی نسبت امکان کذب میکنند و علم و صدق وغیره صفات او را اختیاری دانند معاذ الله من ذلک انتهای نتیجه جویدا این فرقه فرقه نیچریه ست ما در ضلالت ابلیس دختری زاد که تا دختره ماند وهابیش خوانند چون به بلوغ رسید خون الحاد از جوشش زند و روی شوی کفر بیند باسم نیچریت موسوم کنند ازین هر دو فرقه دو تیرها پیدا اند که ماران سیاه و غولان راه اند حق سبحانه تعالی از صحبت چنین کسان در حفظ خود دارد آمین نور ۱۶ خرق عادات ظاهر کردن کاری بر خلاف معهود و عادت را گویند مثلا عادت جاری شده انسان بالاقدام نه بمدیه پر و بال ست اگر کسی بی اسباب بالا رود خرق عادات کرده باشد و آن چند قسم ست معجزه ارهاص کرامت معونت استدراج اهانت زیراکه صدورش یا بر دست مومن باشد یا بر دست کافر بتقدیر نخستین آن مومن نبی باشد یا ولی از عوام بر تقدیر اول اگر صدورش بعد نبوت معجزه باشد و اگر پیش از ظهور آنست ارهاص انچه که از ولی باشد کرامت

و از عوام مومنین معونت و بر تقدیر کفر اگر موافق مراد او باشد استدراج و اگر مخالف آید اهانت چنانچه
مسیلمه کذاب ملعون را گفتند که محمد صلی اللہ تعالی علیہ وسلم دست بر سر طفلی که رسانید بوی مشک از سرش
آید مرد که دست بر سر طفلی نهاد کل شد ملعون را گفتند که محمد صلی اللہ تعالی علیہ وسلم در چاه شور لعاب دهن
اقدس می انداز د هر چه تمام تر شیرین میسازد۔ مردکه در چاهی شیرین خوی افگند شور شد۔ ملعون شنید
که حضور اقدس صلی اللہ تعالی علیہ وسلم بر چشمی کور دست نهاد روشن شد۔ مردکه بر دیده اعوری دست
رسانید چشم دیگر نیز از دستش شد بالجمله در اهانت و غیر او حاجت تمیز نیست که بوجه مخالفت مراد خود
متمیز ست همچنان استدراج و معجزه را حاجت تفرقه نیست که اگر کسی لغلط دعوی نبوت کند زنهار خارقی
بر دستش ظاهر نشود۔ اگر خود استاد ساحران جهانست همه سحریات او یکسر باطل گردد و چیزی نمودن نگیرد
تواند آری اگر دعوی الوهیت کند همه شعبده هایش بر وجه کمال ترقی یابد و عجبها نماید که عقل بینندگان خیره ماند
چنانکه دجال را همچنین واقعه شدنیست اول بدعوی نبوت خواهد برخاست و همه استدراجات او باطل شد
باز بادعای الوهیت پرداز د و شعبده ها سازد و آنچه سازد۔ و وجهش پیداست که حجت الهی به نبوت نبی
بمعجزه قایم شود اگر مدعی کاذب نیز بدعوی نبوت خارق نماید فرق کاذب و صادق برخیزد و کار شرایع برهم شود
بخلاف الوهیت که اگر کسی همه خرق شود و شرق و غرب را بهزاران هزار خرق غریب پر کند عقل خود گواه است
که این نه اله است۔ والحمد للہ رب العالمین۔ پس اینجا ظهور خوارق بر دستش باعث تلبیس نیست بخلاف
اول آری فرق کرامت و استدراج دشوار است اینجا معیار همین ست که هر که را مستقیم بر شریعت غرا بینند
خارقی که ازو ظاهر شود کرامت دانند۔ و هر کرا از شرع بر کران یابند خوارق او را از قبیل استدراج گمان
کنند الحاصل خارق نه چیزی ست که همین بر دست اولیا ظاهر شود بلکه بجادوان هم توان کرد چنانکه از ساحران
فرعون واقع شد یخیل الیه من سحرهم انها تسعی۔ و بریاضات شاقه و ترک علائق دنیا نیز چنانکه جوگیان
هنود و راهبان نصاری و یهود کنند و از مجانین و مجاذیب هم خرق ظاهر شود بسبب ارتفاع حجب از عالم
علوی که مدبر این عالم سفلی ست۔ بامر اللہ تعالی۔ پس آشکار شد که همین بر ظهور خوارق اعتماد نباید بلکه
مناط همان استقامت بر شریعت و دوام تعلق قلب بجناب حضرت عزت و شایان تر آنکه بفیض

صحبتش خدائی یاد آید و دل از دنیا سرد شود۔ کما سیاتی این فائده را محض بخیال همین جمله آورده‌ام تا برادرانم
فهمند و بمغلطه نیفتند و بالله العصمه **درینجا** دو سه کرامات حضرت جدی مرشدی قدس سره چشم دید
خود نقل میکنم۔ اوّل آنکه بعد از پرواز نمودن روح مبارک حرکت لبهای مبارک بند نمی شد و آن حالت
معمولی شغل اسم ذات بود چنانکه در عالم حیات دنیاوی عادت سامی بود با آنکه پیشتر سر فرزندان
بر و مال وغیره جهت تبلیغ می نمودم سود نمیداد بالآخر از دل بطور خطره عرض داشتم آنچه عرضه داشتم آنگاه حرکت
بند شد من بعد وقت غسل باز همان جنبش لبهای مبارک ظاهر شد باز بطور اوّل عرض نمودم آنچه نمودم باز ساکت
شد۔ زان بعد وقت دفن نیز چون روی مبارک کشادیم باز همان حرکت یافتیم باز بعد عرض معمولی بند شد
و علاوه ازین اکثر کرامات بظهور آمد که تسطیر آن بسبب طوالت کتاب ست **نور ۱۷**۔ نبی آنست که
حضرت حق سبحانه او را برای تکمیل نفس خودش وحی فرستد بتشریعی تازه خواه بشرع پیشین و رسول آنکه
او را بعد تکمیل نفس دیگری برای تبلیغ احکام الهی به بندگان فرستند اینجا نیز تخصیص بشرع جدید نیست ما مسلمانان
اعتقاد داریم که وحی شرعی جز بحضرات انبیاء علیه الصلوٰة والسّلام نیاید۔ آری اولیاء کرام بنوعی دیگر از
الهام سرفراز شوند **نور ۱۸**۔ ایمان بمشاهده با آنکه نصیبه مقربین و ناشی از فضل عظیم و شرف بهین ست
اما اینکه نادیده گروند و بمجرد شنیدن اخبار الهی ایمان آرند این هم طرفه شانی دارد۔ و لهذا بنوعی خاص
ایمان بالغیب عندالله از ایمان مشاهده محبوب‌تر ست ملائکه بر عرش و کرسی و لوح و جنت و نار ایمان بالشهود ست
و ما را بالغیب و حضرات انبیاء علیهم الصلوٰة والسّلام را بر ملائکه و تنزیل کتب و نزول وحی ایمان بالشهود ست
و ما را بالغیب و صحابه و اهلبیت را بر حضرت نبی صلی الله تعالی علیه وسلم و معجزات جلیله اش ایمان بالشهود ست
و ما را بالغیب اگرچه متاخرین را این فضل جزئی حاصل ست اما فضل کلّی که عبارت از کثرت ثواب و زیادت
قرب رب الارباب ست نصیبهٔ حضرات اهلبیت و اصحاب ست رضی الله تعالی عنهم اجمعین فضل جزئی با
فضل کلّی تاب مقاومت ندارد۔ فافهم۔ این مسئله از زبان فیض ترجمان حضرت جدی مرشدی رحمة الله علیه
شنیده بودم۔ روزی بطور وعظ میفرمودند که سرور عالم صلی الله علیه وسلم اصحاب کرام خود را خطاب
کرده استفسار فرمودند که آیا میدانید که ایمان کدام کسان عزیزتر ست عرض نمودند یا رسول الله ایمان

ملائکہ وانبیاء - فرمودندنی - زیراکہ در حضور و قرب و منزل وحی اند عرض نمودند ایمان مایان فرمودند
چراکہ در شما من خود موجودم باز عرض نمودند العلم عند اللہ و رسولہ آنگاہ فرمودند ایمان آن کسان کہ
بعد من خواہند آمد و بر اوراق کتاب نوشتہ یابند و بروایمان خواہند آورد و تا اینجا شنیدہ عرض نمودم
کہ عطای این موہبت عظمی باعث تفضیل مایان شد یا نہ ہمان جواب ارشاد شد کہ بالا نوشتم نور ١٩ -
علمای اہلسنت و جماعت را در لعن یزید پلید سہ قول ست - یکی سکوت - دوم منع - سوم جواز - سکوت
مذہب امام اعظم کوفی و متبعان آن امام والا مقام ست و ہمون اسلم و احکم ست - و منع مذہب
امام غزالی و تابعان وی ست و جواز مذہب امام احمد بن حنبل و موافقان آنجناب ست از متاخرین
ملا سعد الدین تفتازانی وغیرہ نیز ہمین راہ رفتہ اند و ہر سہ فریق از سنیان اند پس ہر کسیکہ ہیچ یک مذہبی
ازین مذہب ثلاثہ اختیار کند ہیچ نقصان در سنیت او نخواہد شد بدستور مسلمان سنی المذہب خواہند
والحق حسن احتیاطی کہ مذہب مہذب حضرت امام اعظم رضی اللہ تعالی عنہ دارد فوق البیان ست
بالفرض اگر انکس مستوجب لعن ست ملعون ملعون گفتن و لعن را ورد و وظیفہ کردن فضیلتی ندارد
و اگر عند اللہ نجیان باشد تا معاذ اللہ خوف رجعت لعن ست پس عاقل را نباید بکاری افتادن
کہ یک پہلوی او ضرری جلی و پہلوی دگر از نفع تہی باز مسئلہ جواز و عدم جواز خود فقہی ست و ما در فقہ
مقلد حضرت امام والا مقام خودیم پس اینجا چرا از تقلید جنابش قدم باز کشیم و خود عداوت بکفر
منحصر در لعن نیست آخر ندیدی کہ علماء کافر معین را ہم بتعیین نام لعن گفتن نفرمودند تا انجام او بر کفر
یقینی نباشد مگر با کفار حکم عداوت نیست بغضی کہ بحمد اللہ مایان مردود پلید نامسعود ست خدای نکو
مید اند ما بحمد اللہ با لعنت کار نداریم و نہ مومن را باید کہ لعان و فحاش باشد باز اگر کسی لعن بگوید
گفتہ باش ما او را ہم زجر نکنیم چنانکہ شنیدی واللہ الموفق - نور ٢٠ - روزی بین المغرب
والعصر بحضور شیخ خود حاضر بودم و دران زمان کتابی در عقیدہ اہلسنت و جماعت نسبت
محاربین جمل و صفین و نہروان جمع نمودہ بودم بغرض اصلاح پیشکش نظر کیمیا اثر نمودم فرمودند
بخوانید - نبذی خواندم فرمودند برخوردار مولوی عبد القادر سلمہ اللہ تعالی را ہم نوبت مطالعہ این رسالہ

آمده است یا نه عرض نمودم بلکه استنباط این بحث از مولوی صاحب کرده ام فرمودند که کافیست علم او حاضر است
و مدار السبب کهولت سن فرصت آن نمانده است که متوجه باصلاح و تسطیر شویم باز عرض نمودم که چیزی
مختصر درین مسئله ارشاد شود تا حرز جان و ایمان خود کنم فرمودند - ونکف عن ذکر الصحابة الا بخیر
همین قدر کافیست پس خلاصه عقیده اهل سنت و جماعت درین مسئله جنگ چنین است که نسبت جنگ
اهل جمل و صفین حکم خطاء اجتهادی است و نسبت جنگ اهل نهروان حکم فسق یعنی محاربین اول در اجتهاد
خطا کردند و محاربین نهروان قطعاً فساق و طغاة و اهل عصیان بودند باز اینجا نکته بهتر از گوهر است
خطاء اجتهادی نیز بر دو گونه است منکر و غیر منکر - منکر آنکه انکار ناگزیر است که اگر خاموش نشینند فتنه می خیزد
و غیر منکر آنکه نه چنان باشد چون خطای امام شافعی رحمة الله تعالی علیه در تحلیل متروک التسمیه عمداً
و غیر ذلک من المسائل الفرعیه - پس مولوی جامی قدس سره السامی که در عقائد منظومه فرمود - ع
جنگ با وی خطای منکر بود - راست فرموده است - اما نافهمان سخن را از جای بجای می برند نور ۲۱ -
مرتبه نبوت و ولایت هر دو محض وهبی است از کسب حاصل نمیشود یعنی محض بعنایات الهی میسر می آید مجاهده و مکاسبه را دخلی نیست هر که
نبوت را کسبی گوید کافر است و هر که ولایت را ابتدع - اما مجاهده را شرط راه ولایت داشته اند غالباً بی مجاهده
نیابند - و چون یابند بمجاهده نیابند بلکه محض وهب یابند نور ۲۲ - مرتبه نبوت و رسالت مخصوص
بمردان انسان است جن و نساء را نصیبه از آن نیست بخلاف ولایت که مردان و زنان هر دو شریک اند
گو درین هم کثرت بمردان است نور ۲۳ - اعتقاد داریم که سیدنا حضور سرور عالم صلی الله تعالی علیه وسلم
را مثل که همسر و برابر در جمله کمالات عالیه شریکش باشد محال و ممتنع بالذات و خارج از دائره قدرت است
هذا هو الحق فماذا بعد الحق الا الضلال نور ۲۴ - قضا که مراد از حکم باریتعالی است دو نوع است
مبرم و معلق - مبرم واقع شود - کما هو المراد منه - و معلق واقع شود مرتفع گردد از صدقات وغیره
مثال مبرم موت است که ضرور بوقت موعود خود خواهد آمد - و مثال معلق آفات های دنیاوی مثل
امراض وغیره که از جد و جهد و تدبیر و خیرات و مبرات دور شود و نیاید - نور ۲۵ - قال الشیخ الاکبر
فی الفتوحات ولما لم یصح اجتماع الصادقین معاً لذلک لم یقم ابوبکر فی حال النبی صلی الله علیه وسلم

وثبت مع صدقه فاوفقد النبی صلی اللہ علیہ وسلم فی ذلک الموطن وحضرہ ابوبکر لتقافی ذلک المقام الذی
اقیم فیہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم لانہ لیس ثمہ اعلی منہ یحجبہ من ذلک المقام فہو صادق فی ذلک الوقت لو
وحکیم وماسواہ تحت حکمہ نور ۲۶ ـ درین زمان مردمان اہلسنت وجماعت از محاورت رافضیان
وصحبت ایشان از حال امیر معویہ وغیرہ صحابہ رضی اللہ عنہم سوی ظن میدارند ـ این خود رفض جلی ست
لہذا مناسب افتاد کہ چیزی از جانب امیر معویہ رضی بیان نمایم واکتفا بر قول حضرت محبوب الہی نظام الدین
اولیا قدس سرہ میکنم کہ برای صوفیہ صافیہ سند کافی ووافی ست ـ در فوائد الفوائد ملفوظ آنجناب مکتوب ست
بندہ عرضداشت کرد کہ اعتقاد درباب معویہ رضی چگونہ می باید داشت ـ فرمود کہ او مسلمان بود واز صحابہ بود و
خسر پورہ رسول بود علیہ الصلوۃ والسلام ـ او خواہری بود ام حبیبہ گفتندی رضی اللہ عنہا او حرم رسول
بود صلی اللہ علیہ وسلم نور ۲۷ ـ از معدن المعانی باب ہم در ذکر فضل صحابہ بر جملہ امم ذکری در شنا قب
ام المومنین عائشہ رضی اللہ عنہا وعمارت روضۂ متبرکہ وذکر در فضل صحابہ رسول رضی اللہ عنہم وصلی اللہ علیہ
وسلم افتاد بیچارہ عرضداشت کہ فضل صحابہ رسول صلی اللہ علیہ وسلم بر جملہ مومنان ہمین فضل صحبت ست یا بحسب
یا در صفات دیگر ہمچنانکہ علم وعبادت وزہد وتقوی وتوکل وغیرہا ـ بندگی مخدوم عظمہ اللہ فرمود کہ جملہ جواب
درین مسئلہ انست کہ فاضلترین ہمہ خلق مطلقًا محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم وبعد او افضل خلائق ہمہ انبیا ورسل
اند صلوۃ اللہ علیہم اجمعین وبعد انبیا ورسل علیہم السلام افضل بنی آدم امت محمد علیہ الصلوۃ والسلام ست وافضل امت محمد
علیہ الصلوۃ والسلام صدیق اکبر ست بعدہ عمر خطاب بعدہ عثمن بن عفان ست وبعدہ علی مرتضی ست رضی اللہ عنہم ـ دیگر باید
دانست کہ خواص بنی آدم یعنی انبیا ورسل افضل اند علیہم السلام از خواص ملائکہ ـ وخواص ملائکہ چنانکہ
جبرئیل میکائیل اسرافیل عزرائیل صلوۃ اللہ علیہم افضل اند از عوام بنی آدم ـ وعوام بنی آدم افضل اند
از عوام ملائکہ اینست مذہب سنت وجماعت ـ اما آمدیم بر سر حرف آنکہ پرسیدہ کہ افضل صحابہ
رضی اللہ عنہم ہمین فضل صحبت ست بحسب یا در صفات دیگر ہمچنانکہ علم وعبادت وزہد وتقوی الخ ـ چون حضرت
رسالت صلی اللہ علیہ وسلم فرمودہ ست ـ اصحابی کالنجوم بایہم اقتدیتم اہتدیتم ـ این بر عموم ست
چنانکہ بر خلفای اربعہ اقتد بر جملہ صحابہ اقتد پس ہدایت دیگران مقید آمد باقتدای ایشان فی ہر آئینہ

منقد افاضلتر از مقتدی بود در جمیع معانی۔ پس ایشانرا چنانکہ فضل صحبت بود فضل در جمیع معانی ہم بود لیکن ہر چند ایشان در جمیع معانی موصوف اند چنانکہ علم و تقوی و زہد و ورع و توکل و امثال آن اثر صحبت و فواید ان بیشتر و بیشتر از ہمہ صفات دیگرست ایشانرا بجہہا بصحبت تنہا نسبت کنند نہ صفات دیگر چنانکہ گویند صحابۂ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم پس دیگری را از اولیاء اللہ علیہم الرحمۃ ممکن و جائز کہ در صفات دیگر جز صحبت موصوف کردند چنانکہ ایشان اما دولت و نعمت کہ در صحبت ست خاص ہمین بصحبت تعلق دارد آن کجا حاصل کند۔ بندگی مخدوم عظمہ اللہ چون برین حرف رسید این بیت بر زبان مبارک راندہ بیت ماہ من گر تو مرا کس نکنی من چہ کنم۔ سنگ بی تربیتی لعل شدن نتواند۔ انتہی **نور ۲۸**۔ بدانکہ مرتبۂ نبوت و رسالت از نبی و رسول گاہی سلب نشود و مرتبہ ولایت چنین نیست درین مرتبہ سلب ممکن ست پس ایالعزیز بعد حصول ولایت ایمن نشوی مدام برای بقای مرتبہ مذکور کوشش کن تا آنکہ از ینجہان بگذری ورنہ خسر الدنیا والاخرۃ نصیب شود والعیاذ باللہ تعالے۔

لمعۂ ثالثہ در تصوف

نور اوّل در تصوف و سلوک فرق چیست۔ فرق فقہ و اصول ست۔ تصوف مشابہ اصول و سلوک مشابہ فقہ۔ در تصوف قواعد و اصول علم شریف باطنی میباشد و در سلوک صرف طریق رفتن راہ بمجاہدہ و مکاسبہ واللہ اعلم بالصواب۔ **نور ۲**۔ وحدت بر دو قسم ست یکی وجودی و دیگری شہودی۔ وجودی عبارت ست از سقوط شعور ما سوای اللہ از علم و نظر سالک ہر دو و بقای ذات باریتعالی بعد فنای جملہ ما سوی اللہ در علم و نظرش خلاصہ اینکہ ہم در علم یکی ماند و ہم در نظر یکی نماید یعنی بجز ذات بحت چیزی در علم و نظر سالک نماند و نیاید یکے دیدن و یکے دانستن حال سالک شود نظراً و علماً۔ این انتہای مقام سالک ست یعنی سالک باینمقام رسیدہ موسوم باسم ولی میگردد۔ و معنی ختم سیر الی اللہ ہمین ست و ہمین را مقام لاہوت میگویند کہ مقام چہارم ست از مقامات سیر و سلوک قادریہ و آیندہ سیر فی اللہ کہ مراد ازان حصول ترقی ست در ذات بحت باریتعالی کہ آنرا نہایتی نیست شروع میشود۔ و حدیث ما عرفناک حق معرفتک خبر ازین سیر

میدہد و ہمین ست مسلک جمیع اولیاء اللہ تعالیٰ از قادریہ و چشتیہ و سہروردیہ وغیرہم رضوان اللہ
تعالیٰ علیہم اجمعین۔ الا شرذمہ قلیل کہ بوحدت شہود رفتہ اند و این را مقام ابتدای سالک
میدانند۔ و شہودی نیز عبارت از ہمین معنی ست الا درآن نفی موجودات صرف از نظر سالک میشود
نہ از رہ علم یعنی موجودات ماسوای اللہ در علم باقی میمانند صرف از نظر ساقط میشوند و ذات بحت صرف
در نظر میماند باقی ہمہ مستہلک و فانی نظراً میشوند نہ علماً چون حال ستارگان وقت طلوع آفتاب کہ ہمہ
ستارگان از نظر غائب شدند صرف آفتاب در نظر باقی ماند۔ اما میدانند کہ کواکب را ہم وجود ہمچنان
باقیست گو از نظر نہان باش کس ہرچہ کہ بیند یکی بیند ایکی دانستن نیست لاجرم درین توحید
نقص میماند و آن بقاء موجودات ست در علم کہ منافی فنای مطلق ست شرذمہ قلیل قائل این
توحید شدہ اند از حضرات صوفیہ مثل شیخ علاء الدولہ سمنانی و شیخ روزبہان بقلی وغیرہما۔ و
از متأخرین شیخ احمد صاحب سرہندی۔ و اتباع ایشان کہ نقشبندیہ مجددیہ باشند ہمین راہ رفتہ اند
بلکہ بعضی ازین حضرات ہم قائل توحید وجودی شدہ اند مثل شاہ ولی اللہ صاحب محدث دہلوی کہ
باوجود نقشبندی مجددی بودن چند مکاتیب درین مسئلہ مشتمل بر تاویلات کلام شیخ احمد صاحب
در مکتوبات ایشان کہ در اثبات شہود بود نوشتہ شایع نمودند چنانچہ رد آن مکاتیب شاہ صاحب
مولوی غلام یحیی صاحب نقشبندی مجددی مرزا مظہر جان جانان صاحب کردند و رسالہ مبسوط
نوشتند باز رد الرد منجانب مولوی رفیع الدین صاحب ولد شاہ ولی اللہ صاحب محدث برادر مولانا شاہ
عبد العزیز صاحب محدث دہلوی موسوم بکتاب دمغ الباطل ظاہر و شایع شد کہ الی الآن موجود ست
من شاء الاطلاع علیہا فلیرجع الیہ۔ پس بنظر انصاف باید دید کہ از ہر دو توحید ترجیح بکدام ست از تتبع
مقالات صوفیہ کرام ہمین توحید وجودی ثابت و مبرہن ست و بس اللہم ارزقنا منہ نصیباً کاملاً بمنک
و کرمک یا اکرم الاکرمین آمین **نور سوم** مقامات سلوک قادریہ۔ ناسوت و ملکوت و جبروت
و لاہوت اند ناسوت را عالم شہادت و عالم خلق و عالم جسمانی وغیرہ ہم گویند۔ و ملکوت را عالم
امر و عالم ارواح و عالم ملائکہ و عالم آخرت وغیرہ نامند۔ و از جبروت عالم اسماء و صفات باریتعالی مراد گیرند

ولاهوت را عالم هویت و عالم ذات بحت بارتیعالی خوانند سالک را وقت مجاهده سیر همه این عوالم
کردن ضرویست در عالم لاهوت رسیده سیر و سلوک تمام میشود یعنی از سیر الی الله فارغ شده سیر فی الله
شروع میشود که آنرا نهایتی نیست **نور ۴** ـ سیر از همین فی الله تفاضل یکی با دیگری گفته می آید ورنه
همه اولیاء الله در اصل طریق ولایت یعنی در سیر الی الله برابر اند ـ چنانکه انبیاء علیهم السلام که در اصل
نبوت و رسالت مساوی اند ـ کما قال الله تعالی ـ لا نفرق بین احد من رسله مفهوم آیه شریفه از مساوات
در اصل رسالت خبر میدهد همچنین جمله اولیاء الله تعالی در اصل ولایت بمعنی مذکور یکی اند مقوله لا نفرق
بین احد من اولیاءه از مساوات اینان خبر میدهد در اصل ولایت پس ازینجا معلوم شد که تفاضل
یکی بر دیگرے همین باعتبار سیر فی الله است نه باعتبار سیر الی الله زیرا که قرب و ترقی مدارج از زیادت
سیر فی الله نصیب و میسر میشود پس هر که را سیر زیاده بود قرب و ترقی هم زیاده بود و هر که را سیر
کم باشد ترقی درجات هم کم باشد عزیزی چون در مقام زیاده سیر کرده زیاده ترقی از غیر خود یابد
و درین سیر سوای ترقی درجات چیزی دیگر نیست و آن نهایتی ندارد و این سیر گاهی ختم نشود ـ ورنه
ذات بحت محدود شود و این منافی شان الوهیت است ما عرفناک حق معرفتک ازین خبر میدهد
و این حدیث شریف محمول بر معنی ظاهری است نه آنکه از روی تواضع و انکسار وارد شده است
چنانچه گمان بعض متصوفه جهل این زمان است اللهم احفظنا من اعوجاج عقولنا **نور ۵** ـ الطلب
طلبان طلب الخالق و طلب المخلوق ـ فطلب المخلوق باطل و مردود ـ و طلب الخالق حق و مقبول آورده
اند که روزی عیسی علیه السلام بجمعی گذشت ایشانرا مشاهده کرد خائف و ترسان و لرزان و هراسان
و رنگ رو زرد ـ ماجرا پرسید معلوم شد که از خوف دوزخ حالی چنین و چنان دارند از انجا برفت
و بگفت خلق یهرب من خلق مخلوق از مخلوقی گریزانست باز بقومی رسید ایشانرا نیز همچنین بدید الا استفسار
معلوم شد که در شوق لقای جنت بچنین حالت رسیده اند که فردا میسر آید یا نے ازینجا هم کناره کرد و فرمود
خلق یطلب طلبا خلقی بخلقی شتابان است و باز بگروهی ملاقی شد ایشانرا نیز همچنین یافت سبب پرسید
معلوم شد که در شوق لقاء الله بچنین حال زار رسیده اند که میسر میشود یا نه و فردای قیامت چگونه شد

آیا بجمال جہان آرای مطلوب خویش مشرف میشویم یانی عیسی علیہ السلام بایشان نشست فرمود
هؤلاء قوم یطلبون الخالق فبهم امرت آن اصاحبهم واانس بهم این قومی اند که طلب خالق میدارند
بهمین کسان مرا حکم ست که نشینم و موانست کنم او کما قال علیه الصلوة والسلام من جی الجلال
پس مایان را هم مناسب که بصحبت اینچنین قوم مناسبت گیریم که طالب مولی اند و بدنیا و آخرت تطلع
ندارند- فائده زائده - درینجا خدشه میگذرد که دعای طلب جنت و نجات از نار - و حصول نعما و درجات
آن وامن از بلایا و درکات این در حدیث جابجا آمده ست پس چگونه مذموم باشد- جواب آنست که اگر
این طلب از امر باشد مضائقه نیست که الامر فوق الادب گفته اند و این طلب داخل طلب مولی ست
ازان بیرون نیست زیرا که از حکم و امر اوست واتباع فرمان مولی وانقیاد آن داخل طلب مولی است
واگر از خواهش نفس باشد البته مذموم ست درین راه فرد ۲- اگر بر هوا پری مگسی باشی واگر بر روی
آب روی خسی باشی دل بدست آر که کسی باشی مراد از دل بدست آوردن اینجا آگاهی دوست
بخدا تعالی و غفلت از غیر او تعالی کلهم فرد ۳- سیدنا غوث الاعظم رضی الله تعالی عنه را
از جناب باری جل جلاله الهام شد که کل طور بین الناسوت والجبروت فهو ملکوت و کل طور بین الملکوت
واللاهوت فهو جبروت فمن رضی بواحد منهما فهو عندی من المطرودین یعنی اگر سالک از سیر مقامات
ملکوت و جبروت فارغ شده سیر لاهوت افرو گذشت یعنی در ذات بحت سیر نکرد و اکتفا تا سیر جبروت
کرده به نشست هیچ مرتبه فضیلتی ندارد و قرب بارگاه بدست نیارد و هنوز ذات بحت دور است آنرا کامل
نگویند چه جای که مکمل و چگونه کسی که همین بر ملکوت یا ناسوت یا شکسته نشیند او خود دورتر و مهجورتر است
پس لازم ست که هیچ یکی ازین مقامات ثلثه پیشین را نهایت مراد بلکه غایت سیر خود هم نداند و از
آنها که منازل راهی بیش نباشند درگذرد و قدم صدق در گذشته سیر مقام چهارم که لاهوت است
بها و تعالی حاصل نماید آنگاه اولین درجه کمال یابد و اطلاق ولی بروی درست آید و پیش ازین
اندرجه ولایت بوی مشام او نرسیده است وای بر آنانکه سیر ناسوتی هم ندانند و خود را از اکابر
اولیا خوانند فرد ۴- شناخت اولیا از خرق عادت صحیح نیست زیرا که مشترک است

بین الولی وغیرہ حتی الساحر والکافر پس سبب تمیاز نشود نور ۹- طریق امتیاز ولی از غیر او
آنست کہ بادی چندی بادل سالم و عقل فاہم صحبت دارد- پس اگر بیند کہ از صحبت او خدا یاد می آید
و محبت خداوند تعالیٰ زیادہ میشود بداند کہ ولیست و چون خلافش رونماید یعنی دنیا یاد آید و محبت دنیا
غالب شود بداند کہ ولی نیست زیراکہ القلب مرآۃ القلب ہرچہ در قلب او بود ہمان منعکس گشت و بصورت
ثانیہ گواہی بر تلوث او داد- در عین المعانی آوردہ کہ اولیا جماعتی اند کہ لقای ایشان موجب یاد کرد
حق باشد نور ۱۰- صورت اہل شرع و سیرت اہل طریقت داری تا نجات اخروی حاصل شود-
نور ۱۱- حضرت مرشد ما رضی اللہ تعالیٰ عنہا میفرمودند- فقیر صورت سے او بھیسوبت لی شرع
دیکھو تو ملیوبت- و یا فقیر صورت دیکھ او بجھنا نہین بے شرع دیکھ تو ملنا نہین یعنی الکن فقیر صوری را در لباس
و وضع و غیرہ چیزی برخلاف شرع بینی با او میامیز و ہم میاویز- چہ دانی کہ زیر دلقش چیست اگر کاذب ست
صحبت با او مضر بود و اگر صادق ست جدل و خصومت ضرر دارد- نور ۱۲- بعض جہول از متصوفہ گویند-
کہ شریعت راہی دیگر ست و طریقت دیگر پس ما را کہ صوفی ہستیم بشریعت چہ کار- ای سفیہان بشنوید و
بہوش باشید برای ہدایت شما میگویم- یرحمکم اللہ و یہدیکم اللہ کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم حال و مقام
بود و از بارگاہ او تعالیٰ جل جلالہ بنا بر ہدایت گمراہان و تکمیل ناقصان در دنیا آمدہ حق ہر دو باحسن وجہ ادا
ساخت یکی ہدایت باحکام نبوت ست و دیگرے تکمیل ولایت احکام نبوت خود ظاہر ست و مراد از تکمیل
ولایت کثرت محبت خدا تعالیٰ در دل مخلوقات پدید آوردن و خلق را بحضرت قرب خالق بردن- پس
اوّل تعلیم اسلام میفرمودند و بر احکام شریعت استقامت می دادند- من بعد بدرجۂ ولایت می رسانیدند آیا
گاہی برخلاف این نیز عمل فرمودہ اند یعنی مسلمان ناکردہ یا از احکام شریعت برکران داشتہ بدرجۂ ولایت
سرافرازی بخشیدہ اند- لا واللہ ہرگز چنان نبود و نتوان بود پس طالب خدا را از امتثال احکام خدا ناگزیر ست
بگوش ہوش بشنو شریعت شجر ست و طریقت ثمر و ثمر بے شجر یافتہ نشود اگرچہ عکس ممکن ست گو ناقص
باشد بسا درختان کہ ثمر ندارند و باین معنی از شجریت بر نیایند- آگاہ باش و خبردار شو تا شجر نہ پروری ثمر
خیالی ہم چنین حال انسان ست کہ از دو حال خالی نباشد- مومن یا کافر- مومن دو قسم ست صالح

یا طالح۔ صالح دو نوع ست عالم یا جاہل عالم دو گونہ است عالم احکام نبوت یا عالم احکام ولایت
و ولایت دو صنف ست عام یا خاص۔ عام از آیۂ اللہ ولی الذین امنوا الخ۔ مستنبط میشود یعنی ہر مومن
ولی ست و خاص مراد از فنا فی اللہ و بقا باللہ یعنی از بندہ شعور جملہ موجودات برخیزد و در ذات باری تعالے
استغراق یابد و فنا شود این ولایت خاص ست کہ سالکانرا بہ برکت مجاہدہ و ریاضت باطنی بہ محض
وہب الٰہی میسر آید و ولایت عامہ بہ مجرد اسلام آوردن حاصل میشود بمقابلہ کفار پس مومن ولی است
بمقابلہ کفار و صالح ولی ست بمقابلہ طالح و عالم ولی ست بمقابلہ جاہل و عالم احکام ولایت ولی ست
بمقابلہ عالم احکام نبوت و ازین عالم جاہل ولایت خاصہ مراد ست کہ بالا گذشت پس ازین تمہید
باحسن وجوہ پندا شتی و دانستی کہ ولایت خاص بغیر اسلام و قبول احکام یافتہ نمیشود و اسلام
بغیر ولایت خاصہ یافتہ میشود۔ پس مسلم غیر ولی بمثال شجر محض ست و مسلم عارف شجر باثمر مسلم را ولی و عارف
بودن ضروری نیست بسیار مسلم اند کہ عارف نیستند بخلاف عارف کہ او را از اسلام و اتباع شرع ناگزیر ست
و ازہمین جا واضح شد تفضیل شیخین بہ ختنین رضی اللہ تعالی عنہم یعنی منجملہ دیگر دلائل تفضیل شیخین این دلیل
ہم بسیار قوی ست پس میگویم بدان۔ ایدک اللہ فی الدارین۔ کہ شیخین بانی و پرورش کنندہ شجر
نبوت اند کہ آن بمنزل اساس ست کہ بوسیلہ آن عرفان نصیب میشود۔ و انسان بدرجہ ولایت میرسد
پس شیخین قابل شکوری ہر دو طائفہ اند یعنی گروہ مسلمانان مطلق و گروہ صوفیہ کہ بدولت شیخین دولت اسلام
و دولت عرفان یافتند و می یابند و خواہند یافت ورنہ کسی اینقدر ہم ندانستی کہ اسلام چیست و لیس ولا
کجا۔ و من یبتغ غیر الاسلام دینا فلن یقبل منہ سورۂ ۳۔ توضیح مقام ترقی و تنزل اصطلاحی۔ بدانکہ
چون سالک قدم در وادیہ سلوک می نہد۔ و مقامات سلوک از ناسوت و ملکوت و جبروت و لاہوت
طی کردہ از سیر الی اللہ فارغ شدہ سیر فی اللہ کہ آنرا نہایتی نیست شروع میکند و مدام درین مقام یعنی در سیر
فی اللہ ترقی بر ترقی مییابد بجز ذات بحت از چیزی دیگر خبری و اثری بلکہ از خود ہم شعوری ندارد
محض در ذات باری فانی و مستہلک میشود این قسم سالکان را کامل میگویند و اینمقام برای ایشان مقام
ترقی ست بوجہ آنکہ وحدت در کثرت می بینند و ہمین را ترقی میگویند چونکہ درین قسم در نسبت تعدیہ نمیشود لہذا

از نفع رسانیدن بغیر خود معذور بند و اگر عنایت الهی متوجه و شامل حال سالک گشت و خواست که از و
نفع بخلق هم رسد پس انگاه او را ازان ترقی به تنزل می آرد تا دیگران را از پستی بر بلندی برد پس باز
سالک را شعور ما سوی الله معه شعور وجودش ارزانی میدارد و از لاهوت باز بناسوت می رساند
و ازین تنزل هیچ نقصانی دران ترقی که حاصل کرده بود واقع نمیشود آن بدستور بحال خود برقرار
میماند و این قسم سالکان را مکمل می نامند و همین مقام براے ایشان مقام تنزل ست بوجهه آنکه باز کثرت
در وحدت می بینند چونکه در نسبت این سالکان تعدیه میشود لهذا در نفع رسانی دگران معذور نیستند
و در تنزل رجعت از لاهوت بناسوت میشود همین عمده و بهتر ست از تنزل ملکوتی گو از تنزل ملکوتی
بر خرق عادات و کرامات بسیار قدرت یافته باشد لاکن چه سود مراد تکمیل ناقصین ست
و آن بغیر تنزل ناسوتی دست ندهد که محتاج هدایت عین ناسوتیان میباشند نه ملکوتیان پس لا محاله
تنزل ناسوتی قابل اعتبار ست و بس **نور ۱۴** بدانکه نسبت عارفان دو قسم ست یکی
کشفی جهری دوم کوری خفی پس عارف صاحب جهری کشفی از حال خود و از احوال
و مقامات دیگران خبردار میباشد عارف صاحب نسبت خفی کوری مطلقاً از حال خود و از حال
دیگران خبر ندارد گو مرتبه قطبیت باشد تا آنکه زنده ماند بعد وفات البته از مرتبه خود خبردار میشود حال
او مثل حال نابینا مادر زاد ست که هرگز شعور اشکال و الوان ندارد غالباً سلوک ایشان در حجاب
طی میشود در لقیطه چیزے از حالاتی که بر صاحبان نسبت کشفی وارد شود ایشان را پیدا نیست
و بعضی ازین سالکان نسبت تعدیه دارند و بعضی نسبت لازمی پس باعتبار این احتمالات منقسم
بر چهار قسم شدند یکی آنکه سالک را خود نفس او داند و خلق داند و خدا داند که این بنده ذی رتبه
و صاحب مقامات ست و این چنان ست که سالک صاحب نسبت کشفیه و صاحب نسبت
تعدیه منتقله باشد پس خود نفس خود را بوجه نسبت کشفیه شناخت و خلق او را بوجه نسبت تعدیه
منتقله شناختند که باو شان نفع رسید و خداوند تعالی در همه حال عالم و دانا ست و دوم آنکه
خود داند و خلق نداند و خدا داند بسبب آنکه صاحب نسبت کشفیه بود لهذا خود شناخت و نسبت

تعدیه یعنی متعدیه نداشت لهذا خلق او را ندانست زیرا که نفعی از وی بخلق نرسید و خدا بهرحال او را بیناست
سوم آنکه نه خود داند نه خلق داند خدا داند بسبب آنکه نسبت کشفی نبود نسبت خفیه داشت لهذا خود
نداند و نه نسبت تعدیه داشت لهذا بخلق نفع نرسید پس خلق هم نداند که کیست خدا و کریم
بهرحال میداند چهارم آنکه خود نداند خلق داند خدا داند بسبب آنکه صاحب نسبت خفیه بود لهذا خود ندانست
و چون نسبت تعدیه بود بدان سبب خلق بوجه نفع رسیدن از وی دانست و خداوند تعالی عالم الغیب
بهرحال است **نور ۱۵** - بدانکه چون سالک قریب ختم سیر الی الله میرسد و بجز یکساعت که فوق آن
ساعتی دیگر نباشد باقی نمیماند آنگاه ابلیس لعین می آید چنانکه وقت موت نیا وی بنفس ناپاک
خود می آید اینکار از ذریت خود نمیگیرد و آنچنانکه وقت موت ایمان بشارتهای بردالامن رحیم ربی
ان ربی غفور الرحیم همچنین این ساعت ایمانی را که لب لباب آن ایمان ست بشارتهای بردالا
ماشاء ربک ان ربک علیم حکیم اگر فضل الهی شامل حال نباشد و توجه اولیاء الله کما حقه متوجه باطن این
بیکس و ناچار است البته رهائی نمی یابد و الا فلا حضور سیدنا غوث الاعظم رضی الله تعالی عنه فرماید در بعض
سیاحات خود بصحرا رفتم و چند روز آب نیافتم تشنگی غلبه بر من کرد ناگاه ابری سایه انداخت و از و چیزی مانند شبنم
فرود آمد که بان سیراب شدم باز نوری دیدم که افق آسمان باو تابناک شد و صورتی پدید آمد و از وی آوازی شنیدم
که ای عبدالقادر من پروردگار توام حرام خود را بر تو حلال کردم یا گفت که آنچه بر غیر تو حرام است بر تو حلال
ساختم این سخن شنیده اعوذ بالله من الشیطان الرجیم خواندم و گفتم که ای لعین دور شو فوراً آن نور
بتاریکی و آن صورت بدود مبدل گشت و مرا خطاب کرد که ای عبدالقادر بعلم خود و بحکم پروردگار خود و به فقه
تو در احوال منازلات خود از من نجات یافتی سوگند بخدا که بمثل این واقعه هفتاد اهل طریق را گمراه
کرده ام من گفتم که پروردگار مرا فضل و منت است حضور سیدنا رضی الله تعالی عنه را پرسیدند
چگونه شناختی که شیطان است فرمود بقول او که حرام خود بر تو حلال کردم دانستم که حق جل و
علی بگناه امر نمی فرماید **نور ۱۶** - ولی را ولی ندانستن و غیر ولی را ولی دانستن هر دو ممنوع
زیرا که کمال بے ادبی و شقاوت قلبیست تکذیب نبی فی الحال کفر است و تکذیب ولی فی الحال فسق و بمرور

انجام کار شناعت و معاذ الله بکفر منجر میشود. قتل نبی فی الحال کفر ست و قتل ولی فی الحال فسق
مگر قاتل ولی را هم ایمان بسلامت بردن دشوار ست چنانکه به تجربه رسید نور ۱۷ - انسان بر چهار
صفت از عدم بوجود آمد. بهیمی. سباعی. شیطانی. ملکوتی. بتقاضای صفت بهیمی قوت شهوانی
ظاهر شد. و بتقاضای صفت سباعی قوت غضبانی ظهور یافت. و بتقاضای صفت شیطانی غرور
و نخوت و کبر و عجب و مکر و دغا وغیره جلوه گر شد. و بتقاضای صفت ملکوتی که اصل الاصول بود و بسبب
همین قوت انسان بلفظ انسان مسمی گشت قوت طاعت و انقیاد و محبت و اخلاص و وداد و لطف
وغیره آشکارا شد پس اگر انسان را این قوت غلبه دارد و قوای دیگر را محکوم و منقاد خود گردانیده است
انسان ست ورنه از بهایم یا سباع یا شیاطین باشد انسان نیست و این قوت را اگر صحبت نا جنسان
نسیاً منسیاً کرده و در سهو انداز د یعنی اصل خود را فراموش کرده خود را محض پابند اکل و شرب و عیش و عشرت
میدارد و میداند که همین برای خوردن و خفتن آفریده شده ام چون خواهد که ازین غلط بیرون آید باید که
صحبت انسان کامل اختیار کند یعنی بخدمت شیخی رود که از صفات بهیمی و سباعی و شیطانی گذشته
بصفات ملکی متصف شده باشد از وی کسب باطن اخذ کرده کاربند شود نور ۱۸ - اصل الاصول
و مقدم از جمله اکتساب درین راه برزخ شیخ ست باید که فهمیده بدان توجه کند. برزخ اینست که بر جای
تنها نشسته چشم بسته تصور شیخ در ذهن آرد که گویا مقابل شیخ خود نشسته ام و قلب خویشتن را زیر
قلب شیخ لب بلب چسپانده ام و فیضانی که از مبدء فیاض بوساطت ارواح پیران سلاسل در قلب شیخم
میرسد از ان بشکل فواره نورانی یا شعاع شمس یا نسیم سحری یا تقاطر امطار مترشح گشته در قلبم می آید
و به برکت آن فیضان قلبم بصفت قلب شیخ میگردد. و بدارج علیا ترقی میکند و شیخ را از حال کلی و جزئی
آگاه و خبردار هر وقت و هر آن داند یعنی در حقیقت او تعالی ست که بصفت علیمی و علام الغیوبی باین
مظهر یعنی برزخ شیخم جلوه گر شده از حال من خبر دارد آگاه ست در حقیقت شیخ چیزی نیست هر چه هست
همانست چنانکه در همه عالم بمظاهر مختلفه جلوه گر شد درینجا هم بصفت هدایت و اسم هادی خود باین برزخ
تجلی نموده هدایت میکند و شیخ مظهر اسم هادی اوست و بصفت علیمی و علام الغیوبی باین برزخ تجلی

شده خبردار و آگاه از حال ماست و شیخ مظهر اسم علیمی اوست و بس۔ پس ہدایت و آگاہی در حقیقت
ہمہ از وست و شیخ محض مظہر اوست و مجازاً نسبت ہدایت و علیمی و علامی بسوی شیخ کرده میشود و حقیقت
نیست که از خود بحقیقت نیست انیست برزخ انتہا که شیخ را محض مظہر اسم ہادی و صفت علیمی او تعالی
داند۔ و انتہاء الانتہا آنست که نه شیخ ماند نه برزخ شیخ ہر چہ ماند ہمان یک ذات ماند و بس پس چون
بدینطور مداومت کند قلب طالب متصف بصفت روح خواہد گشت و صفات و تجلی خواہد شد و ہر سہ
صفات بہیمی و سباعی و شیطانی مندفع شده صفت ملکوتی پیدا خواہد گشت و رفته رفته آن صورت
برزخی متکلم خواہد شد و سالک ہر سوال که از زبان حال و قال خود خواہد کرد جواب آن خواہد شنید
و آن صورت تمامی مقامات ملک و ملکوت و جبروت و لاہوت سالک را منکشف خواہد کرد و در
ملکوت از ہمہ ارواح بذریعہ آن صورت ملاقی خواہد شد حتی که حضوری با روح پرفتوح حضور پرنور
سرور عالم صلی اللہ علیه وسلم که انتہای ملکوت عبارت از آنست زیرا که در ملکوت کدامی روح مثل
و مانند روح پرفتوح آنحضرت صلی اللہ علیه وسلم نیست میسر خواہد شد و غوامض علوم و دقائق امور
این راہ بطفیل انصورت معلی خواہی دریافت و انصورت از عالم مثال ست که آن کلید عالم
ملکوت ست و عالم مثال عالمیست برزخ میان عالم ارواح و عالم اجسام ہم چنین انصورت ہم
برزخ ست درمیان روح و جسد شیخ ازینجا معلوم شد که برای ہر شخص صورتی ست در عالم مثال
و انصورت بعد موت باقی میماند بخلاف انصورت جسمانی که در غیر انبیا غالبا بعد موت فنا میشود
و در خواب صورتی که بنظر می آید ہمین صورت مثالی روحی میباشد و از قوت ہمین صورت مثالی
کاملان بمقامات عدیده در یک آن موجود و مرئی میشوند و بہزاران ہزار جا متشکل شدن قدرت
میدارند و معلوم ماند بعد تکمیل مشق برزخ چنانکه مذکور شد ہدام انصورت مثالی شیخ بمقابل حد
رہست سالک بفاصله یک دو ذرعه موجود بنظر خواہد ماند و کارہا خواہد کرده و مشکلہا خواہد کشود
و از حضیض بہیمی باوج انسانی خواہد رسانید۔ پس اگر با فضال الہی انسان صورتان بہائم سیرت را
با انسان اصلی و کامل اتفاق صحبت افتد خدمت او را غنیمت داند که از برکت و فیضان صحبت او اصل

فراموش کرده خود بیاد خواهد آمد و اینان انسان کامل خواهند شد ورنه مدت العمر در غلطی مانده خواهند مرد
اللهم اخرجنا من ظلم الجهل الی نور تلک المرتبة السنیة الرفیعة آمین آمین آمین. بر این مسئله حکایتی تمثیلاً
یاد آمد که شبانی بچه شیر را پرورش کرده بود و نام آن بگهه نهاده در گله گوسفندان خود میداشت آن
بچه شیر بسبب پرورش و تربیت اصل خود فراموش کرده خود را سگ این راعی میدانست روزی شیر بیشه
دیگر آمد و خواست که گوسفند ببرد بگهه بتقاضای اصل خود بآن شیر مقابله کرد شیر بیشه گفت ای
برادر چه میکنی نمیدانی که ما و تو از یک جنس هستیم و گوسفند آن خورش ما و تو باشد چرا مانع می آئی
بگهه گفت لی لی من شیر نیم بلکه سگ این راعی ام شیر بیشه گفت لا والله غلط میگوئی ترا بسبب پرورش
و تربیت این مغالطه افتاده است که باوجود شیری خود را سگ میدانی با ما بیا تا ترا رهبری کرده
ازین ورطهٔ هلاکت بساحل سلامت رسانیم پس آنرا بر روی آب برده و برابر خود ایستاده کرده گفت
در آب ببین صورت و وضع ما و تو یکی است یا مختلف بگهه چون نگه غور کرد دانست که من شیرم محض
اثر صحبت و تربیت ناجنس بود که خود را سگ میدانستم پس همرو از آنجا آمده بر گوسفندان تاختند و هلاک
کردند و خوردند راعی گفت بگهه چه میکنی او گفت خاموش باش تو مرا از اصل خود بیرون انداخته بسگی
رسانیده بودی الحمد لله که از رهنمونی برادری همچو من این عقدهٔ لاینحل منحل شد ای برادر درین تمثیل غور کن
و خود را از سه صفت ولی علیحده کرده بصفت صلی ببار تا انسان شوی تو شیری خود را بسگی چه گرفته
بی شیری گیر تا ترا بشیری تو مطلع نماید و از ذلت سگی وارهاند اللهم ارزقنا این نور ۱۹ ای برادر این همه
جلوه یکذات است که بانواع و اقسام خود می نماید و بهر طوریکه میخواهد تجلی میفرماید و این خود از ذات احد
چه بعید باشد حکایتی با تو گویم تا کثرت فی الواحدت را نمود داری یابی شبی چند کس از تیراندازان
بصحرا رفتند دیدند که دران صحرای لق و دق پیری بر مسند نشسته و چراغ پیش او روشن با ترهی
بخور رقص میکنند و مطربان سازهای نوازند همه تیراندازان این تماشه دیده متعجب شدند که این
که باشد که درین صحرا بفراغ تمام نشسته او عیش میکند باهم مشوره کردند که تیرے باین مجمع باید زد
باید زد یکی گفت به پیر تیر زنم دیگری گفت به یا ترسه گفت همرو انسان اند اینان

بگذارید و بر چراغچه زنند که بکشتن او نیز هنگامه اینان برهم میشود و بے بمنزل مقصود می بریم۔ راهی آخر رسیدند هر سه آمده بر چراغچه تیر زدند بمجرد رسیدن تیر چراغ خاموش شد و تمامی تماشه از نظر غائب گشت هر سه کسان ترسیده رو بفرار نهادند صبح برخاسته برای آوردن تیر رفتند چه می بینند که تیر در کلهٔ بوم مرده خزیده ست و دیگر هیچ پس معلوم شد که حقیقت شبینه چیزے نبود هر چه که بود از ذات همین بوم بود از دل بوم پیرمرد ظاهر شد و از کلهٔ او چراغ و پاتر و مطربان از دیگر اعضای رئیسه بحقیقت همان یک حقیقت بوم بود و این همه اشیا از تنزلات آن هم چنین حال همه عالم ماسوای الله است که از یکذات واحد بانواع و اقسام ظهور یافت **نور ۲۰**۔ عالم برزخ آنست که ارواح بنی ادم بعد از مفارقت ابدان در انجا تا یوم حشر استقرار میگیرند و این عالم مجملاً از قرآن مفصلاً از احادیث و اخبار نبوی صلی الله تعالی علیه وسلم ثابت شده درمیان دنیا و آخرت واقع ست و لهذا برزخ نامند و این غیر عالم مثال است که آن عالمیست درمیان ملک و ملکوت که بمکاشفات اولیاء الله ثابت شده هم باعتبار نورانیت و لطافت بعالم ملائکه ماثل ست و هم باعتبار کیفیت و کمیت بعالم ناسوت و درین عالم عکوس و ظلال هر دو عالم پیدا شد و همه زمانه زمانهٔ حال بود مضی و استقبال آنجا گنجایش ندارد و درین عالم انچه گذشت و هست و خواهد شد و آمد و رفت و خواهد آمد مثال همه آنها درین عالم مثال بالفعل موجود ست چنانچه عبارت کتاب فتوحات مکی برین دعوی یعنی مغائرت عالم مثال و عالم برزخ گواه است افاد قدس سره ما حاصله

ان البرزخ الذي ينتقل اليه الارواح بعد المفارقة عن ابدانها غير البرزخ الذي بين الاجسام والارواح فالاول يسمى غيبا محاليا والثاني غيبا امكانيا والذين يشاهدون الغيب الامكاني ويخبرون عن حوادثه كثيرون بخلاف الغيب المحالي فان مكاشفيه اقل قليل انتهى

نور ۲۱۔ قبر سه است قبر دنیا که آن مغاکیست درزمین و قبر عالم مثال و آن قبریست که درمیان قبر عالم برزخ و عالم شهادت واقع است و مثل عکس و ظل هر دو قبر است باعتبار لطافت و نورانیت مشابه بقبر برزخ و باعتبار محسوس مقداری بودن مشابه قبر دنیا۔ و قبر عالم برزخ و آن قبریست اصلی و جائیست استقراری یعنی ارواح بعد مفارقت ابدان بدانجا الی یوم نفخ الصور استقرار میدارند و محل تنعیم و تعذیب و وسعت و ضیق وغیره حقیقت همین قبر است و دیگر دو قبور برای امراز اسور تنعیم وغیره بطور ظلال

وعکوس میباشند و این قبر محل مکاشفهٔ اقطاب ست یعنی اقطاب وقت را کشف حال میشود. و از
قبر عالم مثال بیشتر حال بادراک و مشاهده می آید. و فیضان باولیا از همین قبر میرسد و سوال و جواب همین
قبر متعلق ست و مکالمه احیا باموات و جواب اموات باحیا از همین قبر ست یعنی آنچه که انسان زنده عرض
مطلب بقاعده اهل حقائق به قبور اولیا کند جواب آن بشنود. بدو طور یکی بطور خطره صحیح دوم بوسیله آواز
مثل آوازی که از قعر چاه یا از درون گنبد بطور رغنه بر می آید یا از دور بذریعه هوا میرسد طور اول آنچنانست
که سائل در دل چیزی خطاب کرده بطور خطره گوید بس بعد خاموش شود. بعد ساعتی هر خطره که در قلب
سائل آید آنرا جواب از آنطرف داند. و گاهی آواز مثل کلام باهمی که یکی با دیگری می کند می آید
این مرتبه کامل و آخر ست که از کثرت مشق و ورزش بهم میرسد این قبر اصلی مجازی و مقابل قبر دنیا میباشد
واگر در دنیا قبر نیست یعنی دفن نشد بلکه مثلا حیوانی خورد یا سوخته شد پس بعد هضم از شکم حیوان هر جا که فضله
هضم این جسم خارج شده قرار گیرد همانجا قبر او قرار داد خواهد شد زیرا که جزوی از اجزای انسانی که تخم
اوست گاهی زائل نمیشود و بهیچ نوع استحاله و تغیر نیابد پس آن جزو که هر جا از شکم حیوان برآمده بر زمین بیفتاد
همانجا قبر او متصور خواهد شد همچنین در سوختن نیران ذره محفوظ ماند. و هر جا که باشد زمین او را امانت دارد
همان زمین قبر او باشد و اثر آن قبر اصلی در قبر دنیا قبر مجازی ست مثل شعاع شمس بر زمین یا نور چراغ در
مکان یا تعلق روح به بدن میباشد به همین مثال باید فهمید این قبر چند روزه ست و همیشه استحالات
انواع واقسام بران دائر و سائر. نور ۲۳ - بدانکه موت انتقال ست از عالمی بعالمی بدین لحاظ
آدمی را سه موت و چهار حیوة باشد سه از ینها اجلی و چهارم آخرین ابدی تفصیلش آنکه چون روز میثاق
مولی تعالی ارواح را خلعت وجود بخشید و الست بربکم فرموده بلی شنید این حیات اول بود بمقدار
او تعالی داند. چون از ینجا نقل کرده بعالم شهادت رسانید این نقل موت اول بود از عالم ارواح و این
آمدن حیات با عالم اجسام و این موت اول و حیات دوم شد بمقدار این حیات همانست که در عمر میگویند
چون از ینجا بعالم برزخ رسیم این موت دوم ست که از دنیا رفتیم و حیات سوم که به برزخ جای گرفتیم چون
از انجا به آخرت بروند انتقال از برزخ موت سوم باشد و وصول بدار آخرت حیات چهارم این حیاتیست

که بعد او حقانی نیست **نور ۴۲** (سوال) چه حکمت بود که عالم را بعد فنا مطلق که مراد از قیامت است
باز خلعت وجود ارزانی دارند و آینده برای ابد الاباد باقی و دائم بگذارند عالم ممکن است و ممکن همین که خود نبود محض از قدرت به بود
آمد و باز نابود کردن قدرتیست چنانچه کرده خواهد شد پس باز به وجود آوردن او هم باقی داشتن از مصلحت است (جواب) آنچه که
در اول وهله صراحت شد معترض بیان می آریم اگر پسند خاطر آید مسلم دارند ورنه باصلاحش کوشند اینجا از صوفیه کرام در
مقام است بلی کان الله ولم یکن معه شئ - این را مقام احدیت خوانند و هم آنکه چون خواست که خدائی
خود را اظهار کند - و ظاهر که ظهور آن بے تخلیق ما سوی چگونه صورت بستی لهذا اراده تخلیق کرد و عالم
از عدم بوجود آورد - این را بمقام واحدیت موسوم کنند و حکمت درین محض معرفت خود است و بس
که اگر خلق نبودی خالق را چه او که دانستی - و خالق که گفتی پس به تقاضای مقام وحدت ما سوی را
بیافرید و خود را بر ایشان ظاهر فرمود الست بربکم گفت و خلق را معترف بجواب بلی گردانید و باز فنا
خواهد کرد که بمعنی العالم حادث مستدعی این فناست باز اگر زنده نکند همان مقام احدیت ماند مقام
واحدیت باز چنانکه بود در و با حجاب زیرا که احدیت مبنی از واحدیت نیست بخلاف واحدیت که قطعاً مبنی
از احدیت است و بقای او هیچ منافی احدیت است چنانکه سید الطائفه جنید قدس سره فرموده است
که هو الان کما کان پس تجلی هر دو شان خواست تا مقام واحدیت باز زیده از روی ازل و ابد الآ
بر افق تجلی ماند لهذا عالم فانی شده را باز احیا خواهد کرد آنست حکمت آنکه دوباره مخلوق را خلعت
وجود ارزانی دارند و باز واپس نگیرند - دیگر خدای داند که حکمتش چیست جل جلاله و عم نواله **نور ۴۳**
چون قالب آدم علیه السلام تیار شد و غلغله خلیفة الله بودنش در تمامی ملکوت شیوع یافت ملائکه
علویه پیش ابلیس رفتند و گفتند تو این قالب را دیده وجه خلیفة الله بودن این جسم و ترکیب بگو ما را
راهی بدان سو نمی یابیم ابلیس لعین آمده در قالب بیجان آدم علیه السلام داخل شده بعد ساعتی
بر آمده گفت درین جسم سیر نمودم جای قابلیت خلافت ندیدم زیرا که ترکیبش از اعصاب و عروق
و خون و عظام و لحم و شحم وغیرها ست خون بیجان یافته در عروق مثل سیلاب گردش خواهد کرد و اعصاب
گره داده باهم نوبت قتال و محاربه خواهد رسانید و چنین و چنان عصیان و نافرمانیها بوقوع خواهد آورد ازان همه

خلاف منصب خلافت باشد مگر جانب چپ این کالبد کوشکی دیدم که دران رازیست مخفی ودیعت
نهاده مرا بآن نسبت قدرت سیر نبود ناچار بیرون آمدم اگر سبب خلافت باشد همان از و سر خواهد بود
ورنه هیچ نیست صوفیه کرام نوشته اند که آن راز محبت و عشق خداوند تعالی بود که در دل آدم ودیعت نهاده
و آدم را مفتون خود کرده بودند این هیچ مخلوقی را میسر نیست ای پسر بدان آدم محض از ان سر آدم شد
ورنه مثل دیگر مخلوقات او هم بود پس تو از ان راز چرا غافل نشسته و ترقی نمیدهی و خالق خود را
نمی جوئی و نمی یابی اگر آن سر دریابی آدمی شوی ورنه هیچ مانی و هیچ نشوی عشق الهی در دل پیدا کن و خود را
شیدا ان محبوب کنی تا که چیزی گردی و گویند مردی۔ **نور ۲۵**۔ بدانکه نسبت دو قسم است عاشقانه
یعنی غلبه تعلق عاشق بمعشوق و معشوقانه یعنی غلبه تعلق معشوق به عاشق۔ اول نسبت خلیلی
دوم نسبت حبیبی خلیلی آنست که جمله کار طالب موافق مرضی مطلوب باشد و حبیبی آنکه جمله کار مطلوب موافق مرضی
طالب باشد اولیاء الله باین دو قسم نسبت منسوب اند بعضی نسبت عاشقانه میدارند و بعضی نسبت
محبوبانه و نسبت دوام تعلق قلب ست بجناب الهی مع الانقطاع عما سواه اینست معنی این کلام که فلان
با نسبت است **نور ۲۶**۔ صدق طلب طالب را محروم ندارد و از حصول کمال باذن الله فی الحال
اگرچه پیر او ناقص باشد بلکه گاهی اینچنین پیر به برکت صدق طلب مرید درست میشود۔ نقل است
شخصی همیشه طلب پیر میداشت لاکن او پیری حسب خاطر میسر نیامدی روزی تنگدل شده قسم خورد
که امشب هر کس که بخانه من آید مریدش شوم اتفاقاً دران شب دزدی در رسید آن طالب صادق که منتظر بود
فوراً دست او گرفت و گفت که مریدم کن دزد در اول دهله به ترسید من بعد او را احمق دانسته قبول کرد
که ازین حیله عقب گذاری میشود ترا چه نقصان چون دزد مریدش کرد گفت مرا چیزی به فرما تا بآن
مشغول شوم و بخدا رسم دزد بیچاره چه داند۔ تو ندیدی هیچ سلیمان را چه شناسی زبان مرغان را
اما کلو خلاصی خود را این دو حرف گفت که از تمامی خاندان علیحده شده در صحرا برو و آنجا در گوشه
عافیت نشسته خدا را یاد کن و الله الله بخوان و از حضور دل بگو طالب صادق همچو این تعلیم از همانا
قطع تعلق کرده به صحرا رفت و بعبادت الهی مصروف شد چون پیر ناقص بود بخدا نرسید خضر علیه السلام

را از درگاه باریتعالی الهام شد که بروید و فلان دزد را تعلیم داده به تکمیل رسانیده بگوئید که آن طالب
صادق ما را که مرید کرده بما برسان چنانچه در آن واحد به برکت تعلیم خضری دزد وی رفت
و صاحب کمال و تکمیل شد و مرید را دریافته براو رسانید به بینید که طلب صادق طالب با پیر
ناقص هم کرد و چه شد **نور ۲۷** شیخ خود را رضی الله تعالی عنه بعد قدمبوس پرسیدم که بسا
درویش چیزهای مردار و حرام میخورند بارها دیده شد که لحم و شحم حیوان میت تناول کردند و بظاهر
صورت جذب و جنون هم ندارند و بسا اوقات شخصی غیر را هم از آن حصه داده اند چون دیده شد حلوا
بود ماجرا چیست فرمودند کن فیکون صفت باریتعالی هست چون بنده بعد فنا رجعت درین صفت
میشود و مظهر این صفت میگردد آنگاه قدرت میباید که ماهیت اشیا را مبدل کند اگر مرده را گوید که
زنده هست زنده شود و اگر زنده را گوید مرده هست مرده شود و اگر لحم مردار را حلوا خواند حلوا شود و اگر
حلوا را براز گوید براز گردد و تریاق را زهر هلاهل سازد و زهر هلاهل را تریاق چنانچه قصه زهر نوشی سیدنا
خالد بن ولید مشهور و معروف ست پس چون باین صفت متصف شد اگر براز را حلوا دانسته خورد
چه باک که بقوت کرامتش خود حلوا شده است و پر ظاهر که چون ماهیت مبدل میشود حکمش هم مبدل میگردد
مثلا شراب انگوری که نجس العین ست اگر سرکه شود خوردن آن حلال و درست هست زیرا که حکم نجاست
بوجه تبدل ماهیت باقی نماند همچنین حال همه اشیاست و فلان هنا قصه عرض نمودم که بلی
یا سیدی تسکین خاطرم شد **نور ۲۸** روزی عرضه داشتم که روح چیست فرمودند عکس صفت
حیات باریتعالی هست چون ذات و صفت باریتعالی هر دو ممتنع الادراک اند حقیقت روح چه سان
فهم آید که عکس و ظل اوست **نور ۲۹** روزی پرسیدم که سبب چیست که فقرای نمازی بجا
یکایک نماز ترک میکنند اگر پرسیده میشود در جواب او و اعبد ربک حتی یاتیک الیقین میخوانند
فرمودند این قول همین برای بیت ست بخیال عقب گذاری خود چنین میگویند ورنه در حقیقت ایشان
از گناه ترک نماز بسیار و را اند ظنوا المؤمنین خیرا گاهی چنان استغراق پیدا میشود که از وجود خود
خبر ندارند زمانی بمشاهده جمال الهی همچو سکاری باشند وقتی بوده و از ذات عجیبه غرقه بحر تحیر باشند

ساعتی بشدت تجلی جلال قدرت بر خواندن ندارند وقس علی ذلک ۔ روزی سیدی ابوبکر
شبلی قدس سره بیجابانه بمکان پیر خود حضرت جنید بغدادی رحمة اللہ علیه درآمد و بر سر ش الستادہ
دستک زنان شعر خواندن گرفت مخدره جنید رضی اللہ تعالی عنہا خواست تا به پرده رود حضرت
جنید فرمودند حاجت نیست که او اینوقت درین عالم نیست حضرت شبلی بعد ساعتی بیخود افتاد
وتا دیر همچنان بود تا آنکه جنید رضی اللہ عنه متوجه حال او شده ازان مقام باز گردانیده بمقام صحو
و هوشیاری آوردند شبلی گریه آغاز نهاد آنگاه حضرت جنید مخدره خود را فرمودند که اکنون
به پرده بروکه او باین عالم باز می آید بالجملہ این قوم را بیخود واردات و تجلیات انقلاب احوال
بیش از بیش ست و در امثال احوال ازینجا آوری احکام معاف میشوند چنانکه درین حکایت گذشت
که حضرت جنید آن زمان حاجت پرده و حجاب ندید ونیز شاید که مخفی ادا میکرده باشند لاکن
در صورت فوت جماعت هم لاحق حال میشود که جماعت تنها خواندن ادا نمیشود و اینهم سخت نازیبا
که ترک سنت موکده بلکه واجب عند البعض لازم می آید پس سبب اول فهمیدن اقرب الی الصواب است
باز عرض کردم که استغراق و تحیر صرف در نماز ست و در باقی امور نیست مثل اکل و شرب وغیره فرمودند
ندیدی که مجانین چگونه بیخود رند و می نوشند عقل نماز دیگرست و عقل خورش دیگر بر مجانین
باوجود اکل و شرب چگونه در امور شرعیه قلم جاری نیست اینجا نیز همچنان باید فهمید واللہ عالم بالصواب
والیه المرجع والمآب بہر حال ظن خیر باید کرد و اعتراض نشاید کرد و نیز رد است که نماز در مکه معظمه
گزارده باشند بسبب حصول قوت طی ارض برای احراز فضیلت صلوة در مسجد الحرام که یک رکعت
دروی برابر صد هزار رکعت ست در غیر وی اگر گوئی اکثر دیده شده که از اول وقت نماز تا آخر همین جا
ماندند لمحه غائب نشدند پس چگونه در انجا رسیدند گوییم چه دانی که بجسم و صورت اصلی رفتند و بجسم
ظلی و مثالی مشابه اصلی اینجا ماندند چنانکه بارها از مردان این راه واقع شده ست بالجملہ حسن ظن
را مجال وسیع ست تا کرا توفیق دهند و از بلای بدگمانی وارهانند اللهم ارزقنا **فوائد** ۔ بدانکه
انسان عالم صغیر ست و ماسوی آن عالم کبیر و این عالم صغیر جامع جمیع اجزای عالم کبیر است

فکلما فی القلم مجمل فهو فی روحه مجمل وکلما فی اللوح مفصل فهو فی قلبه مفصل وکلما فی العرش فهو فی
جسمه وکلما فی الکرسی فهو فی نفسه ازینجا گفته اند که حکم کن شیئک بکیفیاتک فلیس شیء خارجا عنک اما تسمع
کیف یقول الحق سبحانه اقرء کتابک کفی بنفسک الیوم علیک حسیبا پس هرکه این کتاب خواند
بر همه ماکان ومایکون آگاه شد وهرکه تمام تواند فافرد ا ماتیسر منه قال تعالی سنریهم آیاتنا
فی الآفاق وفی انفسهم حتی یتبین لهم انه الحق وقال تعالی وفی انفسکم افلا تبصرون . بالجمله هرانچه در عالم
کبیر ست همه درین عالم صغیر موجود مثلا در عالم کبیر شاهی باشد که حکم او در تمامی مملکت نافذ بود وهیچ یکی
از رعایا بی اذن او کاری نتوان کرد در عالم صغیر بجانیش روح مجمل ست از عالم امر که در جمیع مملکت
بدن تصرف دارد وکار همه جوارح تابع فرمان اوست در ان عالم شاه را وزیری باشد که تدبیر امور
سلطنت ونظم خوش مملکت مفوض باو باشد اینجا عقل ست که کار وزیر سرانجام میدهد بلکه
توان گفت که عالم کبیر را شاهی ست که فوق او شاهی دیگر نیست وآنرا شهنشاه میگویند یعنی
خدای عزوجل اینجا بجای امثالش روح ست که ظلی از ظلال وتعینی از تعینات اوست
جل جلاله ودر ان عالم شهنشاه را وزیری ست که او را وزیر اعظم ونائب کل وخلیفه مطلق گویند
وآن ذات بیمثیل ومانند نبی ماست صلی الله تعالی علیه وسلم اینجا عقل ست که عکسی از عکوس او
پرتوی از پرتوهای حقیقت علیه اوست صلوات الله تعالی وسلامه علیه آنجا شهنشاه حقیقی
را عرش عظیم ست که نسبتی خاص بجناب رفیع باریتعالی دارد اینجا قلب ست که خاص مقر و
محل روح ست وانجا سلطان کرسی رفیع وبلند ست اینجا دماغ مقابلش عالی وارجمند ست آنجا لوح محفوظ ست که ماکان ومایکون همه در
مکتوب ست اینجا قوت خیال ست که همه صور واشکال والوان وهرچه که از راه حواس خمسه ظاهری مدرک میشود همه را
در و محفوظ ست آنجا ادراک باریتعالی محال ومتعذر ست اینجا ادراک حقیقت روح دشوار
ومتعسر ست اینجا استیلا وغلبه باریتعالی در همه مملکت ست وبعلم وقدرت خود هر جا موجود ست
وبمعنی تمکن هیچ جا نیست اینجا روح به تدبیر وتصرف در بدن هرجا موجود ست وباز نتوان گفت
که فلان جا تمکن دارد وانجا مثلا چون خدا خواست که چیزی را پیدا کند اول اراده الهی متوجه شود

من بعد نتیجه آن اراده یعنی تقدیر تخلیق زید باین هیئت و شمائل و رنگ و رد در لوح محفوظ ظاهر
شود از انجا ملائکه ملاء اعلی مطالعه کنندگان لوح بران مطلع و آگاه شوند باز بوساطت آنان ملائکه
موکلان ستارگان بروج و سموات خبر یابند و بواسطه ایشان ملائکه اربع عناصر را خبر رسد و
ایشان در اجسام اثر کنند و قوای جسمیه ابوین زید را محرک شده هر دو را جمع کنند انگاه صورت
زید بدانسان که حسب اراده الهی در لوح محفوظ منقوش شده بود بهمه شکل و شمائل در رحم مادر
استقرار یافته پیدا شود و چون این حکم را مانعی نیست لهذا بهمان طور که خواهش او تعالی است
زید پیدا خواهد شد و اگر حق تعالی ان کار آغاز نده را بانجام رسیدن نخواهد در تخلیق زید نقصان
پدید آید مثل اسقاط حمل یا هر نغیری که خواهش او تعالی باشد همین طور مثال آن در عالم صغیر باید
فهمید مثلاً دل تو خواست که بسم الله نویسی آن اول اراده تست من بعد صورت آن بسم الله
در لوح دماغ تو منقش شود که چنین و چنان خواهم نوشت پس از انجا در انجره لطفه و ارواح حیوانیه
که مشابه بملک اند حرکت پدید آید و از آنها در اعصاب و عضلات و از آنها در انگشتان و انمله
و آن بسم الله بهمه صورت که خواهش تو بود از انمله بوجود آید و چونکه اینجا مانعی نیست همان طور نویسی
که اراده کرده بودی و اگر در وسط تحریر دل تو خواهد که با تمام برسانی بران قادری یا در اثناء
کار دل تو در باره نوشتن تغیری از ان صورت که اول خواسته بود خواهش کند بران هم قدرت
داری که باریک تر از ان نویسی یا جلی تر باهر چونکه خواهی آنجا قیامت است که همه مملکت را محو
و فنا خواهد کرد و بجز ذات باریتعالی همه را برباد خواهد داد اینجا موت است که جمله مملکت تن را در هم
و برهم کند و جز بادشاه که روح اصلی ست چیزی باقی نماند برین تقریر بخوبی دانستی که من عرف
نفسه فقد عرف ربه و ان الله خلق ادم علی صورته و در عالم کبیر شاهانرا امرای مقرب بارگاهی
باشند اینجا جگر و طحال وغیره امرای مقربین اند آنجا سلاطین را خازن باید این خیال و حافظه است
آنجا عرض بیگی و پرچه نویس باشد اینجا حس مشترک ست که هرچه از راه حواس با درسد به نفس ناطقه
عرضه دهد آنجا تدابیر کلیه را امرا جدا باشند و امور جزئیه را ناظمان جدا اینجا نیز ادراکات کلیه را عقل است

وعلوم جزئیه را وهم وحواس آنجا شاهان را مرکب باشد اینجا هر دو پایے تست که بر آنها سوار شده
هر جا که خواهی بروی آنجا سلاطین را لشکر باید که دفع دشمن کند اینجا هر دو دست تست که بمدافعت
موذی پردازد آنجا تحصیلدار باید که اموال وخواستهای شاهی فراهم کند اینجا قوة شهوانی
که اکل وشرب وجمله حوائج ضروری طلبیده جمع میکند آنجا شحنه وکوتوال باشد اینجا قوت غضبیه برای
سیاست است که کار کوتوال میکند. آنجا جاسوسان باشند که احوال بیرونی دریافته بحضور سلطان
عرض دارند اینجا حواس خمسه باصره سامعه شامه ذائقه لامسه جاسوس اند که کل حالات خارجی بوساطت
حس مشترک میرسانند آنجا خدمتگاران باشند هر یکے بر خود مامور اینجا قوة هاضمه وغاذیه ونامیه
وماسکه ودافعه وغیرها خدمتگذاران اند که هر یک کار خود بجای آرد۔ ماسکه امساک طعام در معده کند تا حرارت
در وکار خود کند وهاضمه بهضم او پردازد ودافعه دفع فضلات همچو کناسان کند وغاذیه باعضاء بدن غذا
تحلیل رساند ونامیه بدن را بالیدگی دهد آنجا باورچیخانه باشد اینجا معده است آنجا حرارتست که
طعام را پخته میکند آنجا رنگریز میباشد اینجا رنگریز جگر که هر گونه غذا را سرخ رنگ داده خون میکند آنجا سقه
باشد اینجا کلیه هست که آب از خون جدا کرده در مثانه اندازد واز مثانه مثل فواره جاری شده میریزد وپس
مثل فواره هم موجودست آنجا شاهان را باهم جنگ جدال باشد که یکے دشمن دیگرے شده مملکت همدگر
را خراب وبرباد کردن خواهند اینجا امراض اند که در مملکت روح دخل میکنند ومحاربه با روح کرده
بربادی ملک او منظور دارند همین محاربه را بحران گویند آنجا فریقین را مددے وکمکے باشد اینجا مرض
را بد پرهیزی ونقصان علم وتجربه طبیب مدد رسان ست وروح را دوا وپرهیز وحذاقت طبیب وبتقدیر
بودن صحت که جمله تدابیر دشمن را باطل میکند آنجا دزدان اند۔ اینجا عروق ماساریقا که غذا را از معده
دزدیده بجگر میرسانند آنجا در رعایا مردمان صالح وطالح باشند اینجا خصائل حمیده وشمائل غیر مرضیه اند
آنجا عناصر اربعه اند اینجا اخلاط اربعه هم مزاج عناصر اند آنجا ستارگان رخشنده اند که بضوء خود
عالم را روشن وخفیات ظلمت را آشکارا کنند اینجا نور بصر ونور بصیرت باشند که کار انارت واضائت
بالانصرام رسانند آنجا جبال اند که سکون زمین به آنهاست اینجا عظام مثل کوه ایستاده اند که قیام بدن

بدآنهاست آنجا نباتات واشجارست اینجا موبها مثال آنشکارست آنجا انهارست که آب درانها جاریست درینجا عروق ست که خون درانها ساریست آنجا چشمهای نوع بنوع شیرین ونمکین وتلخ ومتعفن باشد اینجا چشمهٔ دهن شیرینست تا که طعام ذائقهٔ طعام بر جای ماند وچشمهٔ چشم نمکین که بقای چشم بآن محتاج است یعنی در چشم شحم بسیارست وشحم بی نمک نمیماند وچشمهٔ گوش تلخ وشورست که بر گوش حجاب حفاظتی نیست لهذا حکمت الهی مقتضی شد که این چشمه را تلخ وتند پیدا کرده شود تا از دخول هوام در امن ماند وچشمهٔ بینی بدبودارست تا قدر خوشبو شناسد آنجا ابر باران ست که از زمین برخاسته بکرهٔ زمهریر رسد وآب شده باریدن گیرد اینجا بخارات ست که به رطوبات چشم رسیده اشک شده بارش کند آنجا طوفان آبست اینجا غلبهٔ رطوبت آنجا طوفان باد اینجا غلبه ریاح آنجا زلزلة الارض اینجا قشعریره ورعشه آنجا حیوانات از استحالهٔ اشیاء متعفنه پیدا شود اینجا هم از استحالهٔ بلغم حیوانات مختلفه مثل رشته وکدو دانه وغیره تکون یابد آنجا ابلیس وشیاطین اند اینجا نفس اماره آنجا بهشت ودوزخ ست اینجا صحت ومرض در بهشت تنعیم ست ودر دوزخ تعذیب همچنین از صحت تنعیم پیدا آید هرچه خواهید بکنید وبخورید وبنوشید وبپوشید وراحت یابید واز مرض تعذیب می آید نه در خوردن ونوشیدن لطف ومزه نه نوم وراحت نه حسب خواهش ومرضی کردار وگفتار ورفتار آنجا ملائکه اند که بر تدابیر عالم من جانب الله مقرر اند اینجا بخارات لطیفه که بموجب حکم روح هرجا در تدبیر بدن میکوشند وحکم او نافذ میکنند چون رفتن خواهی عضلات پا را قبض وبسط کنند وچون گرفتن ودادن اراده کنی عضلات دست را وعلی هذا القیاس اگر کسی بغایت نحیف البدن باشد چه عجب که حرکت بخارات در جسم مشاهده توان نمود آنجا نغمات ومزامیر دلچسپ اینجا اواز حنجرهٔ انسانی بجای مزامیر آنجا زراعت ست اینجا اولاد آنجا آسیا اینجا دندان آنجا سناظر علیین افتاده اینجا مژگان بچشم نهاده آنجا مرگ اینجا خواب آنجا حشر اینجا از خواب بیدار شدن وعلی هذا القیاس کل متعلقات آن عالم واین عالم غیر محصور اند نه علم ما بآنها احاطه کند نه بیان بالتفصیل آنها را وسعت دارد ولهذا احواله العلم الهی کرده بر آیهٔ سبحانک لا علم لنا الا ما علمتنا انک انت العلیم الحکیم اکتفا کرده شده بالجمله هرچه در آن عالم ست خواه در احاطهٔ علم ما باشد یا نباشد بعینه مثل او

درین عالم خواه بود عام ازین که ما دانیم یا ندانیم لازم که درین مسئله غورها کرده باشند و سهل نگذرند
سیر ناسوتی همینست فی الافاق وفی انفسکم افلا تبصرون در معرفت باریتعالی بقدر وسعت خود این
سیر ناگزیرست تا بوے از عرفان یابد ورنه از جاہل ہم بدتر شمرده شود **نور ۱۳۱** ۔ خدا یتعالے
واحد حقیقی ست واحد عددی نیست که بعد وے دیگر ہم یافته دو شود یا قسمت ربع ونصف وثلث قبول
کند او نه قسمت پذیرست ونه از وے چیزے مرکب شده ونه او از چیزے ترکیب یافته **نور ۱۳۲** ۔
واضح باد که نزد صوفیه کرام صفات باریتعالی عین ذات اند جدا از ذات نیستند وعالم جبروت مراد از
ہمین سیر صفات ست پس سیر صفات از سیر ذات که مقام لاہوت ست چرا جدا قرار یافت ازینجا معلوم
میشود که صفات جدا از عین ذات باشند وعینیت ندارند سیگویم بر تقدیر عینیت نیز ازینها سیر اعتباری
ناگزیرست وانہمه حضرات متعدد باشند وذات را ہمه حضرت ثانی جدا واسمی علیحده ست پس
بنا بر آسانی سیر ومعرفت وتمیز حضرات سیرها جداگانه قرار یافته اند ورنه یک سیر لاہوت کافی بود فافهم المقصود
کما لا یخفی ازین تقریر واضح شد که جدائی سیر جبروت از سیر لاہوت موجب جدائی صفات از ذات نیست
ونزد متکلمین صفات نه عین اند ونه غیر حکما نفی صفات کرده صفات را عین ذات گفته اند والله اعلم
بالصواب **نور ۱۳۳** ۔ ما رایت شیئًا الا ورایت الله قبله ۔ ما رایت شیئًا الا ورایت الله بعده ۔ ما رایت
شیئًا الا ورایت الله فیه ۔ ما رایت شیئًا الا ورایت الله معه ۔ این چہار مقوله بر زبان اولیاء الله تعالے
وقت حصول قرب رب الارباب وعروج مدارج جاری میشود وہر ولی بقدر مرتبت خویش به یکے
ازینها ترنم میکند مقوله اوّل سیدنا صدیق اکبر ست دوم سیدنا عمر فاروق را سوم سیدنا عثمان غنی را
چہارم سیدنا مرتضی علی رضی الله تعالے عنہم اجمعین علی قدر مراتب خود ہر یکے ازین حضرات فرموده
مقوله اول ناشی وماخوذ از مقوله نبینا محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم اذ یقول لصاحبه لا تحزن ان الله معنا
این قول نبی ما صلے الله تعالی علیه وسلم مصداق ما رایت شیئًا الا ورایت الله قبله ست ومقوله دوم ماخوذ
از مقوله موسی علیه السلام ان معی ربی این قول موسی علیه السلام مصداق ما رایت شیئًا الا رایت الله
بعده باشد اوّل طریق جذب ست وثانی طریق سلوک وفرق میان شہود نبی ما صلی الله علیه وسلم

و شهود حضرت موسی علیه السلام اینست که حضرت ختمیت صلی الله علیه و سلم را اوّل نظر بر حق افتاد بعد
ازان بر نفس خود و موسی علیه السلام را اوّل نظر بر خود و بعده بر حق و این هردو خوب و محبوب ست
اما اوّل اتم و اقرب ست و مقوله سیدنا ابوبکر صدیق رضی الله تعالی عنه بر طریق جذب ست یعنی
من الله که برهان لمی ست و مقوله سیدنا فاروق رضی الله تعالی عنه بر روش سلوک ست یعنی
موافق شعور و فهم خود که برهان انی ست و اینجا از جذب و سلوک همین معنی مراد ست نه اصطلاح مشهور
که اینجا فضیلت سلوک را ست باز فی وسعه هر دو خبر از تعدد و شهود میدهد و شک نیست که توحید لمی باشد
یا انی افضل و اکمل ست باز وسیع بوسے از تصاوی هر دو شهود ست که در فی نیست باعتبار تعبیر
مقولات یکی را بر دیگرے فضل ست این فائده به همین سبب آورده ام تا فضیلت یکی بر دیگری معلوم شد
نور ۳۴ - وقتیکه انسان بعد بلوغ میرسد سه روح او را فرا می گیرد دو علوی از قسم ملائیکه و یک سفلی
از قسم شیطانی دو اوّل انسان را به کار خیر محرک باشند یکے رغبتش در دل می اندازد و دیگری قدرت
بر فعل او دهد و یک آخر کار بد محرک شود یعنی هم القاء او در دل کند و هم اسباب آن فعل گرد آرد این ارواح
ثلثه جز انسان دیگر حیوانات را نمیباشد لهذا انسان مکلف ست و حیوان مکلف نیست و چون انسان
گاهی موافقت ملکین و گاهی موافقت شیطان مینماید لهذا درین هر سه جنگ و جدل میماند و باهم یکی از دیگر
ندامت میکشد اگر انسان متابعت ملک کرد شیطان نادم شد و اگر موافقت شیطان کرد ملک را
ندامتی رسید این سلسله واردات مدت العمر بهمین طور می آید و می رود شاید همزاد سفلی مشهور ست
عبارت از همین شیطان باشد و همزاد علوی و نوری که گفته اند همین دو ملک و العلم عند الله تعالی انسان را
باید که مدام موافقت با ملکین دارد تا نجات اخروی یابد. نور ۳۵ - در هر زمان غوثی میباشد که
تمامی اولیاء آن دوره را سرور و سردار ست هیچ ولی از اولیاء آن زمان بدرجه او نرسد او را قطب
مدار هم گویند که کار عالم را مدار میباشد و همه نظم و نسق بدست تقادمی یابد درین مقام او را عبد الله
نام کنند و او را دو وزیر یمین و یسار باشند عبد الرب و عبد الملک عبد الرب وزیر یمین ست و عبد الملک
وزیر یسار چون عبد الله رحلت کند عبد الملک قایم مقام او شود و عبد الرب عبد الملک گردد و یکے

جدید بجاے عبدالرب آید ہمچنین این دور تا قیامت دائر و سائر خواہد ماند در زمانہ نبوت حضور
نبی ما صلی اللہ علیہ وسلم عبداللہ بودند و سیدنا ابوبکر عبدالملک و سیدنا عمر عبدالرب چون عالم
صلی اللہ تعالی علیہ وسلم رحلت فرمودند صدیق اکبر عبداللہ شدند سیدنا عمر عبدالملک و عثمان غنی عبدالرب
چون دور صدیق اکبر بآخر رسید عبداللہ سیدنا عمر شدند و عبدالملک عثمان غنی و عبدالرب
سیدنا مرتضی علی چون دور سیدنا عمر تمام شد سیدنا عثمان غنی عبداللہ شدند و سیدنا علی مرتضی
عبدالملک و سیدنا امام حسن عبدالرب چون دور عثمان غنی اختتام یافت سیدنا علی کرم اللہ وجہہ
عبداللہ شدند و سیدنا امام حسن عبدالملک و سیدنا امام حسین عبدالرب چون دورہ جناب امیر
پسرے شد ہفت عبداللہی بہ سیدنا امام حسن رضی اللہ تعالی عنہ رسید و ہمچنان تا سیدنا امام حسن عسکری
بعدہ سیدنا غوث الاعظم رضی اللہ عنہ عبداللہ شدند و در آخر زمانہ این منصب رفیع با امام مہدی رسید
عبداللہ در وقت خود ہم عالم را فیض می بخشند بے توسط اہیچ ہیچ کسے نمی رسد و رفتوحات فرمودہ ولکن
الاقطاب المصطلحۃ علی ان یکون لہ ہذا الاسم لا یکون منہم الا واحد و ہو الغوث و سید الجماعۃ فی زمانہ و منہم من
یکون ظاہر الحکم و یحوز الخلافۃ الظاہرۃ کما حاز الخلافۃ الباطنۃ من جہۃ المقام کابی بکر الصدیق و عمر و عثمان
و علی و الحسن و معویۃ ابن یزید و عمر بن عبدالعزیز و المتوکل و منہم من لہ الخلافۃ الباطنۃ خاصۃ ولا حکم لہ فی الظاہر کا
حمد بن ہارون الرشید و کابی یزید البسطامی و اکثر الاقطاب لا حکم لہم فی الظاہر و منہم الائمۃ رضی اللہ عنہم ولا
یزیدون فی کل زمان علی الاثنین لا ثالث لہما الواحد عبدالرب و الآخر عبدالملک لقطب عبداللہ قال اللہ
عبداللہ قال اللہ تعالی و تقدس و انہ لما قام عبداللہ یعنی محمد صلی اللہ علیہ وسلم فالاقطاب کلہم عبداللہ والائمۃ
فی کل زمان عبدالملک و عبدالرب و ہما اللذان یخلفان القطب اذا مات و ہما للقطب بمنزلۃ الوزیرین
الواحد منہم مقصور علی مشاہدہ عالم الملکوت و الآخر مع عالم الملک و اللہ تعالی اعلم لور ۱۳۳ الولایۃ
افضل من النبوۃ معنی چیست انکہ ولایت نبی از نبوۃ افضل ست زیراکہ مراد از ولایت ترقی ست از اسفل باعلی
یعنی غلبہ شوق و محبت و والہیات باری سبحانہ شدن ہمہ اشیا بمقابلہ آن و فانی و مستہلک بودن
ہمہ دران و مراد از نبوۃ تنزل است از ترقی یعنی بار شعور ماسوی دادن و بناسوت آوردن نیابہ

تبلیغ رسالت این تنزل ست پس لامحاله ترقی نبی از تنزل او افضل باشد نه آنکه معاذ الله ولایت اولیا راز
نبوت انبیا علیهم الصلوٰة والسّلام **نور ۳۷- القبض والبسط** کلاهما حالان شریفان یعنی اینست که
چون اولیاء الله را دولت وصل حاصل میشود ناخواسته بشاشت وفرحت روی نماید آنرا در اصطلاح اینان
بسط میگویند و هر دو حالت مدام دائر و سائر میماند چراکه اگر مدام بسط ماند عادی گردد و غلبهٔ شغف نماند لهذا
قبض پیدا میشود یعنی حجاب حائل میکنند تا آتش شوق را دامن زنند آنگاه حالت اینان وحشیانه میشود و
حرکات مدهوشانه بوقوع می آید چنانکه حال عشاق مجازی در زمان هجر میشود باز چون قبض رفع شد و بسط
پدید گشت حلاوت تازه و بشاشت بے اندازه عیان میشود که زبان از بیانش معذور و لال ست
و دل از کثرت اقتباس انوار معمور مالامال **نور ۳۸- صوفی محتاج فقیه ست نه فقیه محتاج صوفی** کما
قال سیدنا غوث الاعظم رضی الله عنه گو مرتبهٔ صوفی زائد از فقیه باشد و بعض صوفیه فقیه آنرا گویند که عارف
هم باشد یعنی صوفی نیز بود البته اینچنین فقیه از صوفی محض عالی رتبه خواهد بود **نور ۳۹- رویت باریتعالی**
بچشم سر در دنیا محالست سوای حضور سید المرسلین صلی الله تعالیٰ علیه وسلّم هیچ نبی مرسل و ملک مقرب
را دست نداد اگر کسی در حق خود یا در حق دیگرے اینچنین اعتقاد دارد گمراه ست اولیاء الله را هم در دنیا
مشاهده بچشم سر نمیشود و آنکه مشهود در کتب سلوک و ملفوظات جابجا مشاهدهٔ جمال الٰهی مذکور ست ازان
هم بچشم سر دیدن مراد نیست بلکه بنور قلب و اشراق باطن مقصود ست بلکه بعض اهل سلوک این را هم
انکار کرده اند و میگویند که مراد از مشاهدهٔ جمال بچشم قلب اولیا را در دنیا جز این نیست که یقین سالک
بذات باریتعالی از عوام بیشتر باشد و بعینه مشاهدهٔ جمال مراد نیست در شرح تعرف اینمعنی را بوجه احسن
ذکر کرده است باید که رجوع بان کتاب کند **نور ۴۰- روزی حضرت شیخ خود رحمة الله تعالےٰ**
عنه را پرسیدم که صفت اولیا چیست فرمودند آنگاه که ذات و صفات بنده مغلوب شد و نسیاً
منسیا و محو و فانی شده ذات و صفات الٰهی باقیماند و غلبهٔ ذوق و شوق و محبت با او تعالیٰ چنان
دست دهد که از غیر بالکلیه انقطاع گیرد چون بنده باین صفت موصوف شد ولی شد والا نه **نور ۴۱**
بعض فقرای جهال خود را خلاف شرع میدارند مثل حلق و قصر ریش و نوشیدن بنگ و خمر

ولپوشیدن جامهای ریشمین و تفوه بکلمات فحش ولایعنی وغیره ذلک اگر اینچنین کسانرا نصیحت
کرده شود میگویند ما ملامتی هستیم ازین سبب خود را باینطور وضع میداریم بدانکه ایشان سخت
گمراه اند طریق اصلی ملامتیان این بود ملامتی آنان بودند که هیچ مستحبی از مستحبات شریعت
ترک نمیکردند اما اخلاص خود را که بحق داشتندی از خلق می پوشیدند نه آنکه مخالفت شرع را شعار
خود سازند و باد عاے ملامتی بودن گردن افرازند این ملامتیه مبطل اند محق نیستند از وضع وطور
برحذر باید ماند درینجا حکایتی یاد آمدی نویسیم از ان توضیح بوجه احسن خواهد شد در زمان سابق زن و
شوے بودند شوطریقه ملامتیه داشت یعنی بظاهر مجاهدات و ریاضات این راه نمی نمود از خلق پوشیده
میکرد و همیشه زن او از وے مطارحه این امر میکرد که ترا گاهی متوجه بحق نمی بینم او میگفت چه کنم بدترین
خلق الله ام الله تعالی مرا بیامرزد شبی زن او از خواب بیدار شد چه می بیند که شوی متوجه بحق و مستغرق
بذکر ست بسیار خوشنود شد صبح شوی خود را گفت بحمد الله امشب مرا عقده این امر معلوم شد که تو خلاص
خود را می پوشی شوے گفت بچه دانستی گفت شب گذشته ترا دیدم که بحق مصروف بودی و از چیزی خبری
نمیداشتی هر چند بار تکرار این امر کرد و پرسید که راست میگوئی فی الواقع دیده او گفت بخدای عزوجل
دیده بودم این شنید و از کثرت ندامت جان بحق تسلیم کرد ای پسر ملامتیان اینچنین کسانرا گفتن زیبا نیست
نه بیدینان خلاف شریعت را اینها را ملامتی گفتن عین خطاست **نور ۴۲** معراج بالجسد در حالت
یقظه خاصه نبی ماست صلی الله علیه وسلم کدامی ولی را نمیشود گو بمرتبه قطبیت و ولایت و غوثیت رسیده باشد
نور ۴۳ معراج روحی در حالت نوم یا در واقعه که آن حالتیست استغراقی که در کیفیات مراقبات
درمیان بیداری و خواب عارض شود اولیا را ممکن بلکه واقع ست **نور ۴۴** سوال یعنی
اهلبیت استماع سماع و شعرگوئی چیست جواب - اهل سماع شخصیست که بر قلب خود و بر قلوب دیگران
چنان غلبه دارد که هیچ خطره غیر الله آمدن ندهد **نور ۴۵** سوال - ان کدام مرتبه ست در ولایت
که فوق او مرتبه دیگر نیست جواب - آن مقام قرب ست که میان نبوت و صدیقیت واقع ست که نصیب ابوبکر

رضی الله عنه بود هکذا **قال** الشیخ الاکبر فی الفتوحات وهذا المقام الذی اثبتناه بین الصدیقیة والنبوة

التشریع الذی ہو مقام القربة وہو للافراد وہو دون نبوة التشریع فی المنزلة عند اللہ وفوق الصدیقیة

فی المنزلة عند اللہ وہو المشار الیہ بالسر الذی وقر فی صدر ابی بکر ففضل بہ الصدیقین اذ حصل فی قلبہ

ما لیس فی شرط الصدیقیة ولا من لوازمہا فلیس بین ابی بکر وبین رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم رجل لانہ

صاحب صدیقیة وصاحب سر نور ۴۶ سہم - ولی را اخفای حال خود فرض ست چنانکہ نبی را اظہار نبوت

الا بمجبوری اگر ظاہر شود شود باختیار اظہار نمیکند درینجا حکایتی شیخ خود می نویسم کہ ازان توضیح این مسئلہ

بدرجہ غایت خواہد شد مریدے از مریدان حضور مسمی مظفر علی بریلوی میگوید شبی از شبہا بضرورت

استنجا برخاستم و بقصد طہارت برای آب گرفتن بیرون صحن حجرہ خود آمدم چہ می بینم کہ در درگاہ معلی

بسیاری از بزرگان جمع اند مثل یوم عرس و در دالان پائین صاحب البرکات تختی مرصع بجواہر نہادہ ست

گرداگرد آن تخت اکابر اولیاء اللہ نشستہ اند بعد ساعتی چہ می بینم کہ حضرت پیر و مرشد ما لباس فاخرہ

شاہانہ در بر و تاج بر سر دو بزرگ دست در بغل دادہ آوردند و بر تخت نشاندند و ہمہ بہ تعظیم ایستادند

بوسہ بر پیشانی حضرة ایشان دادند اینحالت دیدہ متحیر و از زیر زینہ داخلی ایستادہ ماندم بعدہ ہمہ ہا

اندرون رفتند و غائب شدند من باز بحجرہ خود آمدم تمام شب از معائنہ این حال نخفتم صبح حاضر

مسجد شد نماز بجماعت پس حضور معلی خواندم و این حال عرض کردہ مستفسر کیفیت اینمقام شدم اولاً

فرمودند ترا خواب شدہ باشد و حالات خواب را چہ اعتبار چون اصرار کردم منغص شدہ فرمودند خاموش

باش و ازین قصہ سخن مگوی از آنوقت خاموش شدم اللہ اللہ چہ اخفای بود کہ گاہی اشارہ و کنایہ این

ذکر در میان نیامد و اینمقام مقام قطبیت و حوالگی خدمت مارہرہ بحضور والا بود و ازان روز تا وفات

از مارہرہ بجای تشریف نبردند و صدہا کرامات خود بخود ظاہر شدند کہ نوشتن آنہا موجب طوالت ست

بعد وصال حضور تصدیق این حکایت از زبان مظفر علی کردم نور ۴۷ سہم - حضور قلب در عبادات

دو قسم ست یکی آنکہ بداند کہ گویی خدای عزوجل پیش نگاہ من ست و او را دہ عبادت میکنم این مرتبہ

عالی ست بہرہ خاصہ اکابر و اصلانست دوم آنکہ بداند کہ خداوند تعالی مرا می بیند و رینحالت

متعبد را این نیز ذوق و شوق و نور و حضور و اخلاص و حیا بخشد این مرتبہ ادنی ست و اینمقام

متوسطانست و آنکه هیچ یکی ازین دو تصور نباشد مقام غافلانست یعنی عوام که زبان با خدا و دل با دشما
نسال الله العافیه نور ۴۸ - بدانکه عجب تر آنست که از درون دل روزنے کشاده هست بملکوت آسمان
چنانکه از بیرون دل پنج دروازه کشاده هست بعالم محسوسات یعنی در دل استعدادیست که ازان ادراک
عالم ملک و ملکوت و جبروت و لاهوت میکند و گمان مبر که این پیغمبران علیهم السلام مخصوص ست که گوهر
همه آدمیان شایسته اینست و گمان مبر که روزن دل بملکوت بے خواب و بے مرگ کشاده نگردد بلکه
در بیداری هم از کثرت ریاضت و مجاهده کشاده میشود این فوائد بنا بر تعلیم بقلم آمده باید که بفهمد تا آدمی شود
نور ۴۹ نفس بر سه قسم ست مطمئنه - لوامه - اماره مطمئنه نفس انبیاست و خلص اولیا علیهم الصلوة
والسلام که اراده اش در اراده الهیه فانی شده هیچگونه خلاف حق را بآن راه نیست و لوامه که بر عیوب
ملامت کند و از ارتکاب آن باز دارد و اگر چیزے واقع شود زود به ندامت و توبه گراید آن نفس صالحین
والتقیا و اماره که مدام به بدی مائل باشد و اصرار ورزد آن نفس عوام ست نور ۵۰ - تلوین
و تمکین دو مقام ست اگر سالک هنوز سلوک طی نکرده هست و در طی نمودن ساعی ست آن را صاحب
تلوین گویند و عکس او صاحب تمکین می باشد و واقف و راجع هم مراد از همین معنی ست نور ۵۱ - قلب و
نفس و روح هر سه مترادف المعنی ست که مراد از ذات انسانیست نور ۵۲ - صوت سرمدی
چیست آوازیست از عالم قدس که در شغل حرا وقت حبس نمودن سوراخ گوش می آید شغل صلصلة
الجرس وغیره نور ۵۳ - بدانکه واصلان حق دو قسم اند یکے کاملان مکمل که به ریاضت و مجاهدات
پرداخته بعنایت الهی خود بدرجه کمال رسیدند و دیگران را هم رسانند این قسم از همه اقسام اعلی میباشد و دیگر
کاملان محض که بدرجه کمال رسیدند و همانجا استقامت کرده کمالات را ترقی میدهند سوی خلق التفات
را تنزل نداده اند و فیض به دیگران رسانند این قسم به قسم بالا مساوات ندارد لیکن درینجا باید دانست
که هر مکمل از هر کامل افضل نمیباشد بلکه اتفاق میشود که هر دو در کاملیت مساوی باشند بعد ازان
یکی را مرتبه مکملیت بخشند درینصورت البته این مکمل را بران کامل فضل میتوان نهاد نه بطور قاعده کلیه
که هر مکمل از هر کامل افضل باشد نور ۵۴ - مخفی مباد که خواب عبارت ست از حالتی که طاری شود

حیوان را بسبب انتشار بخار اعصاب دماغیه از رطوبتهاء ابخره متصاعده چنانکه حواس ظاهر از احساس باز میمانند پس نوم و احساس تقابل بالعرض بود چنانکه میان وجود مانع وجود معلول و با عدم شرط وجود مشروط و نزد بعض عبارتست از باز ایستادن حواس از عمل بکیفیتی که طاری شود از تصاعد ابخره غذائیه بجانب دماغ و بصورت بیان نوم و احساس تقابل عدم و ملکه باشد بصورت خواب و احساس ظاهری مجتمع نشود اما نزد ارباب سلوک او غفلتی ست که پیدا میشود بسبب امر مزاجی که عارض شود در دماغ و معنی امر مزاجی آنکه در کاسهٔ سر انسان دو طرف ست پیش و پس سمت پیش که مخزن نور و عقل ست و در میان هر دو طرف روزنیست حد فاصل چون انسانرا خواب شروع میشود یک غبار مانند ابر رقیق پیدا میشود که باعث حجاب عقلست و دران روزن میرسد آنزمان نوم غلبه میکند بعده در گوش و زبان دوره کرده به دل صنوبری می آید آنوقت بسیار بیهوشی طاری شده یعنی نوم می آید و می خسپد مراد از امر مزاجی همین معنی بود که بیان کردیم و درینجا حالتی دیگرست شبیه بخواب که در اصطلاح صوفیه غیبت نامند و آن باز ایستادن حواس ست از فعل خود بسبب فرط لذت از انچه در دل وارد میشود از عالم اعلیٰ و دل را از عالم ظاهر بعالم غیب کشد و انچه درینحالت شهود شود مشاهده و مکاشفه نامند نه رویا چنانچه صحو نزد صوفیه عبارتست از عدم تعطل حواس بسبب عدم ورود اثر از عالم اعلیٰ و اینحالت مشابه بیداریست و بیداری عدم تعطل حواس ست نزد بودن سبب کو از عالم اعلیٰ انچه در صحو مشاهده شود معاینه و انچه در بیداری محسوس شود عیان خوانند و هم رویت عرضی نور ۵۵ چون سالک از سیر الی الله فارغ شده در سیر فی الله قدم می نهند و ترقی مدارج حاصل میکنند بعضے از ایشان از ورود تجلیات انتقام سالکت و صامت و ضابط میباشند و چنان ظرف عالی دارند که کوه کوه دریا دریا اسرار را ضبط مینمایند و افشار آن نمیکنند و بعضی از اینها ضبط نکرده بصدا ہاسے ہویت زبان میکشایند مثل سبحانی ما اعظم شانی ـ لیس فی جبتی سوی الله انا الحق ـ ایشان ازین گفتار ہیچ وبال و نکال ندارند چراکه طاقت ضبط و قدرت خفاء ان نداشتند پس معذور و مجبور شدند اولیاء کرام و علماء عظام تقریب افہام و تسکین عوام را بہر این معامله مثالها گفته اند اگرچه ہیچ تشبیهی بحقیقت او وا نرسد مثل کلام جن حلول کرده به بدن انسان که بظاهر از زبان انسان ست و حقیقةً کلام جن ست جنی از زبان این کس گویا شود و بدست او کار کند و بپای او راه رود و بدن

او طعام خورد بچشم خود دیدم که دختر کے خورد را خلل آسیب شد بکیدم نه سیر نخته طعام میخورد علاج کردم و شفا یافت آیا گمان بری که بان دختره که نیم پاؤ بلبش نخوردی یکجا نشسته نه سیر خورد و گواره کند بر ظاهر که آن جنی میخورد اما از دهن این میخورد و بینندگان دانستندی که دختره میخورد قدرت آسیبی را با قدرت حضرت حق عز و جل چه نسبت اگر مولی تعالی بنده از بندگان خود را مظهر کلام خود گرداند و بر زبان او سخن راند چه بعید ست آنکه می شنوی که انا الحق و سبحانی همون میگوید که این گفتن او را سزاوار ست اگرچه تو از زبان بایزید و حسین منصور شنوی مثالے دیگر واضح و روشن تر بلکه گوئی که عین صورت واقعه و آواز نیست که موسی کلیم علیه الصلوٰة والتسلیم از شجره شنید که یا موسیٰ انی انا الله رب العالمین آیا آن درخت گفته بود که ای موسیٰ منم الله پروردگار جهانیان حاشا لله نگفت مگر رب العالمین اگرچه از شجره شنیده شد همچنان اگر حضرت حق عز و جل از شجره انسانی که اشرف از شجره ست سخن فرماید و هر و بانرا آواز از گلوی بشر آید چه عجب ست گفته او گفته الله بود گرچه از حلقوم عبد الله بود - اگرچه بظاهر این متکلم کلام انسان ست لاکن در حقیقت کلام آن متکلم ست که انسان بصفت کلیمی او ولی نزد کلام حقیقی و نفسی او بسماع هر کس نیاید اینجا این متکلم ظاهری خود را فنا کرده متکلم تکلم حقیقی چنان گفته ست که معاذ الله باغوای نفس خود بآن گویا شده مثل قول فرعون بیعون انا ربکم الاعلیٰ که او یعنی بخودی خود گفت و این خودی را گزاشته که متکلم حقیقی او را گویا نمود کما لا یخفی لهذا این قبول ماند و آن مردود شد همین فرق درمیان مقوله فرعون و حسین منصور ست که مقوله حسین از خود نبود بعد فناے وجود خود بود و مقوله فرعون بر عکس فاحفظ پس چون بر اولیاء الله حال غلبه میکند و طاقت نمیباشد بتقاضاے حال این از ایشان سر بر می زند این حال حالت سکر گویند سکر و صحو دو مقام ست اگر وقت ورود تجلیات ربانی شعور با لکل برقرار ماند صحو ست ورنه سکر حالت سکر را اعتبار نکنند بر اهل سکر هیچ باز پرس نیست مثل مجانین و نه اقوال اینحالت قابل وثوق و حجت گرفتن ست بلکه بر اهل صحو تدارک آن ضروری ست چنانچه مشهور ست که حضرت غوث الثقلین رضی الله تعالیٰ عنه فرمود در وقت منصور کسی نبود که او را دست گرفتی اگر

من در آنوقت بودمی دستش گرفتمی یعنی بتقاضاے آنکہ تدارک آن اہل صحو ضروریست درا ازین بیخودی
نگاہ داشتمی و از باطن خود قوت ضبط عطا فرمودی و اینحالت سکر بسیاری از اولیاء اللہ را بودہ ست کلمات
اینحالت را شطح خوانند و غیر ہما لا یعبأ بہ درین بارہ دارا شکوہ رسالہ مبسوط نوشتہ و شطحیات ہر طبقہ
تا دور خود جمع کردہ ست ہر کرا زیادہ توضیح منظور شد آنرا ببیند کلمات اینوقت ظل و عکس کلام الہی باشند
بعضی ہمدرین حالت مستغرق مانند تا آخر عمر ہم چو حسین منصور قدس سرہٗ و از بعضی مدت العمر بظہور نمی آیند
و ایشان اعاظم ضابطین و وارثان خاص حضور سید المرسلین اند صلی اللہ تعالی علیہ و علیہم اجمعین ہمچو خلفاے
راشدین و حضرت حسنین و سائر صحابہ کرام و حضور پرنور غوث الاعظم رضی اللہ تعالی عنہ و بعضی را حالت
متلون باشد گاہے بعدم ضبط سر بر میزنند چون افاقت یابند فورا توبہ و انابت شتابند ہمین دلیل تمام نیست
کہ در حالت صحو خود بصدور چنین کلمات راضی نیند و ظاہر آنرا نسبت خود حق ندانند ورنہ توبہ و انابت
چہ معنی داشت اما چہ کنند کہ نہ منجانب ایشانست نہ بحالت سلامت حواس از ایشان سر بر زدہ حضرت خواجہ
بایزید بسطامی رحمۃ اللہ تعالی را گفتند آنچہ سبحانی ست کہ در بعضی اوقات از حضرت شما می شنویم فرمود بایزید ہرگز
نگفتہ ست و زنہار نگوید گفتند بلے فرمودہ گفت اگر بعد ازین شنوید بر شما لازم میکنم کہ بخنجرہم زنید مریدان
خنجرہا آب دادہ پیش خود داشتند تا آنکہ بر حضرت ایشان حال وارد شد و سبحانی گفتن آغاز نہاد کہ مریدان
حسب وصیت خنجرہا زدند ہر کہ خنجر بجاے زد بر ہمان عضو خود او زخم رسید و بدن حضرت ایشانرا گزندے
نبود فرمودند من میگفتم کہ بایزید نمیگوید آن میگوید کہ این گفتن او را سزاوار ست اگر کسے بحالت صحو و بقاے
حواس تفوہ بہچو کلمات کند او زندیق و مرتد شود و واجب القتل ست و ازینجاست کہ باوجود تسلیم توحید
وجودے میگویند سے گر فرق مراتب نکنی زندیقی ـ یعنی مراتب تنزلات نگاہ نداری اگر زید را باین ہمہ
و شمائل و خصائل بعینہ خدا دانی توحید وجودی کجاست کہ ممکن را واجب میگوئی و حاشا للہ زید خدا نیست
البتہ بقطع نظر از تعینات بحقیقت وجود ہمان حقیقت واحدہ واجبیہ ست و بس آنجا نہ زید زیدست نہ عمر
عمرو و نہ خالد خالد و نہ بکر بکر در وجود ذاتی واحد ست و موجود را مصداقی جز خداوند تعالی باستقلال نیست
ازینجاست کہ گویند حقایق الاشیاء ثابتۃ مع انہ لیس غیرہ موجودا فی الحقیقۃ خلاصہ کلام آنکہ این سخن قال نیست

حال ست تا وقتیکه حال وارد نشود هیچ نیست درین مسئلہ تا بدان مقام نرسد کلام نکند که از افهام عقول بیرونست
ورا طور عقلست جز اینکه گوید که مسئله حق ست لاکن کینه ان اولیاء اللہ دانند که ما یا نرا فی الحال همین اتباع
ظاهر شریعت غرا راه مستقیم ست آینده وقتیکه فضل الٰهی شامل حال شده بباطن شریعت مطهره رساند همین
ظاهر شریعت را در اینجا بطور یے بینیم که دیگران ازان بالفعل معذور اند این فائده برای آن آوردم ورنه
ضرورتے نبود که درین زمان اکثر اینچنین توحید گویان یافته میشوند پس با ایشان نه اختلاط کنند و نه معترض شان
پیش آیند و وجه ظاهر کما لا یخفی **نور ۵۶** - اقوال صوفیه در تفصیل عوالم پنجگانه مشهور ست اول غیب مطلق
که حضرت اعیان ثابته است دوم غیب مضاف قریب بمطلق که عقول و نفوس مجرده اند و این عالم ارواح ست
سوم غیب مضاف قریب بعالم حس و این عالم مثال ست چهارم حس مطلق که عالم اجسام ست پنجم
عالمی جامع مر این عوالم را و گفته اند که هر عالم تحتانی مظهر عالم فوقانی خود ست بالترتیب چنانچه عالم حس مظهر
عالم مثال ست و عالم مثال مظهر عالم ارواح و عالم ارواح مظهر اعیان ثابته ست اعیان ثابته مظهر حضرت الوحدة
و حضرت الاحدیه ست پس عوالم باهم محاذات و مقابله دارند و بایکدگر مطابق اند و گفته اند که عالم مثال برزخ ست
میان عالم ارواح و اجسام و مشتمل ست بر صور این عالم و از انکه محسوس و مقداریست بعالم اجسام مشابهتی
دارد و از جهت نورانیت و لطافت بعالم ارواح مناسبتی و مسمی ست بارض حقیقی و خیال منفصل کاشی
در شرح فصوص گفته که در اصطلاح حکماء عالم مثال صور منطبعه نفوس را گویند گویا در حقیقت خیال این عالم ست
فقط پس صوفیه در اثبات این عالم و اوصاف و احکام آن با اشراقیه متفق اند و در تعیین مستقر روح بعد از
فراق بدن مختلف اشراقیه و غیر هم همین عالم را مقر روح گفته اند و صوفیه بغیر این عالم رفته چنانچه شیخ اکبر قدس
سره الاطهر در فتوحات باب بیست و یکم بعد از شصت بیان فرموده و با چیزے ازان در بیان عالم برزخ
یاد کرده ایم فتذکر **نور ۵۷** یکی از مخلصان فقیر که ذی علم و صوفی منش بود و برحمت حق تقریری میکرد
در بیان احاطه ذات احدیت بکافه عالم از انجا که مشاهد بلطف از طلبه ناظرین را ملایم حال و مقام خود
شان بیادگار روحش یاد کنیم میگفت غفر اللہ تعالیٰ لنا وله بدان ایدک اللہ تعالیٰ فی الدارین -
که هیچ مفهومی از مفهومات که محیط همه مفهومات باشد نیست مگر مفهوم موجود که فوق همه مفهومات و حاوی تمام

اشیاء موجود است و مصداقش عند التحقیق نیست مگر ذات واجب تعالی شانه کما سیجیئ پس
ذاتش محیط همه اشیا باشد تفصیلش آنکه موجود جنسی ست عالی که تحت آن اجناس اخر اند از جوهر و
عرض و این هر دو محیط تمام عالم اند این هر دو است باینطور که چون موجود را مقید بقید فی الموضوع و لا فی الموضوع سازند
عرض و جوهر پیدا آید چه عرض موجودی را گویند که فی الموضوع باشد و جوهر موجودی را گویند که فی الموضوع
نباشد همچنین چون جوهر متعین بتعینات سازند اجناس و انواع جواهر پیدا آیند و چون عرض را مقید
بقیود دگر گردانند انواع اعراض بعرصهٔ ظهور رسند پس گویند که جوهر از دو حال خالی نیست مقرون بماده
باشد یا مجرد ازان و مجرد یا متعلق بماده باشد یا غیر متعلق ثانی را عقل و ملک گویند
اول را نفس و روح و آنکه مقارن بماده است قابل ابعاد ثلثه باشد آنرا جسم گویند و جسم اگر نمو دارد
و نامی باشد آنرا نبات گویند و اگر جسم نامی حاس و متحرک بالاراده باشد حیوان گویند و اگر ناطق هم
باشد انسان نامند همچنین حیوان اگر ناهق و صاهل باشد حمار و فرس گویند و علی هذا القیاس حیوان
محیط تمام حیوانات است از انسان و فرس وغیره و جسم نامی محیط انواع نباتات و حیوانات است
و جسم مطلق محیط تمام جمادات و نباتات و حیوانات و جوهر محیط عقول و نفوس و اجسام و همچنانکه
جوهر را محیط جواهر عالم دانستی همین سان عرض را محیط اعراض عالم از الوان و اشکال و هیئات
و کیفیات و اوضاع وغیره باید فهمید و چون دانستی که موجود مطلق محیط تمام موجودات است از جواهر و
اعراض فالموجود هو الله تعالی سبحانه فهو علی کل شیئ محیط و هو بکل شیئ علیم باقیماند آنکه مصداق
موجودات واجب تعالی ست و بس تقریرش آنکه موجود باحتمالات عقلیه متحمل است ثلثه معنی را
اول موجودیکه وجودش عین ذات باشد و ثانی موجودیکه وجودش غیر ذات و زائد بر ذات لاکن بمقتضای
ذات و لازم ذات و غیر منفک عن الذات باشد و ثالث موجودیکه وجودش غیر ذات باشد و مقتضای
ذات هم نباشد بلکه فائض عن الغیر گردد و ظاهر است که موجود بمعنی ثالث انقص و ادون موجودات
ثلثه است و ثانی اوسط آنها و اول اعلی و اولی و اشرف همه و الیق باینکه نسبتش بذات واجب
کنند پس لازم که واجب را بهمین معنی موجود گویند یعنی موجودیست که وجودش عین ذات است

وهمه موجودات موجود باو بلکه خود او زیراکه ذات مقدسش بری و منزه از همه نقایص و عیوب ست
تعالی شانه و در معنی ثانی نقص زیادت و غیریت موجود هست و بر تقدیر گرفتن معنی ثانی و صادق کردن
آن بر واجب لازم می آید که ذات در مرتبه ذات معرا عن الوجود باشد و مستکمل بغیر و این هر دو نقصان
اند تنزیه ذات ازان واجب تعالی الله عما یصفون و چون معنی ثانی را در ذات واجب گرفتن گنجائی نیست
پس معنی ثالث چسان صورت بندد پس لامحاله موجود را بمعنی اول باید گرفت و مصداقش سوای ذات واجب
سبحانه دیگری نتوان فهمید انیست تقریر نزول از اطلاق بتقیید و از واجب بممکن و اگر خواهی تقریر عروج
شنوی همین تقریر بادنی تغیر مبدل بتقریر عروج خواهد شد بانیطور اگر انسان را از قید ناطق معرا کنی حیوان باقی ماند
و اگر حیوان را منزه از قید حساس و متحرک بالاراده نمائی جسم نامی باشد و اگر از جسم نامی قید نامی مرتفع سازی جسم ماند
وعلی هذا القیاس از جسم قید قابلیت ابعاد ثلثه دور نمائی جوهر مطلق باقی ماند و از جوهر قید لافی الموضوع بر سازی وجود باقی ماند فالله باقی و الکل فانی کل شیء هالک الا وجهه
نوره علو الابد بقید الاعمر نوره با جنید قدس سره گفتند که سبب چیست که شخصی ساکن باشد با وقار ناگاه آوازی شنود مضطرب و قلق در نهاد وی پدید آید و حرکات مستانه
می راند گفت حق سبحانه تعالی در ازل با ذریات آدم علیه السلام خطاب الست بربکم کرده حلاوت و عذوبت
آن خطاب بیاد شان آید و بذوق آن در حرکات آیند ع الست از ازل همچنان شان بگوش — بفریاد قالوا بلی در
خروش۔ ازینجا آن نکته معلوم گردد که گفته اند حسن صورت در دل سامع چیزی نمی اندازد بلکه آنچه در دل ست آنرا
می جنباند سید عبد القادر گیلانی قدس سره فرموده اند رایت الارواح کلها یرقصون فی قوالبهم بعد قوله الست
بربکم انیست که سماع هر ذی روح انسانی را خوش آید بلکه بعضی حیوان نیز ازین لذت فیضیاب تا بر آدمی
صورتان اولئک کالانعام بل هم اضل تازیانه غیرت و عبرت باشد و الله الهادی نوره ۱۴ تمهید القول
فی الولایة والولی بدانکه ولایت مشتق ست از ولی که قربست و آن بر دو قسم ست ولایت عامه و ولایت خاصه
ولایت مشترک ست میان همه مومنان قال الله تعالی ولی الذین آمنوا الآیه و ولایت خاصه مخصوص ست با
بواصلان از ارباب سلوک و هی عبارت عن فناء العبد فی الحق و بقائه به فالولی هو الفانی فیه والباقی به
و فنا عبارتست از نهایت سیر الی الله و بقا عبارتست از بدایت سیر فی الله چه سیر الی الله وقتی منتهی
شود که بادیه وجود را بقدم صدق یکبارگی قطع کند و سیر فی الله آنگاه متحقق شود که بنده را بعد از فنا و

مطلق وجود وذاتی مطہر از لوث حدثان ازلی دارد تا بدان در عالم اتصاف باوصاف الہی وتخلق
باخلاق ربانی ترقی کند فقط من نفحات الانس نور ٦١ وہم از نفحات نوشتہ میشود القول فی معرفة
الصوفی والمتصوف والملامتی والفقیہ والفرق بینہم۔ وفی فصل العاشر فی الباب الثالث من ترجمة
العوارف۔ بدانکہ طبقات مردم علی اختلاف درجاتہم بر سہ قسم ست قسم اول مرتبہ واصلان کاملان
وان طبقہ علیا ست وقسم دوم مرتبہ سالکان طریق کمال وان طبقہ وسطی است وقسم سوم مقیمان
وہدہ نقصان وان طبقہ سفلیست واصلان مقربان سابقانند وسالکان ابرار واصحاب یمین و
مقیمان اشرار واصحاب شمال واہل وصول بعد از انبیا صلواة الرحمن علیہم دو طائفہ اند اول مشائخ
صوفیہ آنکہ بواسطہ کمال متابعت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم مرتبہ وصول یافتہ اند وبعد ازان در
رجوع برائے دعوت خلق بطریق متابعت ماذون ومامور شدہ اند اینطائفہ کاملان مکمل اند کہ فضل
وعنایات ازلی ایشانرا بعد از استغراق در عین جمع ولجۂ توحید از شکم ماہی فنا بساحل تفرقہ ومیدان
بقا خلاصی ومناصی ارزانی فرمود تا خلق را بنجات ودرجات دلالت کنند واما طائفہ دوم آن جماعت
اندکہ بعد از وصول بدرجہ کمال حوالہ تکمیل ورجوع بخلق بایشان نرفت وغرقۂ بحر جمع گشتند ودر شکم
ماہی فنا چنانچہ ناچیز ومستہلک شدند کہ از ایشان ہرگز خبرے واثری بساحل تفرقہ وناحیت بقا نرسید
ودر سلک زمرۂ سکان قباب غیرت وقطان دیار حیرت انخراط یافتند وبعد ازان از کمال وصول ولایت
تکمیل دیگران بایشان مفوض نگشت نور ٦٢ از نص الکلمات بیان حضرت سید شاہ حمزہ قدس سرہ العزیز
جلد دوم در فواتح مذکور ست کہ ولایت چہار قسم ست اول ولایتیکہ باطن نبوۃ مطلقہ است دوم ولایت مقیدہ
ہر نبی سوم ولایت مطلقہ ہر نبی وآن در محمد صلی اللہ علیہ وسلم مشکوۃ اقتباس ولایت انبیا است واز
دیگر انبیا مشکوۃ اقتباس اولیا چہارم ولایت مطلقہ عام کہ مخصوص بہ نبوت نیست ہر یکی را خاتمی است
خاتم قسم اول علی مرتضی است کرم اللہ وجہہ وخاتم ولایت مقیدہ محمدیہ شیخ ابن عربی است قدس سرہ العزیز
واکثر اولیا کمل تصدیق این نمودہ اند وبعض غلات فقہا وصوفیہ در تکفیر وتضلیل شیخ مبالغہ بسیار
میدارند چارہ این مردم در غیبت فراموشی ودر حضور خاموشی ص ٥ با مدعی مگوئید اسرار عشق ومستی

تا بنجر بپیرد از ورد خود پرستی. و بعض گفته اند که خاتم ولایت مطلقهٔ محمدیه مهدیست که از نسل آنحضرت است و خاتم ولایت
عامه عیسی علیه السلام است از شیخ ابن عربی منقولست که ولایت عامه ابتدا دارد و انتها ابتدا از آدم و انتها بر
عیسی علیه السلام **نور ۱۴۳** تفصیل اقسام اولیاء الله اول از ایشان چهار هزار اند که مکتوم اند و هر یکدیگر
را نشناسند و عمل حال خود ندانند و اندر کل احوال از خود و خلق مستور باشند و اما آنانکه اهل حل و عقد اند
و سرهنگان درگاه حق اند سیصد اند که ایشانرا اخیار خوانند و چهل دیگر از ایشان ابدال خوانند و هفت دیگر
از ایشانرا ابرار خوانند و چهار دیگر اند که ایشانرا اوتاد خوانند و سه دیگر اند که ایشانرا نقبا خوانند و یکی اورا قطب و غوث خوانند
و این هر یکدیگر را شناسند و اندر امور باذن یکدیگر محتاج باشند صاحب کتاب فتوحات مکیه در فصل
سی و یکم از باب صد و نود و هشتم رجال هفتگانه را ابدال گفته است در انجا ذکر کرده است که حقتعالی زمین را هفت اقلیم
گردانیده و هفت تن از بندگان خود برگزیده و ایشانرا ابدال نام نهاده و وجود هر یکی از هفت اقلیم یکی از آن
تن نگاه میدارند و فرموده است که من در حرم مکه با ایشان جمع شدم و بر ایشان سلام گفتم و ایشان بمن سلام گفتند
و با ایشان سخن گفتم فما رأیت احسن سمتا منهم ولا اکثر شغلا منهم بالله و فرمود که مثل ایشان نفر بدیدم مگر یک کس
نور ۱۴۴ خارق عادات که از اولیاء ظاهر شود کرامت خوانند اشاعره بکرامات اولیاء قائل اند و معتزله انکار
میکنند و ابوالحسن بصری از معتزله موافق اشاعره است صوفیه گویند اخبار از امور غیبیه و طی زمان و امثال آن از خواص
فرشته و جن است اگر از کامل واقع شود بمناسبت ایشان باشد اما جن را اطلاع بر ضمایر نیست تصرف ملک است ملکوت است
مثل احیاء و اماتت و اخراج محبوس از قید در برزخ است و ادخال مرید در عالم ملکوت از خواص مرتبه الوهیت است ابو
دمشقی گوید چنانکه بر پیغمبران اظهار معجزات فرض است بر اولیاء پنهان داشتن آن لازم و بعضی گفته اند که کرامت حیض رجال است
خواجه عبدالله انصاری فرماید اگر بر هوا پری مگسی باشی و اگر بر آب روی خسی باشی دل بدست آر تا کسی باشی از خواجه
نقشبند قدس سره طلب کرامات کردند فرمودند کرامات زیاده از آن نیست که با چندین بار گناه بر روی زمین توانم رفت
ابوالقاسم سمرقندی قدس سره میان خلق نشسته بود بزرگی بر بالینش آمد و او را مشغول یافت سجاده بر حوض انداخت
و نماز گذارد و ابوالقاسم گفت ای برادر اینکار کودکان که کنند مرد آنست که در میان خلائق دل خود را مشغول بحق دارد
حضرت شیخ ابو سعید ابوالخیر را گفتند که فلان بر روی آب میرود گفت سهل است وزغی و صعوه هم بر روی آب میرود گفتند بر هوا می پرد

گفت زغنی ومگسی به هوا می‌پرند گفتند در لحظه از شهری بشهری میرود گفت شیطان در یک نفس از مشرق بمغرب میرود
اینها از قیمتی نیست مرد آن بود که میان خلق بنشیند و داد و ستد کند و زن خواهد و با خلق در آمیزد و از خدای خود
غافل نباشد یکدم صحبت صدهی و مرشدی رضی الله تعالی عنه بالفاظ آخر قال بعضهم اجل الکرامات و اعظمها التلذذ بالطاعات
فی الخلوات و الجلوات و منها مراعات الانفاس مع الله و الرضاء عن الله فی جمیع الحالات سبحان الله کسیکه حلاوت
این کلام و مزه این مرام دانسته باشد و دیده باشد داند که این سخن بچه مرتبه عالیست نور ٦٥ - اعلم ان ولی
ان الولایة مشتق من الولی بمعنی القرب و هی علی قسمین عام کما قال الله تعالی الله ولی الذین امنوا الایه و خاص و هی عبارة
عن فناء العبد فی الحق و بقائه به قالوا الولی هو الفانی فیه و الباقی به و الفناء عبارة عن نهایة السیر الی الله و البقاء عبارة
عن بدایة السیر فی الله ابو علی جرجانی گوید الولی هو الفانی من حاله و الباقی فی مشاهدة الحق لم یکن له عن نفسه اخبار و لا مع
غیر الله قرار از فص الکلمات نور ٦٦ - شیخ فرید عطار فرموده که قومی از اولیاء الله عز و جل باشند که ایشانرا مشایخ
طریقت و کبرای حقیقت اویسیان نامند و ایشانرا در ظاهر به پیری احتیاج نبود زیرا که ایشانرا حضرت رسالت در حجره
تربیت خود پرورش میدهد بی واسطه غیری چنانکه اویس را رضی الله عنه و این مقام عظیم بود و بس عالی تا کرا اینجا رسانند
و این دولت روی که نماید ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء و همچنین بعضی از اولیاء الله تعالی که متابعان آنحضرت اند
بعضی از طالبان انجذاب و عنایت ترتیب کرده اند بی آنکه او را در ظاهر پیری باشد و این جماعت نیز در اصل اویسیان اند و بسیاری از مشایخ
طریقت در اول سلوک توجه باین مقام بوده است چنانکه شیخ بزرگوار شیخ ابو القاسم گرگانی طوسی را که سلسله مشایخ الی اینجا
نجم الدین کبری رضی الله عنهما با ایشان می‌پیوندد از طبقه ابو سعید ابو الخیر و ابو الحسن خرقانی رضی الله عنهما است ابتدای کار او اویسی
بوده علی الدوام نور ٦٧ - بدانکه جمله اولیاء الله اگرچه از حیثیت ولایت همه یکدرجه اند چنانکه انبیاء علیهم السلام
که لا نفرق بین احد من رسله فاما از حیثیت تفضیل تلک الرسل فضلنا بعضهم علی بعض متنوع و منقسم بچند قسم
میشوند و هر گروهی را مشربی و مذهبی خاص است لهذا هر طائفه را از اولیاء الله بنامی مخصوص یاد کنند بعضی را
صوفیه و بعضی از متصوفه و بعضی از ملامتیه و برخی اویسیه و برخی فقیر و بعضی قلندر و گروهی را ابدال و قومی را ابطال
و طائفه را سیاح و جماعتی را اوتاد و الی غیر ذلک چون اولیاء عشرین و بدلاء اربعین و اولیاء عز لیف
و افراد و مع الیس الله و نقباء و نجباء و عمداء و اقطاب و قطب الاقطاب لکن مع اختلاف اصنافهم و افتراق فرقهم

جمله دریک مربط مربوط اند و بیک رشته مضبوط ﴿۵﴾ هر نبی هر ولی را مسلکیست + لیک تا حق میرود جمله یکیست

لمعه رابعه در سلوک

نور اوّل - بدان - وفقک الله تعالے فی الدارین - چون طالب صادق قدم در بادیه راه سلوک نهد و وصال حق خواهد باید که بر رساله عمل معمول مولفهٔ **سید محمد** کالپوری رحمة الله علیه عمل کنند مبتدیان را بس مفید و کافی ست نقل رساله بعینها می نمایم -

بسم الله الرحمن الرحیم ؕ

بعد از حمد و صلوٰة بعید و بنا بر برادران دینی موعظه آنکه بعد از تطبیق عقائد بعقائد سلف از اعتقاد بهشت و دوزخ و ثواب و عذاب و حور و قصور و جمیع آنچه از قرآن و احادیث نبوی علیه التحیة والثنا مستفاد است و صوفیه صافیه نیز دران مخالف علما ظاهری نیستند باید که همیشه با وضو باشند و اصلا و مطلقاً نگذارند که هیچ وقتی بیوضو برود - و بعد از هر وضو دوگانه تحیة الوضو بر خود لازم دانند که نزدیک مشایخ کاریست بزرگ و اصلیست قوی و طعام بیوضو نخورند و بعد از طعام دوگانه تحیة الطعام میگذارده باشند چنانچه عمل این ضعیف بی بضاعت هست و بعد از خوردن طعام این دعا بخوانند الحمد لله الذی اطعمنی هذا الطعام الحمد لله الذی رزقنی هذا الطعام من غیر حول ولا قوة منی الحمد لله الذی اطعمنی وسقانی وجعلنی من المسلمین - و در احادیث صحیح آمده ست که هر که را این دعا بعد از طعام بخواند آن طعام بحساب گیرد و بعده هفت بار سوره قریش بخواند دیگر آنکه در پاس آخر شب برخاسته نماز تهجد دوازده رکعت به شش سلام میگذارده باشد در هر رکعتی بعد از فاتحه سوره قل هو الله احد یعنی سوره اخلاص ۳-۳ بار بخواند هرگز روا ندارد که این نماز قضا شود که درین نماز تاثیریست بزرگ و فائده هست جزیل اوّل چون برخیزد آخر شب از خواب این ابیات بخواند ﴿۵﴾

دردلم افگن که پشیمان شوم
قافله شد واپسی ما ببین
باده بتو سبزه و گلزار فارغیم

بر رهم آور که مسلمان شوم
رزق من از عالم غیبی رسان
با چشم تو ز باده و خمار فارغیم

ای بیکسی ما بیکسی ما ببین
وازطمع همچو خودم وارهان
خانه گرو نهاده و در کوی تو مقیم

دوکان خراب کرده واز کار فارغیم ‌ رختی که داشتیم بیغما برد عشق ‌ از سود و از زیان دو بازار فارغیم

بر رفت و برگذشت سر ما ز آسمان ‌ کز ذوق عشق از همه دستار فارغیم ‌ گرچه من سر بسر گنه کردم

نامهٔ عمر خود سیه کردم ‌ تو برین نامهٔ سیاه مبین ‌ کرم خویش بین گناه مبین

یارب به ریا هم زخرمان چه شود ‌ راهی بدهم بکوی عرفان چه شود ‌ بس گبر که از کفر مسلمان کردی

یک گبر دگر کنی مسلمان چه شود ‌ یارب دل پاک و جان آگاهم ده ‌ آه شب و گریهٔ سحرگاهم ده

در راه خود اوّل ز خودی بیخود کن ‌ وانگاه ز بیخودی بخود راهم ده ‌ بر عمل خویش ندارم امید

بر کرم تست مرا اعتمید ‌ چاره من ساز که بیچاره ام ‌ گر تو نوازی بکه رو آورم

جز در تو قبله نخواهیم ساخت ‌ اگر نوازی تو که خواهد نواخت ‌ یک ره عنایت توای بنده نواز

بحضرت هزار سال تسبیح و نماز ‌ تنها غم دل گفتن با یار چه خوش باشد ‌ سر بر قدمش نهادن هر بار چه خوش باشد

اگر کار یک کس بسامان شود ‌ ز دریای رحمت چه نقصان شود ‌ الهی عبدک العاصی اتاکا

مقر بالذنوب و قد دعاکا ‌ فان تغفر فانت لذاک اهل ‌ و ان تطرد فمن یرحم سواکا

پادشاها جرم ما را درگذار ‌ ما گنهگاریم تو آمرزگار ‌ تو نکوکاری و ما بد کرده ایم

جرم بے اندازه بیحد کرده ایم ‌ سالها در بند عصیان گشته ایم ‌ آخر از کرده پشیمان گشته ایم

دائما در فسق و عصیان مانده ایم ‌ همنشین نفس و شیطان مانده ایم ‌ روز و شب اندر معاصی بوده ایم

غافل از امر و نواهی بوده ایم ‌ بیگنه نگذشت بر ما ساعتی ‌ با حضور دل نکردم طاعتی

بر در آمد بندهٔ بگریخته ‌ آبروی خود ز عصیان ریخته ‌ هست امید مغفرت از لطف تو

زانکه خود فرموده لا تقنطوا ‌ بحر الطاف تو بے پایان شده ‌ نا امید از رحمت شیطان شده

نفس و شیطان زد کریما راه من ‌ رحمت باشد شفاعت خواه من ‌ چشم دارم کز گنه پاکم کنی

پیش ازان کاندر لحد خاکم کنی ‌ اندران دم کز بدن جانم بری ‌ از جهان با نور ایمانم بری

وبعد تهجد هم بخوانند این مناجات را چنانکه عادت شیخ ابو ذر رضی الله عنه من بعد یعنی صلوة تهجد مناجات بذکر و سبق باطن مشغول باشند تا آنکه صبح صادق بدمد بعده پیش از فجر برای کشایش رزق حلال

یا رزاق صدبار بخوانند اول و آخر درود شریف اللّٰهم صل علی سیدنا محمد و بارک و سلم بعده نماز فجر ادا کنند بعده
بذکر مشغول شوند بعده از برای کشایش و مغفرت صدبار یا غفور و صدبار یا غفار بخوانند اوّل و آخر درود شریف
چنانچه عمل انضعیف ست بعده همانجا نشسته باشند چون آفتاب یک نیزه بر آید دو رکعت نماز بگذارند
در هر رکعت بعد فاتحه سه بار سوره اخلاص بخوانند بدین نیت نویت ان اصلی لله تعالی
رکعتی صلوة شکر النهار تقربا الی الله تعالی متوجها الی جهة الکعبة الشریفة الله اکبر بعده مشغول بسبق باطن
باشند و هرگز نگذارند که هیچ وقتی خالی از سبق باطن رود خواه نشسته خواه ایستاده خواه غلطیده
مشغول باشند و چون وقت ضحی باشد دوازده رکعت به شش سلام بگذارند بدین نیت نویت ان
اصلی لله تعالی اربع رکعات صلوة الضحی تقربا الی الله تعالی متوجها الی جهة الکعبة الشریفة الله اکبر در هر رکعت
بعد فاتحه سوره اخلاص سه سه بار بخوانند هرگز این نماز هم قضا نکنند که ثواب بغایت ست و فائده
بی نهایت دارد و بعد از مغرب شش رکعت به سه سلام اوابین بگذارند بدین نیت نویت ان اصلی
لله تعالی رکعتی صلوة الاوابین تقربا الی الله تعالی متوجها الی جهة الکعبة الشریفة الله اکبر در هر رکعت
بعد فاتحه اخلاص سه سه بار بخوانند بعده دیگر دوگانه با یصال ثواب روح فرید الدین گنجشکر قدس سره بدین
نیت نویت ان اصلی لله تعالی رکعتی صلوة هدیة الروح فرید الدین گنجشکر تقربا الی الله تعالی متوجها
الی جهة الکعبة الشریفة الله اکبر و دیگر دوگانه بغرض ایصال ثواب روح خواجه بهاء الدین نقشبند بدین
نیت نویت ان اصلی لله تعالی رکعتی صلوة هدیة الروح خواجه بهاء الدین نقشبند تقربا الی الله تعالی
متوجها الی جهة الکعبة الشریفة الله اکبر بعده دوگانه دو رکعت به نیت ایصال ثواب روح پر فتوح حضرت
پیران پیر رضی الله عنه بدین نیت نویت ان اصلی لله تعالی رکعتی صلوة هدیة الروح غوث الاعظم حضرت
شیخ عبد القادر جیلانی تقربا الی الله تعالی متوجها الی جهة الکعبة الشریفة الله اکبر بعده دو رکعت
نماز جهت حفظ ایمان در هر رکعت بعد فاتحه بجای اخلاص پنج پنج بار این آیه ربنا لا تزغ قلوبنا
بعد اذ هدیتنا وهب لنا من لدنک رحمة انک انت الوهاب و دو رکعت دیگر به نیت حفظ ایمان بخوانند
در رکعت اولی بعد فاتحه اخلاص هفت بار و یکبار سوره فلق و در رکعت دوم بعد فاتحه اخلاص هفت بار سوره ناس

یکبار بخواند و بعد از نماز عشا بنابر کشایش رزق هر دو جهان صدبار یا فتاح بخواند و معنیش در دل تصور کند
که خواندن هر اسم از اسمای الٰهی بے تصور معنیش هیچ سود و نفع ندارد اما اوّل و آخر درود و بعد نماز
عشا جهت کشایش رزق هر دو جهان یکبار افتح رزقی یا فتاح و صدبار هو الحق هو الباسط بخواند و معنیش
در دل تصور کند این اسم این ذره خاکسار را از عالم باطن بالهام ربانی رسیده است بعده صدبار لاحول الخ
اول و آخر درود شریف بعده سوره مزمل بدین ترتیب بخواند که اول ده مرتبه درود بخواند بعده یکبار ایت الکرسی
و سه بار استغفر الله الذی لا اله الا الله و هو الحی القیوم و اتوب الیه بعده معه اعوذ و تسمیه سه بار سوره
مزمل بخوانند اما در هر بار اعوذ و تسمیه خوانده باشد هر حاجت دینی و دنیوی بر آورده واند بعده چون بخواب
رود صدبار درود بر سرور کائنات بفرستد بعده صدبار لا اله الا الله الحلیم العظیم و بست و پنجبار اخلاص
ده بار سبحان الله و الحمد لله و لا اله الا الله و الله اکبر و بعده کلمه طیب بسیار خوانده بخواب رود و گاه گاه
بدین ذکر نیز مشغول شود که این ذکر را ذکر خواص میگویند تاثیر عظیم و فائده جزیل دارد جانب راست بگوید
حق جانب چپ حق پیش گوید حق و بر دل ضرب حق و بوقت ذکر آنچنان خیال کند که راست و
چپ و پیش و در دل بجز حق است هیچ موجود نیست این ذکر نافع تر و مفید تر است و هر که این ذکر مشغول
شده بے سود و بے نصیب نمانده است مقصود حاصل شده است بکرم الله تعالی و دیگر ذکر بزبان
هندی از شیخ فریدالدین گنجشکر منقول است این ذکر نیز مشغول باشند راست بگویند او نهاتو و چپ بگویند او نهاتو
و پیش بگویند او نهاتو و در دل ضرب کنند انهاتو - این چهار ضربیست بگفتن این ذکر در دل ذوق
آید یک ضربے بدین طریق - انهان تو - انهی هی - این ذکر به زبان هندی بسیار ذوق بخشد
و اثر عظیم دارد و حضور تمام دهد باید که ناغه نکنند و اگر در آخر شب صلوة التهجد بدین ذکر مشغول باشند و
در روز نیز اگر جاے خالی از اغیار یابند کمال نفع دهد و در هر روز از خواندن قران غفلت نکنند یک
سیپاره کم یا بیش بدین وطیره میخوانده باشند و آنکه گفته و نوشته شده است استقامت و مداومت نمایند
اما بغفلت نباید هر که استقامت نکند و مواظبت نه نماید تقصیر آنکس است نه تقصیر این فقیر و ریا و قصد
شهرت نکنند چون ریا و شهرت دخل یافت همه فاسد گشت و السلام علی من اتبع الهدیٰ تمت رساله

عمل الیوم واللیل از سید محمد کالپوی قدس سره

حالا میگویم که فی زمانه پابندی اوقات موافق رساله هذا متعسر و دشوار است وجه ظاهر لاحاجة لبیانه مختصر
میتوانیم باید که حتی الوسع بران عمل نمایند تا هم خالی از فائده نخواهد شد بعد استقامت صلوة فریضه اکثر
بجماعت خواه اکثر بجماعت چنان روش اختیار کنند که خود را عادی صلوة تهجد کنند که آن اهم از مهمات
این راه است و ازان وقت تا طلوع شمس صلوة اشراق ادا کرده چیزے از اوراد لسانی خوانده تا آنکه
چهار گهڑی یوم برآید. انگاه صلوة چاشت خوانده متوجه باکساب امور معاش شود تا آنکه قریب دو پهر آید
چیزی تناول کرده قیلوله کند بعد قیلوله از صلوة ظهر فارغ شده چیزی از قران و درود خوانده باز طلب قوت لا یموت قصد تا آنکه وقت عصر آید
نماز عصر متوسط وقت خوانده باز متوجه بسبق باطن باند تا آنکه مغرب آید نماز مغرب ادا کرده صلوة اوابین خوانده باز متوجه به اهل و عیال خود شود تا آنکه
عشا آید نماز عشا خوانده چیزے خورده با وضو درود گویان بخواب رود و اگر صلوة تهجد ممکن نباشد تا اول وقت
صبح برخیزد و بجا آرد و آنچه که نوشته ام درین زمان اهم بس است لا قول مرشد ما است که ضبط وقت
بین العصر والمغرب از متعسرات است حتی الوسع به نباه آن بپردازد **نور ۲** - ذکر الله چندان کن که دیگران
ترا مجنون دانند اگرچه افراط در جمله امور بفحوای خیر الامور اوسطها خوب نیست مگر در ذکر الله رخصت و اجازت است
ورد فی الحدیث اکثروا ذکر الله حتی یقولوا مجنون این حدیث در کتاب معجم الطبرانی الکبیر و عمل الیوم واللیل
لابن السنی بروایت معاذ بن جبل رضی الله تعالی عنه مروی است **نور ۳** - ریا در عبادت مکن که
محیط اعمال است بلکه بر دیدن و نا دیدن کسے اصلا التفات مکن ۵ اگر روی طاعت ترا دیدنست
اگرچه ملت نه بیند رواست خالصا لله کنی هر چه کنی که همین مقصود است و بس بلکه عبادات نافله
خفیه بهتر از جهریه **نور ۴** - مقامات لغزش و ذلت این راه مراحل سلوک را هفت قسم اعراض
یعنی اندگی روگردانی طالب از مطلوب این در مرتبه اول است حجاب یعنی درمیان طالب و مطلوب
پرده حائل شود که طالب مطلوب را نه بیند این در مرتبه ثانیست - تفاضل یعنی درمیان طالب و
مطلوب جدائی این در مرتبه ثالث است سلب مزید یعنی نسبت طالب که با مطلوب حاصل بود
بسیار رو بکمی آرد یعنی سلب شود این در مرتبه رابع است - سلب قدیم یعنی سلب نسبت از اصل

در از گذشت و میگذرد این ورمرتبہ خامس ست تسلی یعنی مطلوب را طلب طالب تسلی شد و بادی کاری نماند
طلب کند یا نکند این درمرتبہ سادس ست عداوت درمیان طالب و مطلوب دشمنی پیدا آید و طلب کرد نش
مکروہ دارد این درمرتبہ سابع ست معاذ اللہ من ذلک الغضب و الخذلان مرتبہ اخیر را علاجی نیست خوف
سلب ایمانست و چون تدارکے درمیان واقع نشود شدہ شدہ بمرتبہ اخیر میرسد پس باید کہ از اوّل فکر
کند تا نوبت اخیر نیاید ورنہ خسر الدنیا و الآخرہ ذلک ہو الخسران المبین نصیب گردد۔ اللّٰہم احفظنا اللہم احفظنا
اللہم احفظنا **نور ۵** ۔ بر کشف حالات آئیندہ خود اعتبار نکند تا آنکہ مطابق واقع نشود و نہ بر خلق عرض
کند تا کہ در صورت خلاف وقوع کذاب مشہور نشود زیرا کہ شان ایزدی بر یک عنوان نیست کل یوم ہو فی شانٍ
آنوقت کہ ترا معلوم شدہ بود ممکن کہ ہمان صحیح و درست بود حالا شان پروردگار از لطف بقہر یا از قہر بلطف
آمد و بر عکس معلوم تو وقوع یافت پس تو بوجہ اظہار آن نادم و منفعل شوی و کذاب قرار یابی و موجب تشنیع
کردہ شوی این پند حضرت غوث اعظم است و اللہ اعلم بالصواب و الیہ المرجع و المآب **نور ۶**
چندان بخور کہ زندہ مانی و عبادت کنی بجنید آنکہ رنجور شوی حکیمے بجای رفت و یکسال طرح اقامت
انداخت کسی بیمار نشد نا چار بوطن واپس آمد مردمان پرسیدند چرا واپس آمدی گفت ضرورت قیام خود
ندیدم زیرا کہ مردمان آنجا بوقت خوردن لحاظ میدارند غلبۂ جوع را کہ چون گرسنگی غالب میشود میخورند
و نخور با قیست کہ دست از طعام کشند بدین سبب بخور نمیشود و بعض مورخین این نقل را بعہد اقدس
حضور سید عالم صلی اللہ تعالی علیہ وسلم نسبت کنند و گویند باد شاہی از بادشاہان روم این حکیم
حاذق بنا بر معالجہ اصحاب کرام بطور ہدیہ فرستادہ بود این حکیم تا یک سال ماند چون کسی رنجور نشد واپس
رفت و این حالت و عادت صحابہ کرام بعرض رسانید ہمہ حضار مجلس در حیرت آمدند و بخوبی اسلام
اعتراف آوردند **نور ۷** ۔ مدام با وضو باشی تا روزی کشادہ شود و اگر مداومت میسر نیاید تا اکثر
اوقات ہمچنان کن و اگر این ہم بدست نیاید آخر کم نماز ان کہ پنجگانہ وضوی تازہ کن و اگر کسی بعلتی

این ہم نتوانند تا قدرت و طاقت خویش عمل ارو کہ باعث برکت و ترقی رزق ہست **نور ۸** - از سوء خاتمہ خائف باش و آن دو قسم ست قسمی آنکہ معاذ اللہ سلب ایمان شود دیگر آنکہ در خیال و محبت دنیا بمیرد یعنی دم اخیر محبت مال و متاع و زن و فرزند یار و دوست و احباب دنیا در خیال باشد ہمین مراد از دنیا ست این ہم قسمی از سوء خاتمہ ست در ہر صورت گنہگار میرد پس چندے از ینخیال سختی بیند بعدہ نجات یابد خاصان خدا از ہمچنین سوئے خاتمہ ہم می ترسند تو چہ چیز ہستی کہ بیفکر نشستہ اللّٰہم احفظنا من کل الشیاطین بجاہ سید الکونین سیدنا محمد صلی اللہ علیہ وسلم و بحرمتہ ولیک الغوث الاعظم آمین **نور ۹** دو شیطان انداز ذریات ابلیس لعین چون انسان بالغ میشود ہر دو می آیند در قلب وی مستقر میشوند یکی از ایمان در عقائد ایمانی خدشہ با پیدا میکند و خطرہ در دل می فگند کہ بخدائی نادیدہ چگونہ ایمان آوردی کہ او نیست جائز ست کہ دو یا زیادہ باشند بلکہ ہمچنان باید زیرا کہ تدبیر ہمچنین عالم وسیع از یکی چگونہ اصلاح پذیرد و انبیا را نادیدہ چگونہ تصدیق کردی ممکن ست کہ ایشان بنا بر عظمت خویش چنین دعوی کردہ باشند و معجزات چیزی نیست از جادوگران ہمچنین افعال صادر میشوند شاید ایشہم از ان جنس باشند و ملائکہ نادیدہ را چرا تسلیم کردی کہ ایشان بر تدابیر عالم مامور اند و ہمچنین خطرات و وسواس عقائد اسلامی می اندازد و دیگرے در فروعات دین مثل نماز و روزہ وغیرہ شک و وسوسہ پیدا میکند یعنی میگوید کہ نماز ادا نشد فلان رکن فراموش شد وضو صحیح نشدہ مسح نکردہ یا قعدہ چہ میکنی این رکعت اول یا سوم ست در روزہ نیت نکردی یا آب از حلق فرو رفت ہمچنین دیگر مزخرفات در دل می آرد ازین سبب انسان در وہم می افتد حتی کہ مجنون میشود و بعضی را معاذ اللہ بالحاد و زندقہ نوبت میرسد اللّٰہم احفظنا عن شرہما لیس الناس را باید کہ بہ اقوال و خطرات این ہر دو دشمنان عمل نکند بلکہ بخلاف آن کنند اگر او شب گوید آنرا روز و اگر روز گوید آنرا شب دانند تا پشیمان شدہ روند ہا دست این ہر دو دان ہمچنان کہ با لتفات و خوض و تردد چیرہ میشوند با عراض و رد گردانی و توجہ بذکر الٰہی دور و خیرہ میگردند

پس وقتیکہ وسوسہ در دل آید داندکہ از من نیست بلکہ کسی دیگر در دل آمدہ اینچنین
میگوید و مراد دفع آن بے مدد خداے قدرت نیست من ہمان بندہ گردن نہ و فرمان پذیر
و ایمان گزین خداے خودم کہ بودم این تصور دیدہ بردین خود مضبوط ماندو و عبادت جیست
و چالاک انگاہ از شبہہ ایشان نجات خواہد یافت و خراب و برباد نخواہد شد و لا حول
و لا قوۃ الا باللہ العلی العظیم **نور ۱۰** ۔ وصول اللہ نہ بذکر و شغل و غیرہ است نہ طریق او
منحصر بانہا طرق بسیار اند و بیرون شمار چنانکہ گفتہ اند طرق الوصول الی اللہ بعدد
انفاس الخلائق پس بہر نوع و بہر طور کہ میسر باشد و جمعیت خاطر بان دست دہد
و قرا ہمون ذکر و شغل ست ہمان را طریق وصول دانی و کار رانی واند مثلاً اگر کسے را
اینمعنی از مطالعہ کتب دین میسر آید و جمعیت باطن پیدا شود و برای آنکس ہمین مطالعہ
ذکر و شغل ست و اگر کسے را از صحبت صلحا میسر آید ہمین صحبت مرا ورا ذکر و شغل ست
و علی ہذا القیاس چنانچہ علما فرمودہ اند لیس فضل الذکر منحصراً فی التہلیل و التسبیح بل
کل مطیع اللہ تعالے لہ فی عمل فہو ذاکر این فائدہ حسب تعلیم شیخ خود نوشتم
ہکذا ان ولی سنی رضی اللہ تعالے عنہ **نور ۱۱** ۔ اختلف المشائخ فی المقام و السفر
فاختار قوم اقامۃ الوطن واختار آخرون سفر البلاد فما الحکمۃ فیہ قال مشائخنا
رضی اللہ تعالے عنہم ان ذلک لیس بابد بنابل بامر اللہ تعالے والہامہ ویختلف ذلک
باختلاف الاحوال فان کانت الہدایۃ للمخلوقات وافاضۃ الخیر علیہم اکثر فی السفر فالسفر اولی فی حقہ
وان کان عکسہ فالحضر اولی من السفر وان کانت الہدایۃ فی السفر والحضر علی السواء فالحضر
ایضاً اولی من السفر لان فی الحضر جمعیۃ زائدۃ بمقابلۃ السفر فلہذا کان شیخی و مرشدی
السیدی الشاہ آل الرسول الاحمدی رضی اللہ عنہ ترک الاختیار فی ذلک الی وقال

لی لاحملک علی الاقامۃ ولا اضیق فی ذلک الامر علیک بل اترک الخیرۃ فیہ بیدیک لانی اعلم
حال اہل قرابتک فانہم کلہم یعادونک ویعاندونک فمنہم من یظہر ومنہم من یضمر اللہم الا شرذمۃ
قلیلۃ منہم ہم من الموافقین فالباقون ان غبت عاد وک وان حضرت اذوک ولا تیسر کونک
تقیم ببلدک فان لا اکرہک علی اقامۃ بل لک الخیار فیہا وفی ترکہا ہکذا سمعت من جدی

نور ۱۳ — اوقات شبانہ روزی بایں طور مقرر کند کہ پاسی از شب باقی ماندہ برخیزد
وفوراً بغیر کلام دیگر کلمہ طیبہ بخواند بدیں توجہ کہ دل ہمیں وقت بیداری از خواب پاک
وصاف میباشد از جملہ کدورات نفسانی وشیطانی پس چون بذکر کلمہ منقش شود کلمہ استقرار
یابد ورنہ بعد ساعتی خطرات مذکورہ باز داخل شود خواہند شد وتاثیر ذکر کلمہ ہم برباد رود ونقش
پذیر نخواہد شد پس باید کہ کلمہ طیبہ خواندہ از بستر برخیزد تا دل سالک بذکر الٰہی منور شود
بعدہ از طہارت واستنجاء ووضو وغیرہ فراغت کردہ نماز تہجد ادا کند وآن دوازدہ رکعت
بہ شش سلام ست در ہر رکعت اخلاص بعد الحمد سہ بار خواندن بعدہ بذکر وشغل
ومراقبہ موافق تعلیم مرشد خود متوجہ شود تا آنکہ صبح صادق بدمد آنگاہ باز تجدید
طہارت کردہ نماز صبح در مسجد با جماعت گذاردہ کلام نکند ومتوجہ باطن خود شود تا آنکہ
آفتاب بقدر رمح برآید آن وقت نماز اشراق ادا کند کہ آن ہم چہار رکعت بدو سلام ست
ودر ہر رکعت اخلاص بعد الحمد سہ بار بعدہ چیزی از اوراد ووظایف لسانی معمولہ
خاندان خود در مکان قیامگاہ بخواند چون ربع یوم تمام شود یعنی پاسی از روز
بگذرد آنگاہ نماز چاشت کہ ہم چہار رکعت بدو سلام ست ودر ہر رکعت اخلاص بعد
الحمد سہ بار ادا کند بعدہ بدرگاہ معلی حاضر شدہ وظیفہ آنجا خواندہ ثواب
بارواح بزرگان ہدیہ کند بعدہ بکار دیگر مثل درس وتدریس یا کسب وریاضت

ومزدورے ونوکرے بروجہ حلال باشد متوجہ شود چون نصف النہار برآید
انگاہ چیزی از قوت لایموت تناول کردہ قدری بخسپد تا کلالت شب بیداری دور شود
من بعد اوّل وقت از قیلولہ برخاستہ طہارت وضو وغیرہ کردہ نماز ظہر با جماعت ادا نمودہ تلاوت
قران شریف اقل یکپارہ وربع و دلائل الخیرات وحصن حصین کند وقدری متوجہ درس تدریس
حدیث وتفسیر علوم دینیہ گشتہ جزوی کار بار دنیاوی کردہ وقت عصر از نماز عصر معہ جماعت فراغ
حاصل کردہ تکلم نکند لاحیاء ما بین العصر والمغرب کہ صبح عاشقان ہمین ست و انچہ کہ ممکن باشد
از سبق باطنی غافل نماند متوجہ قلب باند و ذکر و شغل کردہ باشد تا آنکہ آفتاب زرد شود و قریب الغروب
رسد انگاہ بر بطالت اوقات آن یوم تاسف خوردہ حسرتہا بردو بگوید کہ تمام روز بآخر رسید ہیچ
طاعت وعبادت اللہ جل جلالہ نکردم وگریہ کند بشرطیکہ کیفیت آمدہ باشد وجہد کند کہ آورد نباشد
وبہ ریا نرسد زان بعد نماز مغرب بجماعت ادا کردہ صلوٰۃ اوابین کہ شش رکعت بہ سہ سلام ست بعد
الحمد اخلاص سہ بار بہ نیت ارسال ثواب بارواح مرشدان طریقت خود بگذارد زان بعد بخانہ خود آید و
تفقد اہل وعیال خود کند کہ عادت نبی ما بود صلی اللہ علیہ وسلم بعدہ اگر طالب علم ست بمطالعہ کتاب
توجہ کند بعدہ عشا با جماعت ادا کردہ چیزی از قوت لایموت تناول کردہ با وضو کلمہ و درود گویان
بخواب رود بعدہ باز چون بیدار شود ہمین طور بجا آرد مداومت این اوقات بنا بر تصفیہ باطن ضرور
می باید و از فقیر حسب ارشاد شیخ خود از عمر نہ سالگی تا دہ سال کامل پابند این اوقات ماندہ ست
نور ۳۱ ۔ بعد ظہر تلاوت قران شریف بقاعدہ فہمی بشوق یا بقاعدہ دیگر و قراءۃ منزل
حصن حصین وحزب و دلائل الخیرات ضرور بجا آرد کہ درین وقت عادت بزرگان ما بود
و اقل درجہ تلاوت قران یکپارہ وربع ست و درس تدریس کتب و حدیث وتفسیر وغیرہ ہم درین وقت
یعنی بعد ظہر معمول بود معادی شود **نور ۳۲** ۔ خواندن فاتحہ تمامی شجرات خاندان خود بالخصوص

شجره که دران مرید باشد بطور عادت گیرد اوّل درود غوثیه اللّٰهم صل علی محمد معدن الجود و الکرم و آله
وسلّم یازده بار بفاتحه و آیة الکرسی یک یک بار و اخلاص معه بسم الله هفت یا سه بار و درود شریف
مذکور نیز هفت یا سه بار خواند ثواب اینهمه قرأت نام بنام مرشدان سلسله اهدا کند و بعده سلامتی مرشد
خود خواهد و اگر زنده بود و رنه نام او هم شامل کرده فاتحه دهد و دعای خیر بحق خود بوسیلهٔ هولاء الاولیاء
الکرام از و تعالی بخواهد و این فاتحه بعد فجر یا مغرب معه ضم ثواب و این ضرور بجا آرد **نور ۱۵** -
درینجا بعض اوراد و اشغال و تسبیحات مخصوصه خاندان برکاتیه بنا بر متوسلان اینخاندان عالی
مینویسم که بروی عمل نمایند که قلیل المحنت و کثیر المنفعت اند **نور ۱۶** - یکی از انها پنج گنج صغیر است
بعد هر نماز خواندن معمول ست بعد نماز صبح یا عزیز یا الله - بعد نماز ظهر - یا کریم یا الله - بعد عصر
یا جبار یا الله - بعد مغرب یا ستار یا الله - بعد عشا یا غفار یا الله - هر یک صد بار - **نور ۱۷**
دوم پنج گنج کبیر بعد نماز صبح یا حی یا قیوم لا اله الا انت سبحانک انی کنت من الظالمین یکصد
و یازده بار اول و آخر درود شریف سه سه بار بعده آیه فاستجبنا له و نجیناه من الغم و کذالک
ننجی المومنین یازده بار بعد ظهر یا حی یا قیوم برحمتک استغیث یکصد و یازده بار درود شریف
سه سه بار بعد عصر حسبنا الله و نعم الوکیل یکصد و یازده بار درود شریف سه سه بار بعد مغرب - رب انی
مسنی الضر و انت ارحم الراحمین یکصد و یازده بار درود شریف سه سه بار بعد عشا و افوض امری
الی الله ان الله بصیر بالعباد یکصد و یازده بار درود شریف سه سه بار **نور ۱۸** - سوم از انها
اوراد خمسه ست اعلم ان الوردین الاولین هما الاولان من الکنزین الکبیرین فلیثبتا بهما
و لیجمع بین النیتین اعنی نیتی الکنز و الورد و انذکر الثلثة البواقی (فالاول) فسهل یا الٰهی
کل صعب بحرمة سید الابرار سهل مائة و احدی عشرة مرة مخاطة بالصلاة ثلثا (والثانی)
اللهم مددی من عندک مددی و علیک معتمدی عشرا و ناد علیا مائة و عشرا او ختامه یا ابا الغیث

اغثنی و یا علی ادرکنی بمحمد و عترته الطاهرین عشر احاطته کذلک یا شیخ عبد القادر شیئاً للہ مائۃ

احد عشر مرۃ تحاطا (و الثالث) صلاۃ القادریۃ اللہم صل علی محمد معدن الجود و الکرم و آلہ

وسلم ثلثۃ و ایضاً یواظب فی ذا الوقت علی ہذہ الصلاۃ بعد المحاط مع الصلاۃ الاویسیۃ ستین

مرۃ اللہم صل علی محمد بعدد ما عندک من العدد فی کل لحظۃ و لمحۃ من الازل الی الابد و آلہ و سلم

نور ۱۹ - چہارم از آنہا اشتغال خمسیۃ و آن انیست خمسۃ بعد خمس و کل ذلک فی النفس

ما بہا للسان غیرہ کلہا احدی عشرۃ مرۃ تعقب بعد السلام من دون تخلل کلام و تقدیم الدعا

النسب فاذا فرغت فانصب فبعد الفجر ترفع شطر الہیللۃ الثانی فی النفس المستنشق من القلب

النیلفری الی ام الدماغ رافعا معہ راسک و ترسل الشطر المثبت فی النفس المرسل بالعکس

خافضا راسک و تضرب ہنالک ضربا خفیا (و بعد الاولی) محض المثبت مقسوما کذلک علی شطریہ

فالاول لام التعریف و الثانی من لام جوہر الکلمۃ الی الآخر معہ تسکینہ من دون اظہار الضم

(و بعد الوسطی) مجرد العلم الاکرم منقسم کذلک علی المعروف و المعروف مع السکون المذکور

(و بعد المغرب) کذلک لکن باظہار الضمۃ و اشباعہا (و بعد العشاء) مثل الفجر و اضعا الضمیر

موضع المظہر و اقفا علی الواو **نور ۲۰** - بعد ہر فریضہ بر عایت شجرہ چشتیہ یازدہ یازدہ بار

ضرب نفی و اثبات دو ضربی بجہر باید کرد بدینطور لا الہ از ناف باواز بلند بر دارد و بدماغ برد از انجا

الا اللہ در ہمہ زیرین فرود آورده باواز بلند بقوت تمام بر دل ضرب دہد بعدہ دعا خواند اینہم

معمول بزرگان مارہرہ بود و حالا ہم گم شد انا للہ و انا الیہ راجعون **نور ۲۱** - بعد اشراق

یک وقت در حویلی سجادگی دعا حرز یمانی و یکبار دعا حزب البحر و چہل اسما بطور خمسہ ہم

از لوازم داند و در درگاہ بھیبورہ بنابر ایصال ثواب بارواح طیبہ بزرگان و نود و نہ نام باری تعالیٰ

و ننی و سہ آیت حروف تہجی معہ موکلات بخوانند و چہل اسما در درگاہ ہم خواندن خوب است و درود

غوثیه کلان و درود مستغاث هم بخوانند **نور ۲۲** طریق بیعت گرفتن و طالب نمودن بیعت چنین
چون طالبی پیش آید و برای مریدی استدعا کند اول ببین که قابل بیعت هست یا نی اگر شرائط بیعت
یافته شود از وی بپرسد که پیش ازین بر دست کسی بیعت کرده یا نه اگر گوید که الی الان نکرده ام پس
حال آبا و اجداد وی بپرسد که در کدام خاندان منسلک شده می آیند آنچه او گوید در همه خاندان اگر
اجازت داشته باشد مرید کند و اگر خود را اجازت ان خاندان نباشد از وی عذر کرده بپرسد که
مرا باین خاندان اجازت نیست سوا آن به فلان فلان خاندان اجازت میدارم اکنون تو بگو کدام
خاندان مرید خواهی شد پس آنچه او گوید در همه خاندان او را منسلک کند شخصی برای بیعت نزد
مرشد ما آمد حضور از وی مصافحه کرده فرمودند که من ترا مرید نخواهم کرد تو از خاندان صابریه
هستی و مرا دران خاندان اجازت نیست و از مخدوم صابر صاحب درین کار حجابم خواهد بود
او گفت من با حدی سوای حضور مرید نخواهم شد آنگاه او را مقیم داشتند بعد سه روز فرمودند بیارید
ان طالب را چون حاضر آمد فرمودند اکنون بیا مرید میکنم که مرا از مخدوم صاحب اجازت شد این حکایت
از جد خود شنیده ام و درین شک است که در کدام سلسله مرید فرمودند آیا در صابریه یا قادریه
بالجمله چون بیعت گرفتن خواهد اول حکم غسل فرماید بعده دوگانه توبه ادا کند در هر رکعت بعد الحمد
سه بار سوره اخلاص بخوانند و بعده تا ختم بیعت هیچ سخن نکند و قدری شیرینی چندانکه او را مقدور
باشد بحضور شیخ آورده بر قدم صدق استاده ماند شیخ بران شیرینی فاتحه بزرگان سلسله اداء
دعای استقامت بحق مرید خود کرده او را بنشاند و دست او مثل مصافحه بگیرد و بسم الله و کلمه طیب
و کلمه استغفار و یا الله از وی بگویاند من بعد توبه از معصیت بزبانی که او داشته باشد بکناند
باز بمقراض دو سه موی پیشانی او تراشد که رسم سلف است من بعد دو بار از دست خود شیرینی
بوی دهد و تاکید کند که خود خورد و دیگران را ازان حصه ندهد اینست طریق مرید کردن۔

نور ۳۲ - اگر کسے بجای دیگر مرید باشد مریدش نکند طالب کردن مضائقہ نیست در طالبی
قید شیرینی و دوگانہ و مصافحہ نیست صرف فاتحہ آن سلسلہ کہ دران طلب میکند خواندہ اجازت دہد
کہ سلسلہ را بخواند و دو سہ بار تیمناً و تبرکاً کلمہ طیبہ و استغفار و یا اللہ بگویاند من بعد حسب استعداد شغل ذکر
نفی و اثبات و اسم ذات اورا تعلیم کند کہ ابجد اول ست و تاکید نماز و روزہ و استقامت بر شریعت
مرید و طالب ہمہ را بطور نصیحت کردہ باشد فائدہ تجدید بیعت مکرر خواہ شدہ کہ در جائز نیست
اما اگر ضرورتے شدید باشد آنگاہ مضائقہ ندارد چنانچہ قدماء درین بارہ ممانعت شدید کردہ کہ
بلا ضرورت با شیوخ دیگر بیعت نکند چنانکہ گفتہ اند شرط ششم از کتاب سلوک در شرائط بیعت آنکہ پیر
مریدان خود را نگذارد کہ با شیخ دیگر نشینند و نہ با مریدان شیخ دیگر صحبت اختیار کنند بجہت آنکہ ممکن ست
کہ ہوای این مرید مخالف ان یک باشد و بر مشائخ لازم کہ مخالف ہوای مرید فرمایند چونکہ با ہمدگر
باشند و نشینند و ہوای شان مخالف ست و امر شیخ شان برخلاف ہوای شان پس
بر یکے امر شیخ دیگر را موافق ہوای خود باید بالضرورت میل کنند و این میل پیش این طائفہ ارتداد
معنوی ست و این ارتداد بحکم طریقت موجب بعد و قطعیت ست چون میل شیخ دیگر گیرد شیخش از
نظر ساقط شود در صحبت شیخ دوم میل کند و ملازمت اختیار کند و اگر این شیخ نیز از ارباب حقیقت ست
بموجب مقام شیخوخیت ہمان چیز امر کند کہ شیخ اولش فرمودہ بود و چون فرمودہ او را مخالف
ہوای خود باید باز بشیخ خود رجوع کردہ معلوم شد کہ صادق نبودہ است پس نفرمودہ مثل شانهم
کہ ازینجا راندہ و ازانجا ماندہ خوار و بیکار و سرگردان ذہب مع الذاہبین الی سجین الطبیعة وبیحالہ
نعوذ باللہ من ہذہ الفتنۃ والخذلان (سوال) تجدید بیعت شیخ دیگر جائز ست یا نہ (الجواب)
حاصل بیعت با شیخ کامل اگر باحسن وجہ بحصول انجامید حاجت تجدید بدیگرے نیست یعنی اگر
از بیعت شیخ اول سکون با تمام رسید یعنی مرتبہ فنا و بقا میسر شد چہ حاجت ست کہ تجدید کند و اگر چنین نیست

اختیار بدست خود است **نور ۲۴** — پیر و مرید اگر باهم یکجا بنشینند مریدان باادب تمام خود
را دارند و پیر هم وقار خود نگاه دارد و کلمات فضول و لایعنی و بے تکلفی نکنند و زیاده اختلاط هم
روا ندارد و ورنه پیر در نظر مرید حقیر خواهد شد و عظمت و هیبت و جلالت و قدر و منزلت پیر در حفظ
نخواهد ماند و فائده مریدی بر طرف خواهد شد این قسم مریدان را ازین قسم پیران هرگز بسبب بے تکلفی
کشودی نشود ازین جاست که نصیحت شوهر در حق زن آن فائده نمی بخشد لهذا بیعت زنان با شوهران
خویش باوجود عدم موانع پسند نداشته اند **نور ۲۵** — طریق توجه دادن معمول خاندان
قادریه اینست یلزم المرشد صرف الهمة بکلیتها الی قلب المرید و باهره باسناد رکبتیه الی
رکبتیه مع غمض عینیه و التوجه الی القلب متخیلا فم قلبه علی قلبه بحیث لا یخطر بباله خطرة ملتجیا
الی الله بخشوع تمام حتی تمکین نور الذکر و یترشح فی قلب المرید جاذبا قلبه بالقوة الباطنی الی
نفسه مستمدا من ارواح اکابر الطریق فی هذا التصرف حالا و مالا این فائده بدست خاص حضرت
اچهی میان صاحب رحمة الله علیه نوشته است از انجا نقل نموده شد **نور ۲۶** — زن اجنبیه
به بیعت از محارم نشود و خلوت با او هیچ دیگر اجتناب حرام بود و در دیدن روی شیخ یا دیدن شیخ
رویش را نیز همان حکم ست که دیگر زنان بیگانه را پس نباید که روی همدگر ببینند و اگر برای شغل
برزخ تصوری در کارست هم نه ببینند و نه عکس رویش در آب و آئینه و تصویرا و بلکه صورتش در آئینه
خیال مشابه صورت پدر یا برادر حقیقی و غیرهم یکے از محارم خویش تصور نموده برزخ درست سازد
این ست طریق سلامت والله تعالی اعلم روزے بحضرت شیخ خود عرض نمودم که مر اشغال
وغیره از آخرین شغلها تعلیم فرمایند که این دو شغل در دو باید کرد که مرشد ما را از همین دو شغل
آخر مرتبه سلوک ختم شده بود الاول اللهم صل علی محمد و آله ترفع الجملة الا العطف من الفلو
الی المدوری و تنزل بالعطف الی الصنوبری فتضرب به علیها ضربا خفیا و الثانی تکتب

فی فوادک بیراع القبور ابیض نورا بینا کالدائرة وتجعلها نصیب عینیک کانک تراہا

نور ۲۷ - بنا بر استقامت قلب در راہ سلوک بعد ہر فریضہ یازدہ بار بخواند یا اللہ یا رحمن یا رحیم دل ما راکن مستقیم بحق ایاک نعبد و ایاک نستعین خاطر از عنایت بغایت شیخ ما بود کہ بوقت نصف النہار در حویلی سجادگی برای قیلولہ تشریف مید اشتند آنوقت عرض نمودم کہ چیزے بفرمایند تا از وظائف لسانی حرج در شغل قلبی واقع نشود این دعا تعلیم فرمودند در آخر سنہ ۱۲۶۱ ہجری یا در اوائل سنہ ۱۲۶۲ ہجری این عمل تعلیم شدہ بود

نور ۲۸ - از اہل خاندان فقیر اگر کسے را توفیق الٰہی رفیق شود و شوق این راہ دامنگیرد او را باید کہ در خاندان و سلسلہ خود داخل شدہ کہ بفضلہ تعالیٰ فوز و نجات را مسلک صحیح و درست است بنا بر تعلیم خود عمل بر رسالہ معمول حضرت سید محمد کالپوی رحمۃ اللہ علیہ کند و ہمچنین بمطالعہ کتاب مستطاب کاشف الاستار تالیف شریف حضرت جدی سیدنا شاہ حمزہ نور اللہ مرقدہ و رسالہ چہار انواع دعوات ہندی وغیرہ از رسائل صاحب البرکات قدس سرہ و رسالہ تربیت مریدان مولفہ حضرۃ سیدنا آل احمد عرف اچھے میان صاحب قدس سرہ کردہ مطابق آن در سلوک کاربند و بفضلہ تعالیٰ از علم باطنی بہرہ وافی خواہد یافت حاجت تلاش شیخ دیگر نخواہد شد انیفائدہ ہم از وصایای فقیر قابل لحاظ و یاد داشت است مہمل و معطل نگزارند

نور ۲۹ - اگر او تعالیٰ بندہ را بنوازد و بدرجہ اعلیٰ برساند بندہ را باید کہ شکر مولیٰ جل و علی بجا آرد و از حد خود پاے بیرون نہد بمثل مشہور آیاز قدر خود بشناس و در خلق خود را باعزاز و نمایش ظاہر نکند بلکہ آنچنان داند کہ خلق او را ذلیل و مبتذل دانند آنگاہ بندہ بندہ خواہد شد ورنہ ہمان آش در کاسہ موجود است و از ینجا حکایتی مناسب اینحال بنظر آمد بتسطیر می آرم در ...لیشی برای ملاقات ... لیش ... شدہ

رفت چون بمنزل گاه درویش آمد گفت السلام علیکم آن درویش جواب داد وعلیک السلام
ایها الظالم رعنا گفت مرا ظالم رعنا از کجا گفتی گفت ظلم تو اینست که حیوانی که پشت او حق تعالے
از بار آزاد کرده است تو بران نشستی و بار نهادی و رعنائی تو نمایش تست مر خلق را **نور ۳۰**
شغل دونیم که از اسرار خاندان ست بقلم می آرم گو دلم رخصت نمی دهد که عزیز الوجود ست و سوای
خاندان مارهره جای دیگر یافته نمیشود لیکن بخیال آنکه دانندگان رفتند مبادا کتمان باعث اضاعت
باشد بنوک خامه می آرم تا بعد فقیر یادگار ماند بدانکه این شغل کثیر المنفعت قلیل المحنت ست وانما
سمی دونیم لترکبه من شغلی الفجر والظهر وشطر العصر من الاشغال الخمسة هکذا افاد جدی و مرشدی سید الشاه
آل الرسول الاحمدی نور الله مرقده و ما هو الا ان تأتی اولا بشغل الفجر ثم الظهر ثم العصر مع قطع الهاء
وعن هذا صار دونیم ثم منهم من یضرب علی الصنوبری والاصوب هو الضرب علی النیلوفری لیکون
مطابقا لما فی الاشغال الخمسة اذ هی اصل لهذا و منها اخذ کما تری **نور ۳۱** - روزی حضرت
ما میفرمودند که از والد بزرگوار خود پرسیدم که آن کدام پنج ترکیب ست که مخصوص بخانوادهٔ ما ست
مرا باید آموخت فرمودند پنج گنج صغیر و کبیر و اوراد خمسه و اشغال خمسه و شغل دونیم و نسخهٔ کیمیا وقتیکه
سه یوم بی آب و دانه بگذرد و آنگاه تیار کرده قوت لا یموت حاصل کند پس هر چهار ترکیب اسرار به
محفوظ ذهن خود کردم و نسخهٔ کیمیا را گذاشتم و احتراز کردم بلکه کان لم یکن و نسیا منسیا نموده و باره
ذکرهم نکردم نه والد ماجد من خود بخود به تعلیم آن قصد فرمودند روزی فقیر شیخ خود را پرسید که درین
ترکیب چه سبب بود که بعد الحاح تمام و قلق تام و اشتیاق مالا یطاق تعلیم میشد فرمودند که علاوهٔ
نفع کثیر و محنت قلیل سبب دیگر هم بود تا طالب باشتیاق تعلیمش دیرگاه متوجه اکتساب باطن
ماند و بطمع این امر که دیده باید تا چند نعمت عالیه خواهد بود که اینقدر را اخفا میکنند سالها سال
در ذکر و شغل شب و روز رسانند طالبان همچنین کردند و در پیر نمیگذاشتند و پیران نیز مطلب خود

میرسیدند یعنی تکمیل طالب بروجه مطلوب دیده تعلیم میفرمودند اکنون نه آنچنین طالبان نه
آنچنان پیران هر کسی که پرسد بیاموزید شاهد که همین را مسهل و حلوای بی دود گمان
برده متوجه ذکر الهی شود و شده شده تن به مجاهده دهد **نور ۲۳** همچنان سلف در
عطای مثال خلافت تاخیر بسیار نمودندی تا وقتیکه تکمیل کامل ندیدندی ندادندی حالا
نیز چنین باید اما اگر کسی اصرار بسیار کند بغیر انتظار تکمیل باید داد چرا که زمانه دگرگون است
عجب نیست که بیدل شده دست برداری کند و نیز کم از کم در صورت عطای خلافت
شخصی دامنگیر حالش خواهد شد که خلیفه فلان ام اگر زیاده لیاقت نیست تا هم ظاهر خود
را با شعر بعیت آراسته دارم تا خلق لعن و طعن نکند گوئیا استخلاف نیست در حقیقت بار
بر وی نهادن ست این هم خالی از فائده نخواهد بود این تقریر آخر هم در جواب سوال
فقیر از حضرت شیخ ما بود که نوشتم **نور ۳۳** بزرگان فقیر بعد نماز فجر یا چاشت در
مکان سجادگی اوراد لسانی مثل حرز یمانی ـ حزب البحر ـ واقعه قصیده برهتیه ـ دعای کبیر
وغیره جمله اوراد میخواندند بعده بدرگاه معلی رفته بعد فاتحه هزارات پنجسوره و نود و نه نام و
سی و سه آیه و حروف تهجی معه موکلات و چهل اسما و درود غوثیه کلان و درود مستغاث
و سیفی به ترتیب کلان تر از حرز یمانی خانقاه میخواندند پس ما یا نرا که از نا خلف اولاد
ایشانیم اتباع بزرگان میباید بعد فراغ پنجسوره ثواب این جمله با رواح مشایخ سلاسل قادریه
و چشتیه و سهروردیه و نقشبندیه ابو العلائیه و مداریه و غیرهم رضی الله تعالی عنهم هدیه نمود
مرشد اگر زنده ست سلامتی او خواسته ذاالانام او هم شامل فاتحه کرده دعا رخیر بحق خود کنند
نور ۴۳ ـ بدانکه فقیر را اتفاق دعوت اسما و بعض ادعیه بغرض تصفیه و تزکیه حصول
تجلیات اسمائی و صفاتی بسیار افتاده ست پس در عمر بست سالگی خلوت اختیار کردم

تا سه سال اکثر در خلوت ماندم با صوم متواتر گاهی فصل طویل از صوم روا نداشتیم و در آمد
دو بار و سه بار بلکه زیاده ازین دعوت اسماء و ادعیه مفصله ذیل بجا آوردم حزب البحر سوره واقعه
سوره مزمل اسماء اصحاب کهف آیه الله لطیف بعباده چهل اسماء دعوت بطور خمسه
مختصر معموله خاندانی اسم بدوح ساده اسم بدوح با موکل آیه کریمه اسم انی ولی
الاجابة اسم یا بدیع العجائب اسم یا شیخ عبد القادر شیئا لله و عمل شجره زر و عمل
دعاء حیدری و عمل یا مقلب القلوب اینهمه اسماء ادعیه سالها سال بار بار به ادای شرائط
عامل و عمل ادای زکوة نمودم و بار روحانیات و تجلیات این اسماء حظها برداشتم و پابند
ترک ماکولات جلالی و جمالی و مکروهات ماندم و صوم ناغه نکردم و خلوت نگذاشتم و بر ارواح
علویه بغلبه و استیلا حکومت حاصل کردم تا دوازده سال برین منوال اوقات بسر بردم
و ماورای ازین که مذکور شد نه حرز یمانی لشیخ - مسبعی - واقعه قرشیه - یا انت العظمة و عمل چهل
و عمل چهارشنبه و حروف تهجی مع موکلات و نود و نه نام باری تعالی و سی و سه آیه سالها سال
شد که هر وقت ورد میدارم حالا لبعضی ازینها بسبب ضعف قوت ترک هم کرده ام بجای
آن ورد کبریت احمر و دلائل الخیرات و حصن حصین اضافه کرده ام و قران شریف صدها بار
خوانده ام و در عمرے عجب نیست از روی تخمینه از هزار متجاوز شده باشد و فتوحات کثیره
دنیاوی و دینی یافتم اوسط فتوحات دنیاوی سالانه پانصد روپیه سال ست کم نخواهد شد
که الله تعالی به برکت عمل شجره زر از خزانه غیب رسانید حالا آنرا سی و پنج سال میشود که در
عمل ست گاهی ناغه نشده ست و ترکیب اینهمه در مجموعه وظائف نوشته ام دیده عمل نمایند.
هر کسیکه اهلیت دارد او را اجازت عام ست که عمل کند و در اذکار و اشغال و مراقبات از عمر
نه سالگی تا بیست سالگی بذکر جهر کلمه طیبه نفی و اثبات بطور چهار ضربی در خلوت شش ماه بجا

فی یوم و شب صدہا ضرب کہ زائد از لکہہ ضرب شدہ باشد بعمل آوردم و برد قایق علوم و حقائق
آن مطلع گشتم ع دل من داند و من دانم و داند دل من - و شغل نفی و اثبات و اسم ذات
مع حبس دم و بغیر حبس دم بجا آوردم و مشق برزخ شیخ و آورو بر دوزدہ ہر دو اشغال
خمسہ و شغل دو نیم سالہا سال کردم و شغل آئینہ و اشغال ہر چہار مقام ملکوت و ملک و جبروت
و لاہوت ادا ساختم و مراقبات اسم ذات وغیرہ ہم نمودم قبضی و ہی جلالی جمالی ہر قسم کردم
و جمعیت آنراہ حاصل کردم یعنی از برزخ شیخ تا ختم سیر این راہ بعنایت پیران عظام فراغ
حاصل کردہ متوقع حیرت خاتمہ ہستم اللہ تعالے خاتمہ بخیر کند سوا این فکری دیگر نیست لیکن
باوجود این ہمہ دولت و نعمت ہنوز با مبتدیان ہم برابری ندارم این شامت اعمال من ست
اللہ تعالے مرا بنواز د کہ بشوم ہنوز قابلیت بندہ بودن ہم ندارم و خوف سوی خاتمت مرا ہر آن
لرزان و ترسان میدارد کہ ہنوز بدتر از سگ و خوکم و باللہ التوفیق و علیہ التکلان و جملہ اذکار
و اشغال و مراقبات وغیرہ کہ در کشف القلوب نوشتہ اند ہمہ از مجربات فقیر اند حالا منتظر
لطیفہ غیبی ہستم اللہ تعالے با ایمان مرا بردارد نور ۵۳ - طریق اخذ فیضان از قبر ولی
بایدکہ بر قبر بزرگ حاضر شدہ اوّل فاتحہ خواندہ اہدای ثواب کند بعد رو بہ قبر و پشت بہ قبلہ
محاذی سینہ میت چہار زانو یا دو زانو نشستہ چشم بستہ قلب خود را متصل روح میت
کہ مثل آفتاب درخشان ست کند و ربط دہد کہ دل من زیر روح این بزرگ ست و فیضان روحی
ازو منتقل شدہ بشکل فوارہ نور یا شعاع آفتاب یا تقاطر امطار یا نسیم سحری وغیرہم در دلم می آید
و دل من صفت ذاتی این روح میگیرد ہمچنین تصور کردہ خاموش نشیند و اگر در اوائل ریاضات
بحالت خاموشی خطرات بیشتر آید آنگاہ بنا بر دفع آنہا دل را بشغل اللہ اللہ شاغل دارد
پس بعد ساعتی بر دل ہمان کیفیت پیدا خواہد شد کہ در برزخ شیخ مذکور شد اگر آن روح با نسبت

خواهد بود از فیضانش ذوق و شوق الله جل جلاله و گریه و سکون پیدا خواهد شد و در عکس عکس
کما هر بیانه و اگر آن میت را در دنیا دیده باشد آنگاه وقت ربط دادن قلب روح را در همان برزخ
انسانی او که در دنیا دیده بود تصور کند بعده بدستور بقیه ترکیب بجا آرد فیضیاب خواهد شد نسبت
طریق اخذ فیضان از قبور اولیاء الله تعالی و عمده وقت او بین العصر و المغرب یا بعد از نماز
صبح تا اشراق ورنه هر وقت که میسر آید بجا آرد **نور ۳۶** شناخت تعذیب و تنعیم میت
در قبر اینست که بعد جلسه معلومه و غمض چشم و ربط قلب بروح چنانکه گذشت زمانی خاموش نشیند
بعد ساعتی اگر کیفیت ترویح و تفریح و دلچسپی و فرحت و انبساط و بشاشت و امثال ذلک در دل
پیدا شود بداند که مرحوم و مغفور و در تنعیم و عشرت شادان و مسرور است و هیچ وبالی و عذابی
و تکلیفی ندارد و اگر خلاف آن کیفیت بد پیدا شود و بجای فرحت و انبساط خفقان و هول و میت
و وحشت و قبض و مراقبت و امثال آن پیدا شود بداند که در تعذیب است دعای مغفرت کند این ابتدا
کیفیت است و آینده تفصیل تعذیب و تنعیم از کثرت ربط و مشق درین قاعده معلوم خواهد شد اینقدر
که نوشته شد در یک دو روز معلوم میشود و این ادراک روح ما از دو مقام میشود یا خاص از مقام
برزخ که مقام و مستقر حقیقی روح است و این خاصه اقطاب است که ایشان بانمقام میرسند
کار عوام نیست یا از عالم مثال چنانکه ذکرش گذشت که در آنجا عکس ثواب یا عذاب اصلی برزخی در
تابش می آید و ارواح مشاهده کرده معلوم میکنند اول بمرتبه ظن است دوم از ان هم فروتر چرا که
ادراک اول فرد کامل است و ادراک ثانی چنان نیست اگر میت را در تعذیب ببیند با کسی نگوید وجه
آن ظاهر است حاجت بیان ندارد مگر آنکه میت از مبتدعین مشهورین باشد آنگاه اظهار باید کرد
تا مردم از بدعت او پرحذر باشند **نور ۳۷** انواریکه در اذکار و اشغال پیدا آید
بچند صورت ظاهر میشود و تفصیلش آنست که نور دل مائل به زردی مثل قمر است و نوری

که محض سفید مثل آفتاب در دل متجلی شود و صفت نور دل از آن نور روشن و متجلی است
نور القمر مستفاد من نور الشمس و نوری که از جانب قبله نمایان بود نور روح نبی ماست صلی الله تعالی
علیه وسلم و هادی راه سالک است و نوری که بر کتف یمین متصلا بود نور کاتب اعمال حسنه است
و بر کتف چپ متصلا نور کاتب اعمال سیئه و آنکه سمت کتف راست بفاصلهٔ دو سه درعه معلوم شود
نور روح مرشد سالک است که رهنمای اوست و ضد این سمت کتف چپ بفاصلهٔ دو سه درعه نور
ابلیس لعین گمراه کننده سالک و علامت دیگر مر ظهور نور شیطانی را نیست که از ظهور او وحشت و
و خوف بخاطر رسد و نفرت پیدا شود و نوری که مقابل سینه و ناف برنگ آتشین یا دود ظاهر شود نور
خناس است و نوری که بلا جهت بود و محیط همه سمت باشد که از ظهور او حضوری و سروری دل را نسبی پیدا شود
و جمعیت و اطمینان روی نماید و عجب کیفیتی پدید آید که سالک بسبب ذوق و شوق آن در خود نگنجد و
مخصوص بسمتی از سمتهای معلومه نباشد هر سمت یکسان بود آن نور احدیت است جل جلاله و عم نواله
که مزیل و مقصود و مطلوب و محبوب سالک است و نوری که اول از همه این انوار که گفتیم و نوشتیم پیدا آید
مثل شعشعه و مثل برق لامع گاهی در تجلی و گاهی در استتار یا مثل شمع و قندیل و مشکوة یا مثل
ستارگان علویه و امثال آن بود بیشتر ابتدای عالم مثال یا نور طهارت سالک مثل وضو و غسل
و غیره یا نور روزه و نماز و دیگر عبادات سالک یا نور ملائکه ملاء اعلی باشد اینست انوار که در مجاهده
قاعدیه ظاهر میشوند و باقی عند الکسب خود بخود ادراک آن خواهد شد این انوار را بحفظ و ضبط دارد تا
از تلبیسهای ابلیس لعین رهائی یابد **نور ۸۳** — وقت سماع حالت وجدی که پیدا میشود
مختلف الاحوال است بحسب اختلاف طبائع یکی را گریه دیگری را خنده این را سکوت آنرا آه
و غیر ذلک و معنی وجد ما یرد علی القلب من طرب او حزن بلا تکلف باشد و معنی تواجد آنکه این قسم
اسباب پیدا کردن و بتکلف مهیا ساختن که آنحالت وجد اصلی پیدا آید این هم محمود است اگر

بنیت خیر باشد انما الاعمال بالنیات پس صوفیه وقت ورود انحالت بر طالب تعظیم آن لازم دانسته
اند زیراکه در اصل تعظیم آن تجلی میباشد که بر طالب متجلی میشود نه تعظیم ذاتی آن شخص پس اگر
از وی بسبیل تنزه وبیت تاهم مضائقه نیست واذا مروا باللغو مروا کراما و اگر اصلیست و شخصی
تعظیم او نکرد ولنسبت انعکس مسلوب شود و مضرتی تعظیم باو رسد بهرحال تعظیم واجبست گو
وجه اصلی باشد یا نی زیراکه بر عیوب قلوب بجز علام الغیوب کسی واقف نیست و تحقیق مطلب خود
تا اصل و انستن زنهار نشاید که سوای ظن حرام است و در طریقت حرام تر ظنوا بالمومنین خیرا عمل
باید دست نور ۳۹ — ابلیس لعین تخت خود در شب وسط دریای کلان فرش کرده می نشیند
جمله ذریت آن لعین حاضر شده کارنامهای خود بعرض میرسانند که فلان انسان را بر سرقه داشتم و
فلان را بر زنا و فلان را بر قتل و علی هذا هر ایک کردار بد خود عرضه میدهد از ان میان اگر کسی میگوید
که فلان طالب علم را از سبق باز داشتم یا میان زن و شو آتش جنگ و جدل افروختم این خبر شنیده
می خیزد و او را بکنار میگیرد و در قرب خود جا میدهد بر شیاطین دیگر میگویند که این چه کار بود که چنین عزت
دادی ما را که مصدر چنین گناهان کبائر شدیم هیچ اعزاز نکردی میگوید شما نمیدانید کار گذاری ایشان
فائق تر از صد هم چو کارهای شماست اکنون بیائید که بشما این راز افشا کنیم ایشانرا همراه گرفته
بر در عابد رفت او را دریافت و گفت من جبرئیلم الله تعالی مرا نزد شما فرستاده و فرموده است که عبادت
تو مقبول شده نزدم بیای او بیچاره ساده لوح جاهل ازین مژده باطل خوشنود شد ابلیس در اثنای سجده
کرده قبله بول و براز برد و آنجا گذاشته خود غائب شد بعده بر در عالمی رسید و او را آواز داد و مسئله
و سخن میان آورد که درس و افادات شما قبول بارگاه افتاد اکنون حق تعالی شما را نزد خود میخواند تا بخلعت
قرب سرفرازی و عزت بخشد عالم مذکور حربه بدست گرفته بر وی حمله کرد و گفت ای بیحیا نمیدانی که بعد
رسول مقبول صلی الله تعالی علیه وسلم معراج نباشد جبرئیل آمده کسی را نبرد تو شیطانی مرا بمهلکه میخوانی

این گفتند و در لاحول سفتند شیطان ذریت خود را گفت دیده که معاملهٔ عالم بمقابله جاهل چگونه است
باز سخن از جنگ و جدل زن و شوی آغاز نهاد که درین هم مصالحه بسیار است اول انقطاع نسل بنی آدم که
که عدو ماست دوم چون آتش شهوت سر برکنند و باهم رنج و دشته اند که بعد گر بهم نشوند ناچار کار بحرام
کشند و اولاد مجهول النسب پدید آید و ترکه بنا مستحقان رسد و نزول رحمت که باتفاق و ائتلاف منوط است
مسدود شود و خیر و برکت آدمی زوال یابد و علی هذا القیاس بسیار فوائد است که شما نمیدانید این حکایت برای
آن آوردم که درین زمان وقوع این امر بسیار است مردمان در تحصیل علم دین کوتاهی میکنند بلکه
بالکل نمیخوانند و زن و شو سازند ار ند اگر در هزار یکی را باشد باشد ورنه خیر است بر دران دینی را باید که
خوشنودی خود را باز خرند تا مسخرهٔ شیطان شده چنان نشوند که بصورت انسان و بسیرت خر ند

نور ۴۰ — بر مقابر انبیا و اولیا و علما و فضلا و صلحا و شهدا چون برای زیارت رود باید که با وضو باشد
و با ادب حاضر شود و اداب زندگانی بجا آرد یعنی چنانکه در حالت زندگی ایشان حاضر شدی همچنین درینحالت حاضر
آید و فاتحه خوانده بوسیلهٔ ایشان دعای مطلب کند تا بمطلوب رسد **نور ۴۱** — فقیر را یاد است که در اوائل محرم الحرام
سنه ۱۲ هجری بمقام کانپور شخصی را همین توجه جدی و مرشدی حضرت سید شاه آل رسول احمدی رحمة الله علیه
سیر الله حکم شد بیهوشی بر وطاری گشت گاهی گریه و گاهی خنده میکرد بر نزع شیخ هر وقت و هر آن
تا افاقه پیش نظر بوده اورا تسکین میداد و بزرگی دیگر مسمی سید علیشاه مرحوم قادری فتحپوری نیز درین
باب توجه میداشت و همت مصروف میکرد بوجه کمال محبت و اتحادی که فیمابین خود ها داشتند و از کاملین
وقت بود نبیرهٔ حضرت شیخ جمال اولیا قدس سره الله تعالی بجنة الفردوس جای دهاد چونکه بر اولیا
اخفای حال و کرامات خود واجب است حتی الامکان اظهار نکنند الا ما شاء الله که مجبور شوند بخلاف انبیا
که بر ایشان دعوت نبوت و اظهار معجزات لازم است بخیال این مسئله نقل قصه اش بحیات او مناسب
نبود حالا که ازین جهان رحلت کرد مانعی نماند لهذا بغرض افاده دیگران از چگونگی این مقام چیزی می نویسم

چون این برادر را سیر الی الله ختم و سیر فی الله شروع شد کیفیت اختتام اتمام پرسیدم که چگونه است
شما را چه معلوم شد و حالت چیست گفت چگونه اظهار کنم گفتم به تمثیلات گفت هیچ تمثیل مطابق نمی شود
گفتم هر قدر که شود گفت حالا حال ماسوی نزدم چنین است که کسی را اتفاقاً چیزی ضروری از ذهن فراموش
شد که صورتش بلوح خیال و خزانهٔ حافظه هم منتقش نماند هر چند غور سکند بیاد نمی آید همین نهج جمله موجودات
معه وجود خود از شعورم بدر رفته است و هر سو و هر جانب یک نفی بسیط محیط و بسیط که جمله اشیا دران فانی
و مستهلک اند حتی که در روح و دماغم چیزی نیست و مثل خواب هم حالت نیست که واقعه خواب بعد بیداری
صرف از نظر غائب باشد و در ذهن باقی اینجا نه در نظر و نه در ذهن چیزی نیست صرف ذات احد بیچون و بیچگون
بی کم و بیکیف موجود است و محبت آن ذات بر دل بوجه کمال مستولی است چنانکه گرسنه را بطعام و تشنه
را باب و عاشق را بمعشوق نسبتی و تعلقی شدید می باشد که بغیر او نمی پردازد و همچنان کیفیت من پیدا است
باین سبب گاهی گریه و گاهی خنده می آید و عجب لذتی وجدانی است که دل من داند و هر لحظه و هر آن
رو به ترقی می نهد چنانکه تشنه آب را جوید و نیابد حالت آنوقت تصور باید کرد و یا آب یابد و بخورد نوشیده
نباشد حالت آنوقت در ذهن باید داشت که چگونه از دیدن آب خوشحال خواهد بود و سوای آب
این زمان چیزی نگراید و توجه نکند و دیگر تمثیل آنست که عاشق مهجور سالها را دفعةً بلا کد وصل میسر آید
حالت عاشق آنوقت چگونه خواهد بود غور باید کرد غرضکه در عجب استغراق و تحیر افتاده ام که بیم که تا خود
را تصدق آن ذات بحت کنم و خویشتن را فنا سازم بهمه حال دیوانه وار کیفیت دارم زیاده ازینها
حال کیفیت وجدانی چه گویم قابل نیست که بقال آرم و شروع ریاضت این راه آن شخص را اوایل
محرم سنه ۱۲۶۲ هجری بود و آگاهی اوائل محرم سنه ۱۲۶۳ه نصیب شد بعده تا آخر عمر در سیر فی الله میماند
بماه محرم الحرام سنه ۱۲۶۶ه بعالم قدس شتافت الله تعالی بیامرزد و بمرتبه اعلی رساند بس بزرگ
و نیکبخت بود و با فقیر محبت بسیار کردی و همیشه عند الملاقات همین قسم تذکرها میان آوردی حالتش

بعد حلتش مجملاً اظهار کردم اگر زنده بودی اینقدر هم نگفتی که اخفا ضرورست ورنه برباد میرود ۵ دانه چو اندر زمین پنهان شود ٭ لائق سرسبزی بستان شود لو ر ۴۲ ـ خوب یاد دارم که در اوائل ریاضات شیخ ما فرمودند هر وارد غیبی که در اشغال وارد شود بجز من بکسی مگو تا زائل نشود در روزی یاد دارم که حالتی در شغل اسم ذات پیدا شده که از خود خبر نماند از صبح تا ظهر اینحالت باند عرض نمودم فرمودند خوبست این راهیان میگویند روزی وسوسه شیطانی روی داد که تفصیلش حالا یاد نیست بعرض اقدس رسانیدم فرمودند این از اندفاع شیطان موسوم به ولهانست بکسی مگو تا باز نیاید همچنان شد که باز آن وسوسه گاهی نیامد جمله توهمات بحمد الله تعالی به برکت حضرت شیخ رضی الله تعالی عنه اندفاع یافت

لو ر ۴۳ ـ عقبات راه سلوک دوازده است که سالک را مانع وسد راه میباشد **اوّل** عقبه شرک و کفر تا آنکه اسلام نیارد و شرک نگذارد بدولت عرفان رسیدن محال ست و علاج این عقبه بدست خود ست یعنی قبول اسلام و ترک کفر و شرک ۲ ـ عقبه معصیت تا آنکه از معصیت اجتناب نگیرد و طاعت نه پذیرد از ین نعمت بی بهره ماند و علاج این عقبه توبه نصوح ست ۳ ـ عدم بیعت بدست شیخی کامل و مکمل مرید نشود دولت معرفت نصیب نشود علاج این عقبه به اختیار سالک است یعنی مرید شدن ۴ ـ عقبه والدین اند که شفقت ایشان مانع از محنت و مجاهده این راه شود علاج این عقبه آنست که ایشان را هم راضی دارد و بحیله که ممکن باشد خفیه بمجاهده پردازد ۵ ـ عقبه عدم اطمینان معیشت که اگر اطمینان قوت لایموت نیست قلب چگونه مطمئن و یکسو شده متوجه بطرف اکتساب باطنی خواهد شد ۶ پراگنده روزی پراگنده دل ـ علاج این عقبه آنست که اول هنری بیاموزد که ازان بوجه حلال بقدر کفایت قوت بدست آورده باشد یا حیله دیگر اختیار کند که ازین تهلکه نجات یابد ۶ ـ عقبه محبت دنیا مثل حب جاه و مال و زن و فرزند که در غم و تیمار اینها چنان فانی و مستغرق باشد که از چیزی جز ندارد و علاج این عقبه آنست که از حصول مرتبت و جاه و مال دنیاوی بجز قوت لایموت

اغماض عین کند و از تیمارداری و خبرگیری زن و فرزند بانیطور خود را مخلصی دهد که دست با کار و دل
یار دارد یعنی از دل متوجه بخدا ماند و از جوارح به خبرگیری ایشان متوجه شود ۔ ۷ ۔ عقبۂ شهوت که غلبۂ آن
در جوانی چنان میشود که طرف دیگر رجوع دست نمیدهد علاج این عقبه آنست که اگر تواند نکاح کند ورنه
کثرت صیام و قلت طعام اختیار نماید ۸ ۔ عقبۂ مجاهدۂ بیقاعده که بخودرائی و خودپسندی مجاهدات
اوائل در اواخر و اواخر در اوائل و صبح بشام و شام بصبح بلا تعلیم شیخ نمودن گیرد از این مجاهدات
هیچ اثری مرتب نشود و علاج این عقبه آنست که هرچه شیخ فرماید همان عمل کند و برای خودکامی
نزند چراکه شیخ نباض طبیعت مریدان باشند هرگز هرگز معالجۂ بیقاعده و بیفائده نخواهند کرد ۹ ۔
عقبۂ رجوع خلق که چون بنده بریاضت و عبادت مصروف میشود خلق او را ولی دانسته جمع می‌آیند و اوقات
او را پریشان میکنند و این در صحبت آنها افتاده برباد و خراب میشود علاج این عقبه آنست که تصور کند
که من بیشتر ازین چه بودم که هیچکس التفات بمن نمیکرد و اکنون سبب الناس جز این طاعت و عبادت نیست
باید که عبادت و طاعت بجهد بلیغ نمایم و بر گرد آمدن ایشان نگرم ۱۰ ۔ عقبۂ عجب و پندار و نخوت که از عبادت
برخیزد علاج این عقبه آنست که تصور کند که بیشتر ازین مشت خاک بودم یا قطرۂ آب نا پاک بالکل هیچ نبودم کنون
عبادت و طاعت مرا این رتبۂ عالی بخشید پس مناسب آنست که در ترقی طاعت و عبادت کوشم و شکر این
موهبت بجا آوردم نه آنکه خلاف آن نخوت و پندار گزینم که موجب هلاک من است ۱۱ ۔ عقبۂ کشف و کرامت
که چون سالک بمقام ملکوت ترقی میکند در مقام کشف ادراک روی نماید و کرامت از وی صادر شود و این
بیچاره داند که کامل شدم و آینده از جملۂ مجاهدات خود را معطل و برکران دارد و نداند که هنوز دهلی دور است
تا در ولایت هم نرسیده است ولایت کجا علاج این عقبه آنست که تصور کند که اینحالت عارضی است
که بسبب مشاهدۂ ملکوت حاصل شده است و ملک ملکوت اصل مقصود نیست باید که بمراد حقیقی متوجه شوم
و پیشتر روم و همچو طفلان درین تماشا باز نه ایستم ۱۲ ۔ عقبۂ ابلیس لعین و این سخت ترین عقبات است

بلکہ لب لباب وخلاصہ جملہ عقبات ہمین یک عقبہ ست کہ در طرفۃ العین سالک را از عروج بقعر جہنم میرساند
واز اوج قرب بحضیض بعدمی اندازد والعیاذ باللہ تعالےٰ علاج این عقبہ جزین نیست کہ از پیران عظام خویش
امداد خواہد وبحول وقوت خداے تعالی جل شانہ پناہ برد **نور ۳۴** ۔ اگر کسے ذکر بسیار کند وآن
احوالیکہ صوفیہ را باشد پیدا نیاید باید کہ نفور نگردد کہ سعادت بران موقوف نیست کہ چون دل بنور ذکر
آراستہ گشت کمال سعادت را مہیا شد وہرچہ درین جہان پیدا نیاید بعد از مرگ پیدا آید باید کہ ہمیشہ ملازم باشد
مراقبہ دل را باحق تعالیٰ دارد وہیچ غافل نباشد کہ ذکر بر دوام کلید عجائب ملکوت حضرت الٰہی است
نور ۳۵ ۔ (سوال) آن کدام نماز وتلاوت است کہ افضل ذکر وشغل است
وبرابر ذکر وشغل تصفیہ قلب می بخشد (جواب) آن نماز وتلاوت بحضور قلب است اگر ہر دو بحضور قلب
ادا شد ہیچ حاجت کدامی ذکر وشغل نماند صرف بنا بر تصفیہ ہمین نماز وتلاوت کافیست وبغیر حضور قلب
ذکر وشغل ہم چیزے نیست ونہ منتج کدام نتیجہ **نور ۳۶** ۔ اعلم ان فی الجسم مقامات کلہا محل لظہور بات
الذکر وکشف الحقائق والدقائق والسرائر موقوف علیہا اولہا القلب الصنوبری وہو مضغۃ لحم
فی الجانب الایسر تحت الثدی الایسر وہو اصل مرکب الروح وثانیہا القلب المدوری وہو الدماغ
وثالثہا النیلوفری وہی السرۃ فاکثر ما یبدء الذکر من السرۃ ویعرج منہ الی الدماغ ثم ینزل الی القلب اعنی
یضرب بہ علیہ فیتبع الکشف حقائق الاشیاء من الملک والملکوت والجبروت واللاہوت وہذا ہو
عین النتیجۃ **نور ۳۷** ۔ ذکر وشغل ومراقبہ از ذکر فعل لسانی مراد ست واز شغل فعل قلبی و
مراقبہ تصور چیزی کردنست وخیال بآن بستن **نور ۳۸** ۔ در بعضی از اداب سالک (آداب
اوّل) تا توانند از خدا بجز خدا طلب نکنند ع کہ حیف باشد از و غیر او تمنائی ۔ چون خدا مر بندہ
را باشد ہمہ خلائق از ان بندہ شوند من لہ المولیٰ فلہ الکل ۲ ۔ ہر کلام کہ کند با ادب کند کلام بی ادبی
بر زبان نیارد کہ ایمان ہمین ادبست با خدا ومحبوبان خدا ۳ ۔ نفس خود را از ظہور آثار نعمت

الهی باختفا گیرد ۳ یعنی هر مرتبه از مراتب قرب الهی خواه قرب نوافل باشد یا از قرب فرائض منکتم ماند و با سرار ان بصورة لا یعلم بگذرد ۴ چنانکه حق تعالی را بالذات مطلع احوال ظاهر و باطن خود میداند و پیغمبر صلی الله تعالے علیه وسلم را نیز بعطای الهی همچنان پندارد تا هیچ کاری و سخنی بمخالفت خدا و رسول جل جلاله و صلی الله تعالی علیه وسلم صورت نه بندد و بلکه شیخ را که بید تو عنایت خدا و نائب حضرت انبیاست هم دانای بینای احوال خود انگارد و قول مخالفت شیخ نیز که عین مخالفت خدا و رسول ست بوجود نیاید خلاصه آنکه این مراقبه حیا انگیزد و انحیا خیر کله ۵ بستن لعبت نبوی را صلوٰت الله وسلامه علیه در عبادات و عادات و افعال و اقوال هر چه تمام تر بر خود لازم گیرد و در بجا آوردنش جهد بلیغ نماید که درجه محبوبی همه سالک این سلسله آویخته ست ۶ انتساب حضرت رسالت علیه افضل الصلوٰة والتحیة چون سادات و مشایخ و علماء سنت را وارثان نبی دانسته به تعظیم و احترام آنها کوشد و ز نهار به هیچ وجه و به هیچ حالت به تقصیر درین معنی از خود راضی نباشد ۷ شیخ خود را افضل از همه شیوخ زمان در حق خود بندارد و حکم او را در حق خود از جهت تبلیغ حکم نبی صلی الله تعالے علیه وسلم شمارد و هیچ قول و فعل او را صنعت و حقیر نه انگارد انچه بفهم ناقص خود نیاید او را در سلک متشابهات منسلک دارد ۸ مسترشد را باید که اختیار خود بجز مرشد نه سپرد و پیش او کالمیت فی ید الغسال باشد و هیچ فعلی ظاهر و باطن بے حکم مرشد بجا نیارد و بلکه خوردن و آشامیدن و سائر حرکات و سکنات ظاهریه و باطنیه همه موقوف بر اذن و حکم شیخ دارد و در هر کاری بهر قدر که اجازت یافته ست زیادت نقصان درش اصلا نکند زیرا که مرشدان نباض القلوب مسترشدان میباشند که اخلاط خطرات و وساوس نضاج و اسهال و اخراج در دست تدبیر ایشانست ایشان را ید الله فوق ایدیهم بجان و دل بالیقین داند ۹ هر چند جوش باطن از غلبه ورود تجلیات که بیرون از وهم و فهم باشد سر بر زند صد مرتبه خود نگهدارد و با بزرگان همسری

که بیم هلاکت ست بلکه در حق او بهتر و انسب که خود را کمتر از همه مخلوقات حتی که اذل و ارذل
از سگ و خوک پندارد و این مرتبه کمال انسانی ست بجز امداد الهی حاصل نتوان کرد پیغمبر ما صلی الله تعالی
علیه وسلم با وجود سلطنت عظمی و خلافت کبری و خطاب لولاک ما خلقت الدنیا مناجات فرمودی که
اللهم احینی مسکینا و امتنی مسکینا و احشرنی فی زمرة المساکین ازینجا معلوم باید کرد که عجز را مرتبه چه
قدر بلند ست بالجمله در همه امور و همه اوقات خود را بخدا باید سپرد و هیچگاه مدعی و معجب نباید زیرا که
از اغوای نفس باشد با تقویت دل و روح ۱۰ - بظاهر با خلق باشد و بباطن از ایشان گریزان و
با حق نگران ۱۱ - خلوت از خلق و عزلت از خود کند یعنی از خلق تنهائی گزیند و از خود بیزار برطرف سازد
از تسلط حواس عشره جمع تواند نمود و انهمه تدابیر برای حصول جمعیت و دفع انتشار ست و وصول الی الله
را لائق و سزاوار ۱۲ - در تقلیل غذا و شراب و کلام و خواب هر چند که تواند کوشد که درو بسی فواید بسیار
مندرج ست بزرگان سلف قدس الله اسرارهم مدتهای اکل و شرب بسر می بردند بحدیکه از نور باطن
و قوت روح بکمال ملائک رسیده اصلا احتیاج اکل و شرب نمیداشتند آخر الامر از بهر پاس سنت و
و اظهار عجز عبودیت قدری قلیل غذا اختیار نموده اند این دوازده آداب سلوک که مجملاً رقم پذیر گشته
سالک را کافی ست بیشتر به ارشاد مرشد کار کند که بمنزل مقصود رسد و انهمه با صحبت مرشد
با حسن ادب و رسوخ عقیدت انفع و افضل ست زیرا که حضور مرشد هزار عقبه و صد هزار حائل یک
مجلس برطرف کند نور ۹ ۳ - فنا ست تا که حاصل نکنی اصلا درین راه بهره یاب نشوی
(فنای اول) فی الشیخ یعنی به تصور مرشد خود را چنان فراموش سازد که نفس خویش را غیر مرشد نفهمد و جمله
حرکات و سکنات که از جوارح ظاهر آید داند که این جوارح شیخ ست و سکون و حرکت اینها افعال
مرشد و باختیار مرشد ست و خود را در همه اطوار یکسر موجود نداند نه حقیقتاً نه تصوراً نه فرضاً
(۲ - فنای) فی الرسول ست مضمون سابق را از حضرت پیغمبر پندارد و اصلا وجود خود را بوهم و گمان

بیار و فنا از فناے اوّل حاصل شود زیراکہ او در شیخ فانی شد و شیخ در ذات پاک
رسول اللہ صلی اللہ تعالے علیہ وسلم فانی ست پس فنا فی الرسول بہ آسانی میسر آید
(۳) فنای - فی اللہ و این فنا چون انتہا یا بد ابتدای بقا بدست آید چون این فنا جنید
را حاصل شد فرمود چہل سال ہست کہ من بجد الکلام میکنم و خلق پندارد کہ با ما متکلم است
و ہمین طور اقوال بسیار از بزرگان منقول ہست بعد حصول این فنا سالک موحد بالذات میشود
کہ شرک وجود نیز باقی نمی ماند نور ۵۰ - قلوب العارفین فی حکم المساجد کما قال مولٰنا
الرومی ؎ ابلہان تعظیم مسجد میکنند ❊ در جفاے اہل دل جد میکنند ❊ مسجد
کاندرون اولیاست ❊ سجدہ گاہ این ہست کانجا ہم خدا ست نور ۵۱ - از
عادات شیخ مابود رضی اللہ تعالے عنہ کہ شب جمعہ و یوم جمعہ سورہ کہف یکان بار
قرأۃ میفرمودند حسب حدیث نبوی صلی اللہ تعالے علیہ وسلم و بعد عشا قبل از آرام
فرمایند مسبّحات ستہ یعنی سورہ حدید و حشر و صف و جمعہ و تغابن و اعلی نیز سورۂ الم
سجدہ و سورہ ملک و بنی اسرائیل و زمر میخواندند و اکثر اوراد ماثورہ منزل ششم یوم
سہ شنبہ حصن حصین مندرج اند قرأۃ میکردند خصوص سبحان اللہ و بحمدہ بسیار میخواندند
و صبح جمعہ در رکعت اولی سورہ الم السجدہ و در ثانیہ میخواندند و اکثر اوقات در اولین
رکعت وتر بعد فاتحہ سورہ اعلی و در ثانیہ سورۃ کافرون و در ثالثہ سورہ اخلاص میخواندند
و بعد وتر دو رکعت نفل ادا میفرمودند در رکعت اوّل سورۃ اذا زلزلت الارض و در
ثانیہ کافرون و بوقت خفتن شب سورۃ فاتحہ و سورہ اخلاص خواندن معمول بود
کہ خواندہ بر خود دم فرمودہ بخواب مشغول می شدند باز کلام نمیفرمودند تا آنکہ وقت تہجد
بیدار می شدند نور ۵۲ - در زمان ۱۲۶۷ھ بماہ ربیع الاوّل شب ہفتم ماہ مذکور بعد

فراغ فاتحہ مرشدا علی سیدنا آل احمد عرف اچھے میان صاحب رضی اللہ تعالی عنہ جناب حضرت جدی و مرشدی سید شاہ آل رسول احمدی رضی اللہ تعالی عنہ فقیر را کہ دران زمان دوازدہ ۱۲ سالہ بود ہمراہ خود بمقام سجادہ آوردند و بر مسند طریقت حکم جلوس بصورت مربع فرمودند چنانچہ حسب الحکم نشستم و خود بدولت دو زانو روبرویم جلوس فرمودہ یک روپیہ بطور نذر پیشکش نمودہ فرمودند کہ مبارکباد دران زمان رمز این فعل بسبب صغر سنی خود نفہمیدم روپیہ را در کمر بند نہادہ برائے استراحت در دالان کلان آمدم و بمعیت مادر رضاعی خویش خسپیدم صبح چون برخاستم روپیہ را نیافتم بجدہ ماجدہ خویش عرض ساختم کہ دی شب حضرت جدی و مرشدی مرا یک روپیہ بمکان سجادہ نذر کردہ بودند و جملہ حال بعینہ گوش گذار جدہ خود کردم جنابالعالیہ بر مادر رضاعیم عتاب فرمودند و حکم تلاش دادند ہر چند تلاش کردہ شد بدست نیامد زان بعد حضور اقدس بعد ہر دو یا بست سال یا زائد ازان روزی بہ تنہائی وصیت فرمودند کہ اگر نزد من مردمان متوسلان خاندان مکلف بمسند نشینی شوند ابا و تحاشی ناکردہ قبول باید کرد بکرات و مرات این وصیت اعادہ فرمودند چنانچہ ہمان طور بظہور آمد و بعینہ واقع شد و از گم شدن نذر مذکور چنان بظہور پیوست کہ مال دنیا بدست آید زود برود باقی نماند و گاہی نوبت جمع اموال بیسر نیاید تو حاجت جمع اموال افتد اللہم احفظنا من الدنیا و ما فیہا بمنہ و کمال کرمہ

لمعہ خامسہ در مسائل فقہیہ

نور اوّل بر خبر واحد یقین مدار اگرچہ عادل باشد کہ شرع در شہادت کم از دو عادل نمی پذیرد و ہمچنین باختلاف احوال مخبر مختلف نشود مثلاً اگر یکی از اولیاء اللہ گواہی دہد کہ زید را بر عمر چندین دام ہست قاضی را روا نیست کہ بمجرد شہادتش فیصل کند اگر چند بر صدق آن ولی دل مطمئن ہست حکایتی مناسب ہمچنین گویم روزی امیر المومنین عثمان بن عفان رضی اللہ تعالی عنہ پیش امیر المومنین

حضرت سیدنا صدیق اکبر رضی اللہ تعالیٰ عنہ عرضہ داشت کہ قصور حکم بن عاص را از درگاہ سرور عالم صلی اللہ تعالیٰ وسلم معاف کرانده بودم اکنون میخواہم کہ او را اجازت آمدن مدینہ عطا شود صدیق اکبر رضی اللہ تعالیٰ عنہ فرمود بر عدالت و صدق شما اطمینان واثق ست اما بقاعدہ شرع گواہی گیر باید عثمان غنی این عذر صحیح شنیده خاموش ماند چون در خلافت امیر المومنین عمر فاروق اعظم رضی اللہ تعالیٰ عنہ رسید آنگاه باز این سخن بجناب فاروق عرضہ داشتند و ہمان جواب یافتند چون چون نوبت خلافت خود رسید حکم را طلبیده اجازت آمدن شہر دادند کہ اوشان را بوجہ آنکہ خود از حضور سرور عالم صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم حکم معافی گرفتہ بودند علم الیقین بود و ہیچ حاجت شہود نبود فافہم العاقل تکفیہ الاشارة **نور ۳**- فاسق معلن را ابتدا بسلام مکن و با او نشین و سخن مگوی و قرابت مجوی و او را از خود دور دار اگرچہ فرزند تو باشد کہ حکم چنین ست و سزایش ہمین حیف روزانہ در وتر و تخلع و نترک من یفجرک میخوانی و عمل میکنی یا ہر روز پیش مالک خود دروغ گفتن راسہل میدانی ای برادر اگر عمل کنی از کذب وارہی ورنہ چہ بلا بیباک و گمرہی دیگران با ہمسران خود دروغ گویند و تو با خدای خود ع ببین تفاوت رہ از کجاست تا بکجا۔ اما کار بقدر نیست اگر قدرت ترک نمییابی بہ نصیحت پیش آ و ہرچہ توانی طعن بر روی اوشان کن و اگر اینہم مقدور نیست از دل ترک ایشان کن و خلع ساز کہ ادون مراتب ایمان ہست **نور ۳۳**- دقت وضو دہن و بینی را خوب صاف و پاک و پنجگانہ مسواک کند کہ چرک و بوی بد دور گردد کہ خود سنت ست کہ ملائکہ ارواح باد ہن پاکیزه انس گیرند ورنہ ہم ایشان و ہم بنی نوع انسان ہمہ را باعث ایذا و نفرت **نور ۳۴**- بخانہ کسی داخل مشو تا آنکہ اول سلام بر اہل آن گوئی و اذن آمدن جوئی و اگر خانہ خود ہم باشد در آن ہم بطوریکہ اندرون خانہ از مقیمان و سکنا فی الجملہ مطلع شوند اینقدر ہم کافیست درین حکم حکمتہای بسیار و فواید بیشمار ست چہ دانی کہ مقیمان بکدام حال و کیفیت اند مثلاً می سنزد کہ اینوقت کسی مصروف

بغسل ست یا همچنان بحجاب و فارغ نشسته الی غیر ذلک هم در قرآن شریف آمده هست یا ایها الذین
آمنوا لا تدخلوا بیوتا غیر بیوتکم حتی تستانسوا وتسلموا علی اهلها ذلکم خیر لکم لعلکم تذکرون **نور ۵** —
ابوین و استاد و پیر را بنام ایشان ندا کنند که بی ادبی ست همچنین زوجه مر زوج خود را و همچنین مرد
مر زوج را هم نشاید زوجه را بنام ندا کردن که خلاف حیا دانند و همچو امور از اتباع رسم و عرف توان
گذشت **نور ۶** — مزاح فضول و بیهوده و لهو و بیفایده مکن خصوص مزاحیکه در آن کذب و بهتان
و آزار کسی یا فحش یافته شود که حرام هست اما مزاح مباح که از جمله محذورات شرعیه پاک شده باشد اگر گاه
گاه بهر تطییب خاطر دوست و نشاط طبع خویش کند مضایقه ندارد عادت نکند که بطالت باشد **نور ۷**
برد **نور ۷** — بدانکه خنده سه قسم هست تبسم. ضحک. قهقهه. تبسم آنکه نه دیگری آواز شنود نه خود
صرف حرکتی خفیف بلبها رسد و شاید که از هم بگشاید و دندان سپید شوند و ضحک آنکه آواز او همین صاحبش
بشنود نه دیگری و قهقهه آنکه آوازش چه نفس صاحب قهقهه و چه دیگران همه بشنوند حتی که باشد که جا هم
پس تبسم جائز و مسنون هست و قهقهه مکروه و غفلت و کثرت ضحک دل میراند چنانکه در حدیث هست
کثرة الضحک یمیت القلب **نور ۸** — هر چه از قرآن حفظ کنی یاد داری ورنه موجب جزا باشد بعض گفته
فراموش کردن قرآن گناه عظیم هست **نور ۹** — بدانکه سجده دو قسم هست یکی سجده عبادت و دوم سجده
تحیت یعنی سجده تعظیم و تکریم که برای عظمت و جلالت کسی بقصد عبادت او کنند چنانکه برادران یوسف
و والده یوسف علیه الصلوة والسلام کرده بودند سجده ملائکه به آدم علیه وعلیهم السلام هم ازین قسم
بود حالا اینهم در شریعت غرای محمدی صلی الله تعالی علیه وسلم حرام شده هست اما کفر نیست که در هیچ
شریعت مباح نتوان شد همچنین طواف چیزی سوای بیت الله شریف حرام هست مگر آنکه بحالت اضطرار یا در حالت
بیهوشی واقع شود یعنی کسی را از کثرت شوق لقای عند التلاقی حالتی طاری شود که عقل او زائل گردد
و آنگاه سجده تحیت یا طواف گرجای آرد بوجه عدم اختیار مواخذ نباشد مثل فعال مجانین

کہ سلطان بگیرد خراج از خراب - و اگر کسی بجبر بر طواف غیر کعبہ دارد نیت طواف نکند کہ انما الاعمال بالنیات
نور ۱۰ - قرآن شریف در مجمع آہستہ بخوان بالخصوص آن وقت کہ سامعین متوجہ نشوند و از آیہ شریفہ
و اذا قرئ القرآن فاستمعوا لہ وانصتوا لعلکم ترحمون واقف نباشند یا غافل شوند یا دیدہ و دانستہ
غفلت اختیار کردہ باشند یا در کلام دنیاوی محو و مستغرق شوند بصورت سامع و تالی ہر دو گنہگار
شوند اما بغرض تعلیم و تعلم قرآن و حفظ آن مر صبیان را در مکتب بجہر خواندن مضائقہ نیست و در تلاوت ہم
حتی الوسع احتیاط شاید جائیکہ تنہا و دور از نشستگاہ - اولئک کالانعام بل ہم اضل باشد نشستہ
تلاوت با ادب تمام بجا آرد نور ۱۱ - مدح و ستایش مشرک و کافر و کافرہ و فاسق معلن و معلنہ و
امثال ایشان نکنند چنانکہ عادت جہلہ بیباک ست کہ سماع حرام می شنوند و میگویند کہ چہ خوب سماع شنیدیم
و مغنیہ چہ قیامت خوش گلو بود و خوش می سرود و بعضی بیجا کلمات تعظیمی باریتعالی مثل سبحان اللہ
و غیرہم ہم میگویند کہ بحد کفر میرسند و ہمچنین امرای ظالم و فاسق را بالفاظی بلند مدح و وغیرہ مینمایند کہ قریب
بکفر میرسد باید کہ ازین حرکت شنیع توبہ کنند کہ حرام ست جاہا معاذ اللہ ہم کفر دارد بلکہ ہجو انچنین
نابکاران باید کرد و ملامت بقدر قدرت بر روی ایشان کردن تا مگر پشیمان شوند اگر بر رو قدرت ندارند
بغیبت کنند اگر این ہم ممکن نشود در دل کنند کہ این ادون مراتب ست ورنہ در زمرہ ایشان شمار
و محشور خواہند شد معاذ اللہ من ذلک نور ۱۲ - نسب خود را مپوش و بالنسب دیگر خود را منسوب
مکن کہ از اشد ممنوعات ست نور ۱۳ - با ہیچ زن خلوت منشین کہ شیطان دشمن ست در پی آزار
مبادا ترا در تہلکہ اندازد و مرتکب گناہ کبیرہ گرداند روزی ابلیس ملعون با موسی علیہ السلام گفت در
حق من دعا کنید کہ خداوند تعالی مرا بیامرزد و از خطای من درگذرد موسی علیہ السلام
متوجہ باریتعالی شدہ عرض کردند حکم شد این ملعون را بگوئید کہ حالا قبر آدم علیہ السلام را
سجدہ کند چون این حکم باریتعالی ابلیس ملعون از موسی علیہ السلام شنید با خباثت

جبلی خویش اباکرد وگفت ای موسیٰ چون آدم را سجده نکردم گورش را چسان خواهم کرد
گر شمارا برین حق ثابت شد گو من از شومی طالع خویش محروم ماندم لهذا سه امر میگویم ازین
اتیان خود را خبردار کنید در سه اوقات مرا یاد دارید یکی آنکه مرد اجنبی و زن اجنبیه باهم
درخلوت باشند دوم بوقت غضب سوم هنگام قتال باکفار چنان زن و فرزند
واقربا یاد دهم که بیقرار شده رو بفرار می آرند و بوقت غضب عقل را زائل میکنم پدر را از
پسر و پسر را از پدر جدا مینمایم حتی که نوبت بقتال میرسانم و در خلوت اجنبی اجنبیه چنان غالب
می شوم که خلاصی از من دشوار می شود کم کسے باشد که درین حال بر زنا نیارم یا نزدیک
بدان نکنم نور ۱۴- مرمسلم را کافر گفتن از قتل کردن او هم بدتر ست چرا که در شرع
شریف برین قول وعید سخت تر آمده ست کقوله صلی الله تعالی علیه وسلم الا باء به احدهما
همچنان لعن مسلم نیز اشد کبائر ست العیاذ بالله تعالے نور ۱۵- درمیان دو زن
خود عدل کن ورنه بیش از یکے زن دیگر مخواه که حکم نص چنین ست نور ۱۶-
حرام خدا را حلال ندانی ورنه مبتلا به بلا مکفر خواهی شد که هرچه حرمتش
ضروری ست حلال دانستنش کفر جلی ست گناه را حرام دانسته ارتکاب کردن
گناه و حلال دانسته کردن دو بالا گناه که بکفر میکشد چنانکه دانستی نور ۱۷-
شهادت رست را کتمان نمودن گناه دل ست و شهادت دروغ با کفر
و بت پرستی هم پهلو و متصل قال تعالے لاتکتموا الشهادة ومن
یکتمها فانه آثم قلبه وقال تعالے فاجتنبوا الاوثان واجتنبوا قول الزور
حنفاء لله نور ۱۸- وجوب ادای شهادت پیش قاضی مسلم عادل ست
والا لا نور ۱۹- بر نابالغان و غیر مکلفان گناه نوشته نمی شود و آنچه

که از ایشان بسبب غفلت و چشم پوشی ولی ایشان خواه باجازت او سرزند هم بر ولی ایشان نوشته شود مثلاً اگر ولی طفل صغیر را از شرب خمر منع نکند یا خود بنوشاند درینصورت گناه خمرنوشی بر ولی ست نه بر صغیر و غیر مکلف پس لحاظ این مسئله باید داشت که این زمان بوجه بعملی اکثر چنین میشود می دانند که اینان خورد سال اند و معاف اند هرچه خواهند کنند بالغ نباید شد بلکه خود والیان از خوردان خود گناه می کنانند مثلاً در مجمع رقص و سرود طفلان را مانع نمیشوند بلکه برغبت داخل میکنند و می دانند که بر ایشان گناه نیست پس چرا تنبیه باید کرد - اے بی علمان اگرچه این امر صحیح ست که ایشان گناهگار نخواهند شد مگر بر شما از کجا معافی آید که شما هم گناهگار نخواهید شد **نور ۲۰** - پرورش اولاد بر پدر تا بلوغ فرض ست و من بعد بر واحسان **نور ۲۱** - شریعت مطهره زن را که سرتا بقدم عورت مستوره ست حکم به پرده فرموده و آن دو قسم ست یکی حجاب و دیگر ستر حجاب آنست که خانه نشیند و بالکلیه از نظر نامحرم دور ماند و ستر آنکه جز دائره رخ و هر دو کف دست همه بدن را بجامه کثیف پوشد که سرموے از بدن عورت ظاهر نباشد نه بے پرده و نه از زیر جامه تنگ و باریک اول که حجاب ست بر اہلبیت نبوت علی سیدہم و علیہم الصلوٰۃ والتحیۃ فرض بود و بر سائر زنان مومنان مستحب و دیگر که ستر ست بر همه مومنان حرائر فرض ست حالا علمای شریعت که حکیمان امت و حاکمان شریعت اند بوجه فساد زمان حجاب بر جمله حرائر لازم گرفته اند و چه خوش رسمی ست در شرفا و اہل عزت دیار ما که خانه را بر زنان زندان و بحجاب بیرون آمدن ندهند اگر نباشد با آن بدعتی شنیعه که در لباس و ستر نهاده اند

واز فرض بجرا مم افتاده وطاعت وغیرت مرد را برباد داده که بر زنان ولپسران عم وعمه وخال خاله
وبرادران شوهر وشوهران خواهر وغیرهم نامحرمان پرده نکنند وپیش ایشان نه همین بحجاب
بلکه بے ستر محض می آیند جامهٔ تنگ وباریک در بر دارند که پشت وشکم وگلو وسر نمایان باشد بلکه از
برهنگی سر وچند انگشت شکم وهر دو ساق وساعد وبازو وگلو حیائی نگیرند این مواضع اکثر اوقات برهنه
محض میباشند وپشت اگر برهنه ندارند تا باریکی جامه ادراک پرده نمی نمایند فانا لله وانا الیه راجعون حقا که
زنان حجّامان وحائکان ازین نساء شرفاء نیک تر حالت باشند که اگر چند از خانه برون آیند وبازار راه روند
اما جامه آنها کثیف وصفیق باشد وهمه اعضای عورت بخوب تر وجهی مستور ومحجوب ست بخلاف اینها چنان
تنگ ست که سر وپشت وشکم نمایان باشد نه زیر جامه آنها چندان وسیع که پائچه بر دارند وساق نمایند نه
چندان تنگ که با بدن ملصق باشد وکیفیت جسم از فربهی ولاغری وغیره وانماید وخوشتر ازینها بسم زنان عرب نسبت
آنانکه اهل بیت عمر وقارند بچو جان در تن ودل در بدن مخفی از انظار بد وانانکه بیرون می آیند برقع دوستا
وموزه می پوشند که از سر تا قدم هیچ چیز ظاهر نباشد فللّه درّهن وعلی الله اجرهن نسئال الله
التوفیق والعفو والعافیة نور ۳۲ - زن را باید که آواز هم به اجنبی نشنواند که عورت را صوت وصورت
هر دو عورت اند فی زمانه زنان هند با نامحرمان کلام میکنند وباکی ندارند وپیش مرد نابینا بخیال
آنکه نابیناست بی تکلف آیند گیرم که مرد نابیناست چه زن هم کور ست وهر دو را دیدن زنان اجنبیه
نباید همچنین زن را دیدن مرد بیگانه هر دو درین حکم مساوی اند علی هذا القیاس حکم آواز ست
چنانکه صورت را پوشیدن حکم ست همچنین آواز را از اجنبی نگاه داشتن باید اگر مرد نابینا
باشند آنگاه لحاظ کلام باید کرد که با نامحرم نابینا متکلم نشود نور ۳۳ - زن مسلمه
را از کتابیه یهودیه ونصرانیه ومشرکه هم مثل مردان پرده کردن حکم ست چنانکه در درمختار
وغیره کتب فقهیه مصرح ست همچنین از زنان فاسقه فاجره معلنه پرده باید کرد تا از اثر کفر وشرک وفسق

که بصحبت بدانها پیدا میشود امین ماند و از مرد مقطوع الذکر و خنثی نیز حکم پرده است او ستر عورت زن از
زن همان قدر فرض ست که ستر عورت مرد از مرد و زن را پیش محرم خود همین شکم و پشت و از ناف
تا زانو پوشیدن فرض ست و باقی اعضا نمودن روا ست اما سر برهنه بودن و معجر بر شانه افتاده داشتن
گو پیش محارم روا ست مگر از طرز حیا دور ست و نمودن سینه و پستان با وصف جواز از آنهم نامناسب تر
و چه خوش رسمی ست زنان هند را که در اخفای پستان کوشش بلیغ دارند کاش با وجه ستر شکم و پشت
توفیق یافتندی که پوشیدن اینها از محارم نیز واجب ست بخلاف سینه و پستان که سترش از محارم همین
رسمی مستحسن ست و واجب شرعی نیست جاهلی ببین که رسم را چنین سخت گرفته اند و فرض را چنان سهل گذاشته
باز بدانکه محرم آنرا گویند که با او نکاح مدة العمر بهیچ وجه حلال نتوان شد و آن سه قسم ست محرم نسبی همچو پدر و پسر و
برادر و اولاد برادر و خواهر و محرم رضاعی که همچنین علاقها از جهت رضاعت دارند و محرم صهری چون خسر و
داماد پرده از محرم نسبی نباید که قطع رحم ست و آن روا نیست و از دو محرم باقی یعنی رضاعی و صهری زن
جوان را به زمانه ما حکم به پرده کرده اند و همین راه سلامت ست اما نامحرمان اگرچه خویشاوندان باشند
مرگ عاجل و سم قاتل اند زنهار زنهار که زن پیش ایشان بے پرده نباشد خواه نکاح با ایشان
مطلقا جائز باشد **نور ۳۴** — زن را پرده از پیر طریقت خود هم فرض ست مثل اجانب دیگر و آنکه
شیخ در حکم پدر میشود و آن معنی دیگر ست یعنی چنانکه پدر مربی جسم است پیر مربی روح ست و در
تعظیم و تکریم وی مثل اب حقیقی ست نه آنکه در جمله احکام برابر شود ازین بیحیائی که فی زمانه و راکثر جهال
رواج دارد پرحذر باید بود همچنین از استاد علم ظاهری هم پرده فرض است **نور ۳۵** — آنکه گویند
لا نکاح بین العیدین مراد از وی نماز عید و جمعه ست یعنی اگر عید فطر یا اضحی بروز جمعه افتد نکاح بعد
فراغ از نماز جمعه باید کرد که بین العیدین بوجه قلت فرصت فراغ نیابی باز اگر کسے بعجلت تمام
این کار بجا آرد خود ممانعتی شرعی نیست **نور ۳۶** — در شعر گوئی حفظ مراتب نگاه داری

یعنی در تمثیلات اشعار توہین کسر شان ملائکہ و انبیا و اولیا نباشد مثلاً در مدح حسن تنقیص حسن یوسف و در تعریف
حکمت کسر شان لقمان علیہما السلام و در وصف ذو الفقار بریدگی پر جبریل علیہ السلام و در تعریف طبیب
توہین شان عیسیٰ علیہ السلام ہمچنان در اشعار نعتیہ لحاظ باید داشت کہ نعت بمرتبہ حمد نرسد یعنی آن وصف
کہ مختص بخالق عز و جل باشد بہ مخلوق ثابت نکند ہمچو الوہیت و معبودیت و خالقیت و غیر ذلک و مناقب
اصحاب و اہلبیت و اولیا بمضامین نعت انبیا پہلو نزند و مدح بادشاہان و دیگر امرا دنیا بمناقب صحابہ
و اہلبیت ہمسر نشود و در تعریف مکان و باغ امیرے تنقیص عرش و کرسی و باغات و اماکن جنت راہ نیابد
و علی ہذا القیاس ہمچنین اشعاریکہ مضمون آنہا فحش و باعث اشتعال شہوت باشد حرام و ممنوع ست شعر
بعینہ حکم سماع دارد چنانکہ اہلیت در سماع شرط ست ہمچنین در اشعار پس اگر از شعر گوئی و شعر خوانی قوت
شہوانی جوش زند در حق اینچنین کس ممنوع باشد و اشعار نعت و حمد مناقب اولیا و توہین و تذلیل و ہجو کفار جائز
و مباح و مستحب باشد خود اینچنین اشعار حضور سرور عالم صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم بر ممبر از حسان بن ثابت
رضی اللہ عنہ شنیدہ اند و ترغیب دادہ ہجو کفار گویانیدہ اند نور ۳۷ ۔ بمرگ کسی سوگ داشتن و زینت
گذاشتن بیش از سہ روز جائز نیست مگر شوہر کہ زن را حکمست کہ چہار ماہ دہ روز بسوگ نشیند و تا انقضا
این مدت زینت نکند پس ماتم داری حضرت امام علی جدہ و علیہ الصلوٰۃ والسلام در محرم الحرام چنانکہ
ہر سال رسم جہال ہندوستانست کہ درین ایام دہ روز و بعضی تا چہل روز ہر سال ترک زینت و تقریبات
شادی میکنند خود ممنوع باشد کہ بدعت شنیعہ روافض ست البتہ درین ایام صدقہ و خیرات برائے ایصال ثواب
بروح پر فتوح حضرۃ امام علی جدہ و علیہ الصلوٰۃ والسلام کردن خوب و در شرع مرغوبست و حالات
ایشان از احادیث صحیح شنیدن بمصائب ایشان تاسف خوردن نیز جائز و مباح و محبوب است آنکہ جزع و
فزع و نوحہ بتکلف و تصنع کنند و سینہ زنند و رخ خراشند و نجاست و غسل و تبدیل پارچہ و پان طعام
ترک کنند و زنان چوڑیہا شکنند و سیاہ و کبود و سبز پوشند اینہمہ حرام و بدعت و ممنوع ست آری

اگر بیاد مصائب آنها ہی مجرد گریه بے تکلف دست دہد موجب رحمت و برکات است **نور ۲۸** ۔ فاتحه یازدہم حضرت غوث الاعظم رضی اللہ عنہ خصوص یازدہم ربیع الآخر شریف برای برکت در مال و اولاد و انجاح مرام و حصول مراد جائز و مندوب و کاری خوب است که به تجربه بزرگان آمده و مانعی از موانع شرعیه دران نیست بشرط آنکه مجلس از ممنوعات شرعیه مثل رقص و سرود و روایات کاذبه و موضوعه خالی باشد ہمین درود و کلمه و تلاوت قرآن و ذکر کرامات شریفه و حالات منیفه حضور پرنور غوث الاعظم رضی اللہ تعالے عنہ مطابق روایات صحیحه قناعت ورزند ہمچنین مجلس یازدہم ہمین ایمان با قادریت است او تعالی قادریان را توفیق دہد که جاری دارند **نور ۲۹** ۔ محفل میلاد شریف ہر روز که خواہند خصوصاً بماه مبارک ماه ربیع الاول شریف بالخصوص از غره تا دوازدہم لاسیما خاص روز و شب دوازدہم بشرط خلو از منہیات شرعیه موجب ہزاران ہزار خیر و برکت است اللہ تعالی جمله مسلمانان را توفیق دہد که باین راه نیکو مردانه تازند و جان و مال در محبت محبوب نبی الجلال علیه افضل الصلوۃ والسلام بازند و قیام وقت ذکر ولادت شریف نیز جائز و درست و علامت شوق و محبت است و رد و انکار اینکار علامت شقاوت و قساوت قلبی است اللہم احفظنا عنہ منکران ذکر شریف در آیه خسر الدنیا والآخره داخل اند **نور ۳۰** ۔ بر میت نوحه نکنند که حرام است نوحه آنست که بآواز بلند گریه کنند و سینه زنند و موی کنند و روی خراشند و عادات و اوصاف و اطوار میت باواز بلند بیان کرده باشند اینہمه حرام و ممنوع و باعث وبال عظیم است و در بعض بلاد ہند دیده شد که زنی که آنرا نائحه میگویند و از قسم دوم میراثی باشد آمده مثل امام می نشیند و عقب آن جمله قرابتیان میت جمع شده صف بصف مثل مقتدیان نماز می نشینند و نائحه باواز بلند وصف میت مثل جود و سخا وغیره بیان کرده نعره می زند و سینه کوبی میکند و عقب آن صف قرابتیان ہمچنان تاکید و ساعت سینه کوبند بعده خاموش شوند باز نائحه وصف دیگر میت دیگر گفته ہمان میکند و مقتدیان ہم باتباع امام ہمان ہمین طور یک پاس یا دو پاس بجا می آرند تا چہلم

بعد چہلم فاتحہ را از مال میت بعوض این شفقت شاقہ چیزے میدہند این خود بدعت ملعونہ زمانہ کفر و
جاہلیت ہست اللہ تعالے ما را و جمیع متبعان ما را ازین تہلکہ نجات دہد و توفیق رسول مقبول صلی اللہ
تعالے علیہ وسلم را خبر شہادت حضرت جعفر طیار رضی اللہ تعالی عنہ رسید در مسجد برای تعزیت شان
نشستند کہ آثار حزن و ملال از چہرہ اقدس نمایان بود عورات خانہ جعفر طیار رضی اللہ تعالی عنہ
باواز بلند گریہ میکردند کسے آمدہ بسمع حضور عالی رسانید ارشاد فرمودند کہ ایشانرا باز دار و
منع کن آن مرد رفت و باز آمد کہ زنان طاعت نکردند فرمودند منع کن سہ بار آمد کہ واللہ یا رسول اللہ
صلی اللہ علیہ وسلم زنان بر ما چیرہ شدند فرمودند خاک بدہان ایشان انباش و نیز بصحت رسید کہ حضور
سرور عالم صلی اللہ تعالی علیہ وسلم بر نائحات لعنت فرمودہ ہست و وعیدے دیگر درین باب آمدہ کہ
در کتب احادیث مفصلا مذکور ہست **نور ۳۱** نکاح عورات بیوہ کہ سنت نبی ماست صلی اللہ تعالے
علیہ وسلم رفضا کنند و زنان را با وصف حاجت بیوہ داشتن و نکاح نکردن سنت مشرکین ہند ہست
آنرا بگزارند ورنہ در حدیث من تشبہ بقوم فہو منہم خود را داخل کرد نیست ازین پرہیز باشند
نور ۳۲ با مبتدعان و بد مذہبان قرابت نکنند چرا کہ صحبت بد ایشان سراسر زیان ہست و
آیندہ در اولاد اثر خواہد کرد چنانچہ بارہا بتجربہ آمدہ و علاوہ ازین در بسیار صورتہا در صحت نکاح
ہم سقم و نزاع میماند و جاہا قطعا نکاح مردود و باطل ہست مثل خوارج و روافض و وہابیہ کہ بحد
کفر رسیدہ باشند و نیچری وغیرہ بلکہ با شیعہ محض تفضیلیہ ہم مناکحت اولی نیست کہ تفضیل
در رفض ہست و رفض در کفر والعیاذ باللہ تعالی اگر برین نصیحت کاربند نشوند ہم بدنیا وبالش بینند
وہم بہ یوم جزا مورد عتاب قہار و در محاسبہ سخت گرفتار شوند خبر شرط ہست **نور ۳۳** شب عاشورہ
و یوم عاشورہ عرس جناب سید الشہدا بقاعدہ مشائخ باید کرد یعنی تمامی شب عاشورہ بعبادات
و تلاوت قران شریف و حدیث شریف و کلمہ و درود بنا بر ایصال ثواب بارواح شہدا [illegible]

و اخذ فیضان از روح پر فتوح سید الشهدا حضرت امام حسین علی جده و علیه الصلوة و السلام بکنند یعنی
قلب خود را بجلا از اعلی اتصال داده بروح سید الشهدا ربط دهند باینطور که چشم بند کرده تصور کنند
که قلبم بوساطت پیران خود بروح سید الشهدا اتصال پیدا رود و فیضان روح سید الشهدا در دلم میرسد که
به برکت آن عروج باطن زیاده میشود و ترقی می یابد همچنین تمام شب باین تصور باشند صبح عاشوره هر قدر
که میسر آید بفقرا و مساکین به نیت ثواب بخورانند این طریقه حضرات صوفیه کرام است که به برکت او تا یکسال
ترقی در قلب می یابند نه آنکه در آن شب با برکت بدعات شنیعه کنند و در درستی نقل و ضع اسراف کرده و
مخالفات فاحشه بکار برده بجای ثواب در عذاب مبتلا شوند و روح سید الشهدا علی جده الکریم و علیه الصلوة
و التسلیم را بیزار دارند ظاهر است که از هیچ بدعات و استحسان سئیات خود جد اکرم حضرت امام صلی الله تعالی
علیه ثم علیه و سلم بیزار و ناراض خواهند شد پس خوشنودی و رضامندی امام چه معنی دارد تمام شب بجای
ذکر و عبادت با لهو و لعب ساختن و مزامیر ممنوعه نواختن و نوحه کردن و سینه کوفتن و موی کشادن و رو خستن
و دیگر مصنوعی را رنگ بستن پیداست که چه قدر باعث عتاب و عقاب و غضب رب الارباب بیزاری روح
امام عالیجناب خواهد شد العیاذ بالله تعالی نور سم ۳ امامت جن انسان را جائز است بسبب آنکه هر دو
مکلف اند مگر اولی نیست زیرا که اشرف نیست و امامت ملک هر دو یعنی جن و انس را در فرائض جائز نیست
چرا که مکلف نیست یعنی نماز برو فرض نیست حکم نفل دارد و هر جن و انس فرض است بنای فرض بر نفل و انمود و آنکه جبرئیل
علیه السلام رسول مقبول صلی الله تعالی علیه و سلم را امامت نمود خود با نمعنی آنحضرت مامور بودند نماز از جبرئیل و در روز بر
جبرئیل نیز فرض بود و هذا احسن کما فی الطحطاوی و رد المحتار و الله تعالی اعلم نور ۵ سم ۳ اطاعت والدین در امور مباحه و از
و در امور غیر مشروعه حرام و ممنوع مثلا پدر گوید که خمر بنوش و نماز مخوان در این حکم اطاعت نیست اما کمال ادب آنست که بخشونت جواب
ندهد بلکه بلطائف الحیل از ان ارتکاب خود را باز دارد و مثلا اگر پدر گوید که فردا روزه نفلی مدار این حکم را بجا آرد زیرا که روزه نفل
واجب نیست و در امور غیر واجبه اگر حکم پدر تا خیر آید با کی نیست

باکے نیست و علیٰ ہذا القیاس **نور ۳۶** - جانوران موذی را بکش قبل از انکه ایذا رسانند چون شیر و گرگ و خرس و مار و کژدم و سگ گزنده و کیک و سپش و غیرہا ہمچنان حیوانات فاسق را چون موش و زاغ و زغن و بوزنه که قتل اینها در حرم و احرام روا است و جانوران غیر موذی را اگر بحاجت غذا یا دوا یا بغرض بیع می کشی روا ست ورنه ناجائز بود و ہمچو شکاری که اکثر مردمان بانه به بندوق و شست وغیره میکنند و ایشان را کار به اکل و بیع نمی باشد بلکه مراد ہمین تفرج و تفریح طبع است اینچنین شکار بالاتفاق حرام است و کذلک جانوری را کشتن که نه موذی و فاسق است و نه ماکول و مطلوب بهر دوا وغیره حاجات که اینهم ممنوع است زیرا که بے سود است و ہمچنین جانوران موسوم جانوران رمنه الهی میباشد چنانکه جانوران رمنه شاہان ظاہری از شکار ممنوع ہمچنین این قسم جانوران رمنه الهی مگر آنکه این هم مضرت رساننده مثل شغالان که کشت را برباد میکنند البته تدافع آن ضرور است بهر نوع که ممکن باشد **نور ۳۷** - تصویر ذی روح کشیدن و امر بکشیدن آن کردن مطلقاً حرام است اما نزد خود یا در خانه داشتنش بچند شرط حرام باشد یکے آنکه تصویر ذی روح بحالت حیات او باشد یعنی چیزے از اعضای او کم نکرده باشند که به کمی او حیات متصور نیست چنانکه تصویر مجرد چهره یا تا سینه یا تا کمر که داشتن اینها حرام نباشد زیرا که با نیقدر جسم حیات معقول نیست بخلاف آنکه تا زانو باشد که پاہی بریده میتوان زیست (دوم) آنکه آنقدر خورد نباشد که اگر بر زمین نهاده ایستاده بینی تفصیل اعضایش متمیز نشود (سوم) آنکه به وجه توہین و تذلیل افتاده نباشد چنانکه تصویر است در فرش یا انداز و جای نهادن نعال چون اینهمه شرط مجتمع گردد و نهادن آن تصویر نیز ممنوع و ناجائز شود خواه سایه دار باشد یا نقش کاغذ یا نگار دیوار همه ناروا است و موجب بے برکتی و ایذای فرشتگان و باز ماندن ملائکه رحمت از دخول آن مکان و نماز گزاردن در جای که تصویر ذی روح بشرائط معلومه پیش رو یا بالای سر یا چپ و راست یا بمحل سجده باشد مکروه است بخلاف

قبرکه همین نماز بر دوسوی او ممنوع ست نه در پهلوی او و پرورش سگان در مکان اگر بضرورت حفاظت
بود باکے نیست ورنه باعث نقصان اجر و مانع دخول ملٰئکه رحمت ست باز چون بهر حاجات مذکوره
پرورد آنگاه هم احتیاط دارد که یکجا بسته ماند تمامی خانه در تصرف آن حیوان نگذارد که جابجا گردش
کند و حفاظت طهارت دشوار شود **نور ۳۸** مقابر در خانه سکونت نباید کرد که خاصه انبیا
علیهم السلام ست زیرا که بعد موت هم بحیات حقیقی دنیاوی جسمانی زنده اند و در خانه خود میمانند
و این نیز وجهی ست علاوه وجوه دیگر که ترکه ایشان بورثه تقسیم نمی شود که متروکه میت قابل تقسیم است
نه مال حی و همچنین نکاح نساء ایشان بعد موت باقی میماند و خوردن اجسام طیبه ایشان بزمین
حرام ست که زمین تن مرده میخورد نه تن زنده پس موت ایشان بمشابه آنست که شخصی در حیات
دنیا بسفر رود پس از سفر نه نکاح او فسخ شود نه ترکه او قابل تقسیم بالجمله موت انبیا علیهم السلام والصلوة
همین آنی باشد بهر تصدیق وعده الهی باز نقل مکانی بیش نیست نقل سفر مسافر پس **نور ۳۹**
میت را جائیکه موت آید در مقابر همانجا دفن باید کرد نه در خانها که مخصوص به انبیاست علیهم الصلوة
والسلام و نه جای تنها جدا از مقابر مسلمین که باعث زیادت وحشت و غربت اوست بلکه جائیکه
مسلمانان آنجا مدفون میشوند همانجا دفن باید کردن اینقدر نقل غالباً بیش از میل یا دو میل
نمی باشد خود مطلوب ست و زیاده بران اگرچه بوجه بزرگی آن بقعه باشد ممنوع زیرا که در رکی تاخیر
چیزیست که شرع بتعجیل وی امر کرد چنانکه نماز میت را بانتظار نمازیان جمعه موافق دانشمند آنکه
علما گفته اند اگر شهر را دو مقبره باشد شرقی و غربی میت هر سمت را در مقبره همان جهت دفن کردن
بهتر ست آخر ندیدی که حضور سید عالم صلی الله تعالی علیه وسلم شهدای احد را هم بدامن احد
دفن کرد و بمدینه طیبه با وصف نزدیکی نبرد و سیدنا عبد الرحمان بن ابی بکر الصدیق رضی الله
تعالی عنهما بموضع حبشی که نزدیک مکه معظمه واقع ست رحلت فرمودند مردمان نعش مبارک

اور انجیال فضیلت بمکۂ معظمہ آوردہ دفن نمودند حضرت ام المومنین عائشہ صدیقہ رضی اللہ تعالیٰ عنہا چون بزیارتش آمد فرمود سوگند بخدای اگر من وقت مرگ شما حاضر بودمی شمارا دفن نکردندی مگر جائیکہ وفات شما واقع شد پس رواج شنیعی کہ اکثر جہلای زمانہ از روافض ایران اخذ کردہ اند برای فضیلت دفن بہ کربلای معلی یا غرضے دیگر نعش در تابوت نہادہ برائے مدتے معین سپرد زمین میکنند ما بعد ازان برآوردہ بہ فلان جا برند محض لغو بیہودہ و خلاف شریعت مطہرہ ست در نقل نعش پیش از دفن سخن آنجا بود کہ شنیدی بعد دفن حرکت چگونہ جائز و مباح خواہد شد این خود باتفاق ممنوع ست و سپردگی زمین محض امر لایعنی و بدعت سیئہ شنیعہ نور ۴۰ - در بعض مواقع ضرورۃ شریعت مطہرہ برای آوردن نعش از قبر بعد دفن رخصت دادہ ست از انجملہ آنکہ میت در زمین مغصوبہ دفن شد یا کسے زمین الشفع گرفت و برا القلعے قبر راضی نشد یا ظالمی بظلم و جبر براخراج داشت در ہمچو مقامات نعش برآوردن و بجاے دیگر دفن کردن مضائقہ ندارد ورنہ سخت ممنوع ست و اگر مالی از دفن کنندگان بگور افتاد و بعد دفن یاد آمد روا باشد کہ باز کنند و مال برآرند باز درست نمایند اگرچہ قبر مکمل شدہ باشد و اگر میت بغلط رو بغیر قبلہ یا بر پہلوے چپ مدفون شدہ ست تا خاک ریختہ اند تختہ یا باز کردہ مراعات سنت باید نمود و بعد او کشادن ممنوع نور ۴۱ - وصیت قبر واجب التعمیل نیست یعنی اگر کسے وصیت کند کہ چون بمیرم قبرم بہ فلان جا باید کرد بہتر آنست کہ بموجب وصیت عمل کنند اگر معذوری نباشد و اگر خلاف خواہد شد مضائقہ نیست زیرا کہ واجب العمل نبود کہ خواہ نخواہ مطابق آن کردہ شود چرا کہ وقت و محل موت مبہم بود کہ میدانست کہ قبر کجا خواہد شدن پس وصیت واجب العمل نباشد نور ۴۲ سنت آنست کہ قبر خام دارند و بشکل کوہان شتر باشد طول بقدر قد میت و عرض بقدر نصف قد و عمق بقدر قد آدم و میت را بر پشت نخوابند بلکہ بر پہلوے راست خوابند و پس پشت او پشتہ از خاک مہیا کنند تا ہمہ شق خود متوجہ قبلہ باشد این سنتے ست کہ ہندیان یکسر ترک کردہ اند الا من شاء اللہ

همین رو سیت بسوی قبله میکنند و سائر او بر ستان خفته اینچنین نباید و افضل و مسنون لحد یعنی
قبر است که سقف آنهم زمین باشد نه صندوقی که سقف آن از چوب یا سنگ بود و از خشت پخته
مکروه است همچنان وصیت شیخ ما بود رضی الله تعالی عنه الامر دمان بمصلحت وقت رواج لحد نماندند
و قبر بلا مقبوره ساختن ممنوع ست و زیارت همچو قبر حرام **نور ۲۳۴** - بارها از زبان فیض ترجمان حضرت
جدی و مرشدی قدس سره السرمدی شنیده بودم که در ماه محرم الحرام از ارتکاب بدعات شیعه تعزیه داری
و مرثیه خوانی منع میکردند بلکه میفرمودند که روزی بحضور شیخ خود یعنی حضور اچھے صاحب رضی الله تعالی عنه عرض
داشتم که در دهلی استادی مکرمی مولوی شاه عبد العزیز را دیده ام که در ماه محرم الحرام ده روز وعظ
شهادت حضرات حسنین علی جدهما الکریم و علیهما الصلوٰة والسلام میفرمایند و روز دهم از صبح تا وقت شهادت
یعنی زوالش فضائل شهادت وغیره گفته تقسیم طعام مینمایند حضور عالی شنیده فرمودند بسیار خوب
بهتر میکنند لاکن اگر با من اتفاق ملاقات گشتی گفتمی که درین ماه خاص حسنین با اهتمام مناسب نیست
صرف بر قدری قلیل فاتحه حضرات کرده و در ماه دیگر اینچنین اهتمام وعظ وغیره کم بدر بیکدست
چنین مجالس شعار روافض ست و درین ماه زیارت اهتمام گویا بابت فضل و انداختن ست آینده
اولاد احفاد خود را شنیده گمان میکنند که بیشک ایشان شیعی بودند و تقیه مینمودند و سنیان و فرق
از سلاسل یکی سنی دیگر شیعی از ینها هیچکس منکر شهادت و فضائل حسنین رضی الله تعالی عنهما نیست
پس اهتمام این وعظ درین دیار چندان حاجت ندارد البته در غلبه خوارج ضرورت آنان معقود اند
فقط انتهی تقریر مرشد مرشدنا رضی الله تعالی عنهما پس جناب عالی حضرة جدی فرمودند که از آن تاریخ
که این مسئله بمصلحت از حضور شیخ خود شنیدم خود هم از اهتمام اینچنین کار درین ماه احتیاط کردم چونکه
فی زمانه این بدعات در محرم بسیار جاریست لهذا این فائده برای متبعان خود آوردم الله تعالی
توفیق عمل دهد و هم مشهور است که مرشد مرشدنا قدس سرهما تعزیه جامیانصاحب بر اگر علاقی جدا نمی

که در خانقاه ساخته بود از خانقاه فلک بارگاه بیرون کردند با آنکه هیچگاه بدعوی نمیفرمودند آنوقت ببشدت غضب بر ریش مطهر خویش دست مبارک نهاده ارشاد شد که ای جاهر رافضی را خواهی گو رکشاده بیز اگر بجای انسان خوک نباشد فقیر را فقیر نگوئی **نور ۴۴** - من تشبه بقوم فهم منهم مضمون این حدیث شریف فهمیده بران عمل کنند چراکه این فتنه فی زمانه بسیار رواج گرفته است ضرور ضرور پرهیز باید بود تشبیه انگاه متحقق شود که آن فعل فی نفسه با شریعت غرا مخالفت دارد یا اینکس بنیت مشابهت با کفره و فجره بعمل آرد و الا لا مثلا امری که در شریعت غیر مباح ست گو فعل آن مشابهت بی نیت و قصد تشبه پیدا شود و از ان باکی نیست که داخل در تشبه نیست مثلث مثلا شلوار یعنی زیر جامه که لباس ایرانیانست و لباس قدیم عرب نیست در عرب بجای آن تهبند مستعمل بود و شریعت غرا از شلوار منع هم نکرد بلکه در حق او نعم الستر آمده است پس کسی شلوار پوشد گو مشابهت به ایرانیان یافته شود اما مضائقه نیست چراکه مخالفت شریعت نیست و علی هذا القیاس آنکه خلاف شریعت باشد و از فعل آن پیدا شود یا نشود البته اجتناب از آن باید ~~کرد~~ مثلا فرق مویهای سر جانب چپ قریب گوش که عادت نصاری است و شریعت بران نیامده بلکه محل فرق وسط مقرر داشته است پس اگر کسی فرق در مویها جانب چپ قریب گوش کند البته در تشبه داخل خواهد شد و علی هذا القیاس **نور ۴۵** - زیارت قبور اولیاء الله مردان و زنان هر دو جائز است کما فی الدر المختار لیکن اگر بجانب نساء خوف فتنه باشد منع کنند که دفع مفسدت از جلب مصلحت اهم ترست **نور ۴۶** - سوال کدام وقتست که از تکلیفات شرعی بیرون می آید (جواب) انگاه که عقل بالکلیه زائل شود و الا لا **نور ۴۷** - تداوی الانسان سه قسم است (۱) قطعی یقینی (۲) ظنی (۳) وهمی - تارک اول گنهگار است و تارک دوم نه گنهگار و نه مثاب و تارک سوم مثاب است از اول مراد اکل و شرب است که بالقطع برای صحت و بقای حیات مفید است و در حالت ترک آن اگر گنهگار میرد بموجب حرام مرتکب شده باشد و از دوم مراد علاج بادویه است که فائده آن حکم ظنی دارد

پس اگر علاج نکرد و بمرد هیچ وبال نیست یا زیرپس نخواهد شد و اگر معالجه نمود تا هم باک نیست اما در نیصورت
هم مثاب نخواهد شد زیرا که در حکم اباحت است لا فی فعله ثواب ولا فی ترکه عقاب و عتاب مگر آنکه
متابعت سنت و امتثال امر تداوو عباد الله وامثال ذلک نیت کرده باشد به نیت معالجه خود
ثواب یابد چنانکه حال همه مباحات است به نیت محمود محمود و بقصد مذموم مذموم و در ذات خود نه
نه محمود و نه مذموم و از سوم مراد علاج با فسون و رقیه است که فائدهٔ آن حکم وهم دارد و ارتکاب آن
خلاف توکل و شکننده اوست و ترک آن دلیل استقامت بر توکل و لهذا تارک مثاب شود و بین
سبقت عکاشه رضی الله تعالی عنه است که چون حدیث انیعنی از حضور سرور عالم صلی الله تعالی علیه وسلم
شنید برخاست و گفت یا رسول الله صلی الله علیه وسلم از امروز ترک اینها بر خود لازم گرفتم بین بعد
دیگران هم چنین گفتند جناب رسالت مآب صلی الله تعالی علیه وسلم فرمودند سبقت عکاشه است رضی الله تعالی
عنه این سعادت ازلی نصیب ایشان بود لهذا بر دیگران سبقت [illegible]
باید دانست که طلاق عند الله ابغض الاشیا است و عتاق ضد آنست مرد حتی الوسع عورت خود را
طلاق ندهد مگر بمجبوری و افتراق بین الزوجین بچند وجه میشود یکی از طلاق و ما فی حکمه دوم موت سوم
ارتداد از دین اسلام از هر جانب که باشد مرد مرتد شود یا زن از اینها یعنی طلاق و ارتداد از امور اختیاری
است و سوم که موت است اضطراری اما بموت زن مرد اجنبی شود جز در حق نظر و لهذا او را غسل زن مرده
خود روا نبود و بموت مرد علائق نکاح در حق زن باقی ماند تا انقضای عدت و در هندوستان بسبب
اعمال و کثرت جهل مردان و زنان رواج سحریات که موجب افتراق بین الزوجین باشد بسیار جاری
و ساری است که بنا بر یک غرضی دنیاوی معاذ الله مرتکب شرک و کفر میشوند همچنان درباره حب و تسخیر
فرق اعمال حرام و حلال نکنند خاصه زنان در تسخیر شوهران هر حیله که توانند بجا آرند و پابند عامل علوی
و سفلی و ساحر هیچ ندارند همچنان برای شفای بیماران و فرزند و طول عمرش و امثال ذلک از رجوع بسحره

و شیاطین باکی نکنند و میگویند که ما خود نمیکنیم دیگری میکند بر ما چه وبال و ندانند که من رضی بالکفر فهو ایضا منہم ای من زمرۃ الکفار انیفائدہ برای تنبیہہ این گروہ بیان آوردم باید که احتراز نمایند درین زمان چنان کثرت این امر ست که از صد یکی شاید محتاط باشد ورنہ بسیاری کافر شدہ نکاح خود را تباہ میکنند و اولاد ولد الحرام پیدا میشود و تا حق ترکہ پدری میابد ولد الحرام از ترکہ زید چیزی نیست اللہم احفظنا من سوء اعمالنا و واضح باد کہ از وجہہ تسخیر زوجہ ہم مباح نیز حرام ست چہ جائیکہ با مور محرمہ و کفریہ و العیاذ باللہ تعالی **نور ۹۴** ۔ ممنوع ست بجز ذات باری تعالی غیر را مالک الملک ملوک گفتن و علی ہذا القیاس ۔

لمعہ سادسہ در اخلاق و نصائح

نور ۱ ۔ راز خود را بکسی مگو ع السر اذا جاوز الاثنین فشا **نور ۲** ۔ بر فعل عالم منگر بلکہ بر قول [illegible] رخصہ میشود و ممکن ست کہ خلاف سنت ہم باشد و قول برای دیگر ست از دیانت [illegible] ایشان متوقع نیست کہ خلاف سنت باشد پس فعل اگر خلاف بیند بر آن عمل نکند و اگر موافق باشد بعمل آرد ہمچنین قول نیز مگر گاہی خلاف نہی باشد کہ برای دیگر انست **نور ۳** ۔ عادت بزرگان اختیار مکن کہ عادتہا مخصوص بذات آنہا باشد عبادات ایشان اختیار کن کہ مشترک ست درمیان ایشان و غیر ایشان ازینجاست کہ گفتہ اند تقلید عادت ضلالت ست و تحقیق عادت ہدایت یعنی سبب آن عادت دریافت کردن و بلکہ آن رسیدن عین ہدایت و ایمان و محض تقلید بلا تحقیق ماہیت و کیفیت آن گمراہی و ضلالت اما تقلید عبادات کہ مشترک ست موجب ترقی درجات قصہ حضرت موسی و خضر علیہما الصلوۃ والسلام و عمل بران مناسب اینمقام ست و ہو المعلوم المشہور کما ورد فی القرآن العظیم فی سورۃ الکہف **نور ۴** ۔ بدان و فاسقان را نصیحت کن تا شاید کہ توبہ کنند و عیب آنہا را مجلس مگو تا شوخ چشمی نگیرند و از تو راضی شدہ خوشنود شدہ بر نصیحت تو عمل کنند **نور ۵** ۔ باز یرستان

خود ترحم کن تا از زبردستان خود ترحم بینی نور ۶ - کسی را دشنام مده که دشنام بجوری

سب و شتم در دنیا تباه است و در عقبی گناه دشنام گویان چه بی آبروییها که ندیده اند و از بدزبانی

چه تلخ جرعها که نچشیده زبان زبان نه هیچ در دنیاست در عقبی آخر آدهی ست نور ۷ - بر جانوری

که داری از پیل تا کبوتر و از اسپ تا سگ همه را خبرگیری آب و علف بر خود گیر که بی زبان اند

و ترا در بند و ترا و آنها را مالک یکی ست بترس از آنکه غافل نشینی و کیفرش بینی در احادیث

باب تاکید اکید آمده است نور ۸ - من التسرول قائما وتعمم قاعدا ابتلاه الله ببلاء لادواء له نور ۹

در مسجد سوای اعتکاف زیاده از حاجت نماند چرا که از زیادت قیام حفظ آداب مسجد نخواهند ماند مسجد

برای نماز نیست نه برای خانه ساختن و در نماز هم افضل آنست که سوای فریضه سنن و نوافل بهر برکت

در خانه خود گزارد باز معتکف را واجب تر است که آداب سجدگاه دارد نور ۱۰ - با ادب باش بی ادب

مشو در ادب اولیاء و صفیا و اتقیا و علما و فضلا و فقرا کوش [illegible] بعون مولانا روم [illegible] از خدا جوییم توفیق ادب

ادب بی ادب محروم گشت از فضل رب بی ادب خود را نه تنها داشت بد بلکه آتش در همه آفاق زد

از اولیا منکر مشو که خوف سوء خاتمه است والعیاذ بالله تعالی نور ۱۱ - ملاقات و اختلاط منافقانه

با کسی مکن از دوستی نفاق دشمنی آشکارا خوبتر است نور ۱۲ - از کسی تجسس و استراق سمع مکن یعنی سخن

کسی پوشیده مشنو که حرام است و ممنوع همچنین ست خط خفی و بند کسی دیدن و خواندن سخت ممانعت

آمده است و از بدترین عادتهای ذمیمه است نور ۱۳ - تا توانی انتقام از خصم مگیر صبر جمیل کن تا اجر جلیل

یابی اگر کسی با تو خصومت پیش آید و حق تو بجبر گیرد اولا اظهار عجز کن و بالحاح و منت پیش آ و سر بر قدمش و بند و کلاه

پیش پایش انداز تا خدای تو از تو راضی شود و حمایت تو کند و بطرف تو شود اگر او ازین معنی راضی نشود و حق تو

بگذارد و بر تو رحم کند فبها هم تو حق یافتی و هم او از باطل رست و رنه بناچاری بدفع ظلم او بپرداز اما

نه چنانکه بجواب ستم خود را ستم اندازی نور ۱۴ - از قرابتیان ترک صله رحم مکن خصوصت بیشتر با کو ترا

برنجانند و بر تو ظلم روا دارند سه بدی را بدی سهل باشد جزا + اگر مردی احسن الی من اسا
دخواه مخواه اگر بینی که بغیر ترک چاره نیست پس آنگاه ترک کنی اما بروجه جمیل کن بمصداق واصبر
علی ما یقولون واهجرهم هجرا جمیلا این وصیت را موکد دان چرا که بر قاطع رحم وعید سخت آمده است
اللهم احفظنا عنه نور ۱۵ - با خوردان خود برین قول معاملت کن از خوردان خطا و از بزرگان
عطا و با بزرگان برین مصرع - خطای بزرگان گرفتن خطاست نور ۱۶ - از نصیحت بزرگان
رنجیده مشو و از تادیب خوردان غافل منشین که بهره و خالی از فوائد نیستند نور ۱۷ - برادر مسلم را
روبروی ستایش مکن مباد که نفس سرکشی کند و عجب و نخوت و پندار در دل وی پیدا شود و ازین تحسین
مدح در احادیث ممانعت هم آمده است نور ۱۸ - با مادر خود احسان و سلوک کن تا خداوند تعالی
از تو راضی باشد و حقوق او را چندانکه توانی نگهدار مثلاً اگر بر دیوار تو اندکی تصرف خواهد که در آن
[illegible] آنرا اجازت ده و بطیب قلب روا دار و همچنین در دیگر امور نور ۱۹
بر رای زنان کار بند مشو زیرا که ناقص العقل می باشند از ارباب شوره نیستند و زنان را حکومت مده
یعنی والی مکن که از ممنوعات است نور ۲۰ - وقت خشم خود را نگهدار که غضب از شیطان است
ورنه هلاک شوی غضب شیطانی آنست که از اشتعال نفس باشد و رحمانی آنکه مطابق حکم الله و رسول
باشد مثل قتال با کفار در دین و انتقام مظلوم از ظالم رحمانی محمود است شیطانی مردود نور ۲۱ -
از خدا بترس و با خدا بساز تا همه خلق از تو بترسد و مطیع تو شود نور ۲۲ عیب کسی دیدن و پوشیدن
موجب اجر جزیل و عادت مقبولان رب جمیل است اگر نصیحت کنی بر ملا مکن بلکه بخلوت چنانکه عادت
بزرگان دین است که در خصوصیت پرده پوشی میماند و نیز ستاری خالق عزوجل بر بنده می افتد
که از آن ازدیاد محبت مخصوص است نور ۲۳ (سوال) دوست خالص کیست (جواب) آنکه در خلا عیب
و موافقت کند و در ملا عیب نگوید و نصیحت فان النصح فی الملا تقریع دو دشمنی است که از رای سنگ سینه

اذا اعطها و آن رای منک حسنته و فیها ـ

لمعه سابعه در بعض فوائد متفرقه

نور ۱ ـ سلخ هر ماه چون هلال ببیند هزار بار کلمه طیبه بخواند و چهل و یکبار الحمد شریف بضم میم آخر تسمیه بلام الحمد
هر بار درین سر لیست از شیخ خود شنیده ام که مرشد مرشد ما درین امر تاکید اکید میفرمودند و اگر در سلخ شبهه افتد یا
ابر و غبار بر آسمان باشد در آن ماه دو بار یعنی دو شب بخواند شب شنبه و شب دیگر آنماه بر قاری یا بخیر گذرد و از شر آنها
ایمن گردد و در روزی کشاده شود باید که ناغه نکند نور ۲ ـ چون از نماز فرضه فارغ شود دست راست بر سر مالد
و بخواند بسم الله الذی لا اله الا هو الرحمن الرحیم اللهم اذهب عنی الهم والحزن امین دعا که در حدیث آمده است
از سنت شیخ ما بود که مدام عادت داشتند و گاهی ناغه نمیکردند فقیر را بعد وصال تعلیم نمودند نور ۳ ـ اگرچه عمومیت
عزائم جنیه و قرأة آن بطور ساده هم بخیال عدم علم معنی الفاظ آن ندادم و نه بطور ساده خوانده ام الا بغلبه و استیلاء
دیگر ادعیه علویه کلان مثل حرز یمانی و چهل اسماء حیدری ... و آیات المقدمه وغیره بدین قوم الشی منکو
حاصل کرده بدفع خلل آسیب سحر و رجعت نظر و امراض دیگر بطور عاملان سالها سال پرداختم و خلل هر گونه بخدا تعالی
دفع ساختم این هم اندر سیاد دوازده سال اتفاق افتاد بعد کم کرده آهسته آهسته گذاشتم زیرا که جز تضییع اوقات
نفع دینی نبود و هو المقصود این قضیه را بدینوجه در فائده علیحده مستقله نوشتم که مقصودم ازین نصیحتی است آنرا بگوش
جان شنیده بخیال دارند که اینکار بس پر خطر است زیرا که مقابله با دیوی می افتد و مضمون فضلنا بعضهم علی
بعض و در عالم دائر و سائر است مبادا که با غالب تر بر خود نوبت تعرض رسید و انگاه مضرتی عظیم لاحق
حال شود و از تجربه بثبوت رسیده که انجام کار چنین کسان یعنی عاملان عزائم خراب شده و نیز خوف
سلب ایمان هم دارد معلوم باد چنینکه ابلیس لعین رانده بارگاه باریتعالی شده است از آنوقت تا ایندم کلمحی حق پابنده
کمال رسیده و مبلغ ایشان همین قدر است که بکثرت طاعت و عبادت از صالحین شمار میشوند بخلاف انسان

که مراو را ولایت خاص یعنی قرب ربانی بدرجهٔ کمال مهیاست پس جن را از انسان این تنزل عظیم است
که در چنین مقام رفیع بادی مساوات ندارد تا بغلبه چه رسد مگر در دیگر مراتب مثل حصول مرتبهٔ تجلی صفاتی
و اسمائی که در عرف این فرقه را اعمال اعمال میگویند از انسان تنزل نیست بلکه تواند که ترقی گیرد
پس عامل محض که چاشنی ولایت خاص نداشته باشد بروی غالب آمدن این فرقه ممکن است
از راه قوت عملی و لوسلمنا که در کدامی قوت چه دلالت و چه عمل هیچ غلبه ندارد تاهم اندیشه انیست
که ایشان را عمری دراز میشود و این فضل عملی وغیره موروث نیست که اولاد عامل هم عامل باشد پس
بعد موت اولاد عامل را مضرت شدیدی رسانند و دیگر اقربا و اعزه را حیران و پریشان میکنند پس
بهتر ترک این فعل است یعنی بقواعد عاملان متوجه نشود تیمناً تبرکاً چیزی از اسماء الهی نوشته
بسته باشند بدهد یک قاعده دیگر خاص ایجاد فقیر است که از ان حصول مطلب بخوبی میشود و هیچ خطر
نیز پیدا شده ان نیست وقتیکه حاجتمند انیکار پیش عامل آید عامل را باید اول سبب ایذا رسانی ببیند
آیا از وجه عداوت [illegible] یا از راه عشق و محبت زیرا که عشق اینان هم به انسان مضرت
میرسانند که این قوم آتشی است بوجه محبت حلول ایشان در جسم خاکی انسان ترکیب شخص اعتدالی
انسان را متغیر از اعتدال میکند که باعث اذیت میگردد پس اگر سبب تکلیف تقاضای محبت است
آنگاه اعمال افسردگی محبت فیمابین بجا آرد تا از نفرت پیدا شده علیحدگی اختیار کند و اگر باعث
اذیت غضب و عداوت بجهت خطائی که از انسان در زعم آن جنی سر بر زده آنگاه عمل هوا نقمت
و میلان بست کند قوت غضبیه و نائره عداوت منطفی شده عقب گذار میشود و اگر سبب اذیت
قتل ساحر است آنگاه بقدر امکان عرفی و شرعی از ان ساحر التیام کرده فعل او را مستو کنانند
یا قوت ساحر را سلب کنند همچنین دیگر تدابیر مناسبه بروی کار آرد تا مخلصی یابد بار بیر و چوب شکند
[illegible] تفهیم و افهام بروجه ائتلاف والتیام نماید و چیزی مثل گل و شیرینی وغیره

اطبو ہر چہ داوہ راہ نجات بکشاید و از عہد و پیمان گرفتہ بطور مصالحہ مریض را بساحل نجات آرد و ازین تدابیر ہم تجربہ شدہ
کہ عقب گزاری میشود بلا نقصان و مضرت خود و از دفع نظر و مرض ہیچ اندیشہ نیست کہ ہر دو دوستے المعقول نیستند بلکہ
طبیبے کہ ممکن باشد دفع کند **نوزدہم** — قاعدہ تلاوت قرآن در ایام از چہل و کم از سہ روز ختم نباید کرد و باقی مختار است
خواہ در ہفتہ ختم کند خواہ در ماہ کامل برائے ختم ہفتہ منزل فمی بشوق مشہور ست و بنا بر ختم سہ یومی قبل پس معنی بشوق
از فاتحہ تا مائدہ و از مائدہ تا یونس و از یونس تا بنی اسرائیل و از بنی اسرائیل تا شعرا و از شعرا تا والصافات و از و
الصافات تا قاف و از قاف تا آخر و قبل از فاتحہ تا یونس و از یونس تا لقمان و از لقمان تا آخر قرآن و نزد بعضے لفظ
قبل راست یعنی از فاتحہ تا یونس و از یونس تا روم و از روم تا آخر طریقہ دیگر نیز ہفت وارست کہ او را حزب گویند
آن جلالی ست چنانکہ فمی بشوق جمالی و آن این ست از فاتحہ تا انعام و از انعام تا یونس و از یونس تا طہ و از طہ
تا عنکبوت و از عنکبوت تا زمر و از زمر تا والصافات و از والصافات تا آخر قرآن مجموعہ حروف آن فایطعزو ست
و یک طریقہ آن ست کہ ہر روز یکپارہ و ربع بخواند در مدت بست و چہار یوم ختم کند این طریقہ برائے قضائے حاجات
دینی و دنیوی دستور خاندان مارہرہ و معمول حضرت سیدنا شاہ آل محمد قدس سرہ العزیز ست اللہ تعالے
مارا توفیق استقامت عطا فرماید آمین یا رب العلمین و طریقہ دیگر است کہ فقیر میخواند از سورت بسورت ختم میشود
یکپارہ و ربع آن بحساب مے آید و ہو ہذا ۔ روز اول فاتحہ و بقرہ دوم آل عمران سوم نسا چہارم مائدہ پنجم انعام
ششم اعراف ہفتم انفال و توبہ ہشتم یونس تا ہود و ہمچنان یوسف تا ابراہیم بار حجر تا نحل و بنی اسرائیل
تا کہف و مریم تا انبیا و حج تا نور و فرقان تا نمل و قصص تا روم و لقمان تا سبا و فاطر تا ص و زمر تا سجدہ و شورا
تا جاثیہ و احقاف تا والنجم و قمر تا ممتحنہ و صف تا مدثر و قیامہ تا آخر قرآن **نوزدہ** — اگر خواہی کہ از حال خیر و شر اموات
مطلع شوی اگر در تنعیم بینی شکر پروردگار بجا آر و اگر در تعذیب بینی استغفار در حق ایشان بخوان و با کسے مگو
کہ مصلحت درین ست ہمین قدر گفتن کافی ست العاقل تکفیہ الاشارۃ پس باید کہ این تسبیح وقت خفتن بخوانی
و ثواب آن بروح میت بخشیدہ بلا تکلم مشغول بخواب شوی ہر چہ کہ حال آن روح خواہد بود با تو خواہد گفت

تسبیحات این ست شب پنجشنبه یا الله شب جمعه کلمه تمجید شب شنبه کلمه طیب شب یکشنبه یا حی یا قیوم شب دوشنبه درود شریف شب سه شنبه لاحول شب چهارشنبه استغفر الله ربی من کل ذنب واتوب الیه هر یک هزار بار ان شاء الله تعالی در شبی از شبهای مذکوره مطلع حال ایشان خواهی شد وهم از این تسبیحات حال بانسبت بودن یا نبودن زنده معلوم میشود باید که این تسبیحات را بنیت انکشاف حال شخص معین بخواند ان شاء الله تعالی در شبی از شبها بخواب معلوم شود **نوره ۹**۔ سور الآدمی طاهر وسور المومنین شفا بیان شسته میشود مگر بقیه وضو وآب زمزم وآب باقی مانده از شرب مسلم را هم گویند که این هر سه آب ایستاده بنوشد وحکم ست که آب زمزم خوب سیر شده آشامد چنانکه اضلاع وشکم بالا بر آید **نوره ۷**۔ امام نوری قدس سره را پرسیدند که مردم کجا سزاوار گردد تا مر خلق را پند دهد گفت وقتیکه از حقتعالی فهم کند **نقلست** که روزی امام ابو الحسن نوری قدس سره جنید را قدس سره بر منبر دید گفت یا ابا القاسم خداوند تعالی از عالم العلم او راضی نشود تا او را اندران علم نه نهد پس اگر تو بر علم خود کار میکنی لازم گیر این مقام را ورنه از منبر فرود آی جنید قدس سره در زمان فرود آمد وباب خانه بر بست وسخن نگفت واز خانه بیرون نیامد پس بیرون آمد وگفت اگر بمن نرسیده بودی که حضرت رسالت پناه صلی الله تعالی علیه وسلم فرموده است که در آخر زمان پیشوای قوم خوارترین ایشان باشد هرگز بشما سخن نگفتمی این جا گفته اند این از جنید قدس سره اقرار است بر تقصیرات خود یعنی اگر در مراعات حق علم راست نیستم باری اندر اقرار بر تقصیرات آن راست باشم سبحان الله والحمد لله ولا اله الا الله والله اکبر ولا حول ولا قوة الا بالله العلی العظیم من جمیع ما کره الله قولا وفعلا وظاهرا وباطنا۔

تمت

ملخص تاریخ طبع کتاب مستطاب از نتیجه طبع وقاد وذهن نقاد جناب مولانا و بالفضل والکمالات اولانا ماحی الفتن حامی السنن سراج الاسلام هادی الانام اسد المعارک زین الدهر جامع المعقول والمنقول حاوی الفروع والاصول

قاصم ظهور النجدية والرافضة من المفضلة وغيرهم من المبتدعين حامی حمی الشريعة الغراء والدين المبين المحدث المفسر الفقيه الصوفی الاديب الاريب البليغ المفلق المناظر المتكلم مولانا الاجل مولوی احمد رضا خان صاحب البريلوی کہ خليفہ اعظم واکرم حضور پر نور قبلۃ العرفا کعبۃ الاوليا مقتدی الواصلين مولی الکاملين حضرت جناب سيد شاہ آل رسول صاحب مارہروی رضی اللہ عنہ اند و مقرب بارگاہ باجاہ دستار بہم سراپا اعزاز حضرت مصنف کتاب دامت فضائلہم - سراج العوارف فی الوصايا والمعارف قد وعی من العلوم غرر الفوائد + واہدی للفہوم درر الفرائد + کتاب باہر + ام صواب زاہر + ام عباب زاخر + بل سحاب ماطر + بل فوق ما تکتنہ الاوہام والخواطر + فقد حل محل البدر فی ظلم الدياجر + ووقع موقع القطر فی نہار الہواجر + وسمی ذلک + انکنت ہنالک + ولو اضيق نطاق النطق + عما فيہ من محاسن حق + ومناقب صدق + لاريناک ما تقر بہ الاعيان + واسمعناک ما تلذ الاعيان + وافہمناک ما تستلذ الاذہان + ولکن فی طلعۃ الشمس ما يغنيک + عن وصف يعنيک + فلنقتصر علی تہنئۃ للطبع + انشاتہا الآن فی تاريخ الطبع + ولکان يکفی ما ہتف ہاتف + اذ اتانی فقال يکفينی ويا حقت + جاء سراج العوارف فی الوصايا والمعارف ۱۳۱۸ھ داعين بعد السند الجليل باستداد ظلہ الجميل الظليل وحامدين للہ علی ما اولی + والمصلين بالسلام علی اکرم مولی + والہ وصحبہ الکرام العلی وہی ہذہ علی ما تری والحمد للہ العلی الاعلی +

ايا سيدی يا ابن غر غطارف	ويا احمد النور نور الاعارف
کلامک نور بہا السلاسل	وشہد مصفی عن الزيغ صارف
وتحقيق ترويح کشف القلوب	دليل اليقين سراج العوارف
ولا غروان جاء منک سراج	فانک نوری نادی المعارف
ارانا سراجک بالليل شمسا	وشمس بليل عجيب وطارف
بہ المبد يہدی ويعيدی ويبدی	سنا وسنا وزہا العارف

هو الصبح يجلو ويجلو ويجلو … بعين وعيناً وعن شين فارف

فهل مثله في تليد وطارف … واين فاين نزاه الطوارف

كان الكتاب نقيبه مفضل … فخر لعارف وحبر لعارف

رجوت رضاك بتاريخ طبعه … فقلت وفي الخلد خلد الرفارف

سراج العوارف نورته … فكنت سناء سراج العوارف

سنه ۱۳۱۴ھ … سنه ۱۳۱۴ھ

قطعہ تاریخ تصنیف کتاب مستطاب از نتیجہ طبع سلیم و فہم مستقیم حامی اسلام ماحی کفر و ظلام رئیس و راس علوم عقلیہ منبع معارف نقلیہ فاسع مکاید ملحدین و جاہلین دافع وساوس شیاطین بطالین سراج شریعت مصباح طریقت حامی الحرمین مولانا قاضی محمد عبد المقتدر قادری دامت برکاتہم العلیہ

بشرى لكم اقبلوا الطلاب خيرات … فالدهر جاء بانوار و نفحات

هذا زمان بدا فيه الهدى وغدا … فيه التعزز ورفقا المسترات

طوبى لنا معشر الايمان عن لنا … فيه ضلال الورى سلوس رايات

ابدى سراجاً من العرفان والحكم … من برج معرفة شمس الهدايات

نور الورى احمد النوري ذو كرم … مولى الندى والهدى رب الكرامات

هو الذي احمد النوري بوارقه … ابو الحسين الذي جار بآيات

هذا سويد دين الله مجتهداً … وافضل الحق من من الهدايات

اردى الخوارج والرفاض صارمه … منبع اسرار عرفان زكيات

هذا منير سراج العلم والحكم … هذا به اهل تفضيل كاموات

اكرم به من سراج ذي الهدايات

اعظم بہ من کتاب واضح و ہدیً ‏— ینجی الوریٰ من اباطیل الضلالات

ان شئت تاریخ عام فیہ قد ظہر ‏— قل فی البرایا بدا شمس السعادات

سنہ ۱۳۱۰ھ

ایضاً سنہ تاریخ طبع

انظر الدہر یا اولی الابصار ‏— طیباً قد صفا عن الاکدار ‏— نور الکون شمس معرفتہ ‏— و تجلت بوارق الاسرار

من سراج العوارف التمع ‏— صنو نور الالہ فی الامصار ‏— ذاک سفر معظم ہاد ‏— للبرایا الی حمی الانوار

محرق النجی مبطل الاہوا ‏— مثبت الحق مظہر الآثار ‏— مہلک للخوارج الفجرۃ ‏— قاصم للروافض الاشرار

کیف لا فہذا فادہ سند ‏— العارفین و قدوۃ الاخیار ‏— قبلۃ المجد کعبۃ الاکرام ‏— زین وجہ الدہور والاعصار

قدوۃ الکون احمد النوری ‏— نور قلب الکرام والابصار ‏— دام بالفضل والافادات ‏— قامعاً راس بدعۃ الفجار

فاز فی الدہر حسن بہ ابداً ‏— بصنوف الفتوح والاوطار ‏— و غدا منکرہ اہل ہوی ‏— حائرین بہمۃ الاخطار

قال عام الطباعۃ ذہنی ‏— قد تجلت بدائع الانوار

۱۳۱۳ھ

تمت

غلط نامہ

صفحہ	سطر	غلط	صحیح	صفحہ	سطر	غلط	صحیح	صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۴	۲۱	زائقہ	ذائقہ	۹	۱۸	ہمہ	ہمان	۱۶	۹	لنصرف	لتصرف
۴	۳	مہذیب	مہذب	〃	〃	ہمہ	ہمان	〃	〃	ہذہ	یدہ
〃	۸	براہم	براہیم	〃	۱۹	لغو	لغویت	〃	〃	کمان کما	کما
〃	۱۷	کعبہ	پرکعبہ	〃	۲۱	نومیدیم	نومیدیم	〃	۱۱	اصطعت	اصطحب
۵	۱۱	ایمان	ہمان	۱۰	۱۱	غائب	غالب	〃	۱۲	حضرۃ	حضرتہ
〃	۲۰	اگہ	باگہ	۱۴	۱۵	ہرگز	ہرکہ	〃	〃	جمیع	جمیعتہ
〃	۱۰	تنہا ہمہ اوست	ہست تنہا ہمہ اوست	〃	۱۶	باز	بعض	〃	۱۴	قدیم	قدم
۸	۱	تجبلات	تجلیات	۱۶	۳	المستفاضۃ	استفاضۃ	〃	〃	قلت	کنت
〃	۱۲	محض	محض اند	〃	۶	بے مجرد	بمجرد	〃	۱۵	صدقتہ	حدقتہ
[illegible]	۱۵	اتقدوہ	مقدر	〃	〃	الابہ	الالٰہی	〃	〃	وضع	وضعوا

صفحہ	سطر	غلط	صحیح	صفحہ	سطر	غلط	صحیح	صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۶۳	۱۰	میشود	مے شود	۸۰	۱۵	نفرمودہ	بفرمودہ	۱۰۰	۸	بطالب	بطالت
〃	۱۳	صورت	صوت	〃	۱۹	چنین ست	چنین نیست	〃	۱۳	کثرات	کثرۃ
〃	۱۸	ولایت	ولایت عامہ	۸۱	۸	عمض	غمض	۱۰۱	۳	ازا	اذا
〃	۲۰	ہدایت	بدایت	〃	۱۰	حالا و مالا	حالاً و مالاً	〃	۲	لالنعام	کالانعام
۶۴	۱۳	چنانچہ	چنان	〃	۱۲	کارم	محارم	۱۰۲	۱۷	حول	قول
〃	۲۰	وتکفیر	در تکفیر	〃	۱۷	فرمایند	فرمایند فرمودند	۱۰۳	۱۵	بنوب	بنوبت
〃	۲۱	حارہ	چارہ	۸۲	۱	نصیب	نصب	〃	۱۹	زندان	زندان کنندہ
〃	〃	ستمتی	مستی	〃	〃	القبور	التصور	۱۰۴	۲	آئینہ وار	آئینہ و در
۶۵	۱۶	الزام	الزم	۸۳	۱۰	ہل اصل	ہی الاصل	〃	۱۳	زمانہ	زمانہا
〃	۱۹	بربارکش	بزبارکش	۸۵	۱۰	بانہا الظلمۃ و کل چہارم	بانت الظلمۃ	۱۰۵	۱	اوستر	وستر
۶۶	۷	بنانہ	نہایتہ	۸۸	۲	بیشت	ایلیست	〃	۹	صنہری	صہری
〃	۸	مشاہد	مشاہدۃ	۸۹	۴	ولنبت	نسمت	〃	۱۴	مطلقاً جایز باشد	مطلقاً جایز باشد مثال بنی عم و خال و غیرہا یا بعد زوال مانع نکاح چنانکہ نکاح با ہمشیرہ زوجہ چو در حیات زوجہ ممنوع است و بعد فوت یا بعد طلاق و انقضاء عدت درست است پس حکم اجانب بیگانہ و بیگانہ [illegible] در ستر
۶۷	۱	ناحق	تا حق	〃	۲	سواہی	سوے	•	•	•	
〃	۴	کالپوری	کالپوی	۹۰	۸	خودرا	خدارا	•	•	•	
〃	۱۱	کسی	کس	۹۱	۱۳	سنوالی	سنوالی	•	•	•	
	۸	نساخت	ساخت	۹۲	۱	نگفتے	نگفتنے	•	•	•	
	۱۰	نافلہ	نافلہ	〃	۲	پنہا	پنہان	•	•	•	
	۱۶	تفاضل	تفاصل	۹۳	۱	ودل	ودل یا	•	•	•	
۷۲	۷	بعنوالسنت	عنوان نیست	۹۴	۱۳	الیسرہ	الیسرۃ	•	•	•	
〃	۱۵	حکم	جکیم	〃	۱۴	الکشف	کشف	۱۰۷	۱	آناہی	آنان
〃	۱۶	حکم	حکیم	۹۵	۱۳	صنعت	ضعیف	۱۰۸	۳	تیار	طیار
۷۱	۱۱	مختصراً	مختصر آ	〃	۱۷	اخلات	اخلاط	〃	۷	بعجیبت	بصوت
	۱۴	فمار	فما	۹۶	۱۰	سے	سلے	〃	۱۱	آنگسرا	آنسرا
	۴	فان	فاذن	〃	۱۱	لکال	بکال	۱۰۹	۱۴	وہبر	وبر
		داخل شود	داخل	۹۷	۱۱	ستر	رستہ	۱۱۰	۱	سوزی	موذی
		دار	واین	〃	۱۴	تانیہ	تانیہ بل اسنے	〃	۱۳	بغیر موذی	بغیر موذی
		التسب	النسب	۹۸	۹	عتابیت	عتاب	۱۱۲	۱۴	سدوری	محذوری
		حافظاً	حافظاً	〃	۱۴	بہہ	بہنہ	۱۱۳	۱۰	گفتے	گفتنے
		واضحاً	واضحاً	〃	۱۸	فضل	فصل	〃	۱۱	زیارت	زیادت
		بعد	بعدہ	۹۹	۸	تکفینہ	تخفیفہ	۱۱۴	۲	فہم	فہو
		[illegible]	ہر	۱۰۰	۳	اوبرسم	وبرسم	〃	۲	ستر لعینہا عینہ	ستر لعینہ غیرہ

صفحہ	سطر	غلط	صحیح	صفحہ	سطر	غلط	صحیح	صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۱۱۴	۸	شریعت اعزا	شریعت عزا								
؍؍	۱۴	ہر دوا	ہر دو را								
؍؍	۱۹	اگر گنہگار بمیرد	اگر بمیرد گنہگار بمیرد								
۱۱۶	۴	ازوجہ	زوجہ								
؍؍	۵	ماموار	باموار								
؍؍	۶	مالک الملک الملوک	مالک الملک یا مالک الملوک								
؍؍	۱۸	راضی شد	راضی								
۱۱۷	۱۸	باطل ست	باطل رست								
۱۱۸	۱۴	وانتظام	وانتقام								

قطعہ تاریخ زادہ طبع محقق عدیم المثال ناظم و ناثر باکمال نقاد جواہر معانی صیرفی بازار نکتہ دانی متمکن چار بالش نو آئین جناب مولوی حافظ محمد متین خان صاحب المتخلص بہ اسعد و متین ساکن خطہ معمور شہر شاہجہان پور۔

چھپی اب وہ کتاب در دو تمثیل الثانی
عبارت شستہ کاغذ تختہ خوشخط خوشنما چھاپہ
ہوئیں حل مشکلات دین و دنیا اس رسالہ سے
سر دانش سے ہاتف نے متین ایسا کہا ہنس کے

جسے زیبا ہی گر مہر سپہر معدلت کہیے
مطالب وہ حسین یکسر مفیض مملکت کہیے
فروغ نور ایمان کحل چشم معدلت کہیے
کہ سال طبع اسکا بوستان معرفت کہیے
۱۳۱۴

تمت

واسطے اسناد اس امر کے کہ یہ کتاب چھپی ہوئی مطبع وکٹوریہ پریس کی ہے
مہر و دستخط مہتمم ثبت کئے گئے۔